

Karant

Mayıs
Haziran
2026
Sayı:
12

Elden
ele!

Hep bir ağızdan
sevinçli bir destan
yaşamak
Nayır

Özgürlük

Sanat

Asker

Sevgi

Çankaya
BELEDİYESİ

Çankaya Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi

HÜSEYİN CAN GÜNER

ÇANKAYA BELEDİYE BAŞKANI

Proje Tasarım

NURTEN GEROĞLU

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

EMRE CANER

Genel Yayın Yönetmeni

ULAŞ GEROĞLU

Editör

SELÇUK ÖZBEK

Son Okuma

MUSTAFA KÖMÜŞ

Sanat Yönetmeni ve Kapak İllüstrasyon

EKİN BAŞAK AKGÜL

Görsel Tasarım

REHA KİP

Grafik Tasarım

BARIŞ CAN SARIKAŞ

Sayfa İllüstrasyon

BÜŞRA EREN

RAŞİD BAL

Web Tasarımı ve Sosyal Medya Yönetimi

CENGİZ YILDIRIM

Genel Koordinatör

BURCU GEROĞLU

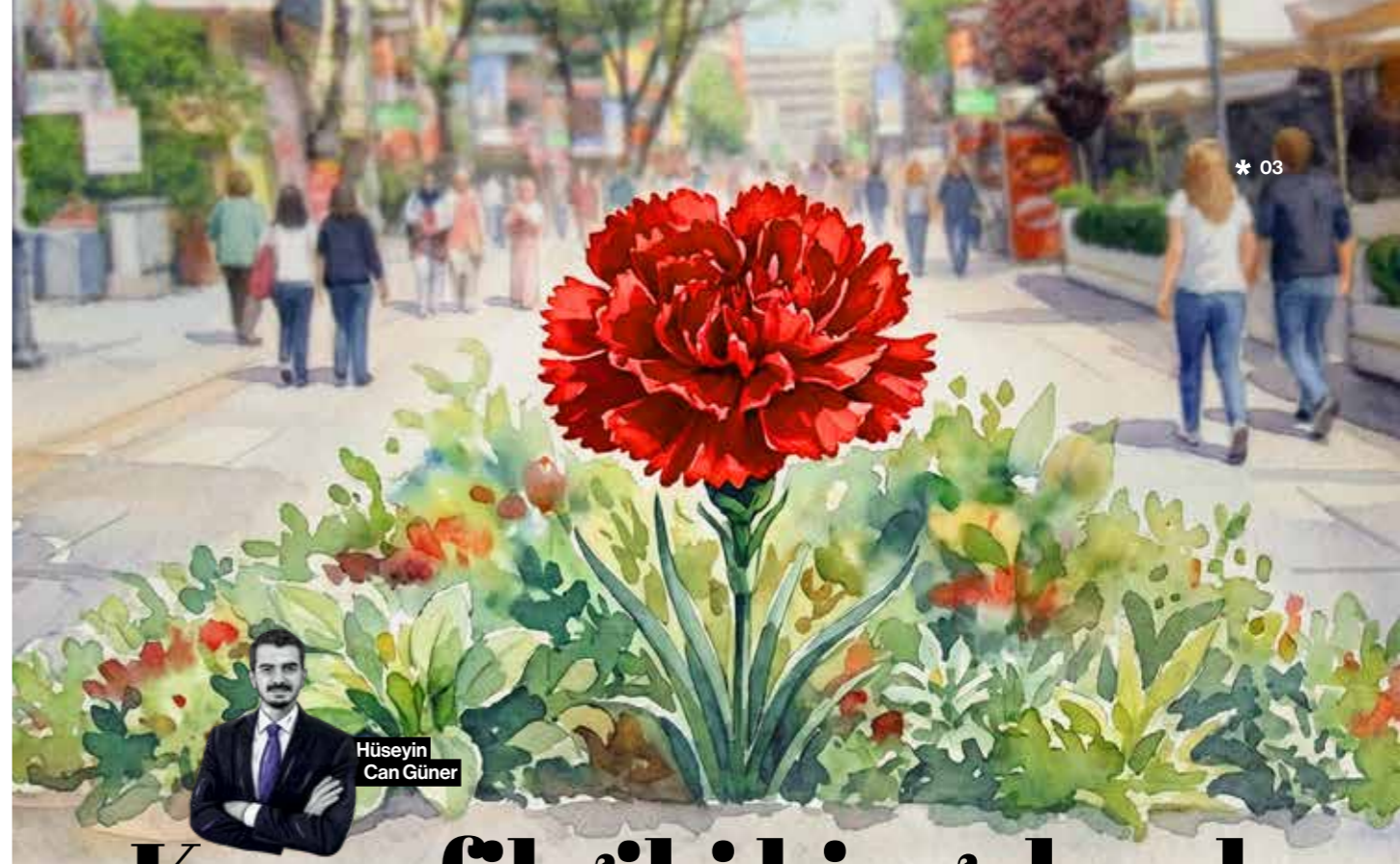
Çankaya Belediyesi
Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü
Ziya Gökalp Caddesi No:11
Kızılay / Ankara
Tel:0 312 458 89 18

Asya Basım
Yayın Sanayi Tic. Ltd. Şti
15 Temmuz Mh. Gülbahar Cd. No:62/B
Güneşli / Bağcılar / İstanbul
Tel: 0 212 693 0008
Sertifika No: 52508

karanfildergi.com.tr
info@karanfildergi.com.tr
f @ karanfildergi x karanfildergisi

Çankaya
BELEDİYESİ

Karanfil gibi bir gelecek

Sevgili dostlar,

Kentlerin hafızası sokaklarında saklıdır. Çankaya'nın hafızası da yalnızca binalarda, meydanlarda, caddelerde değil; yan yana gelen insanların sesinde, kitapçıların vitrininde, parkların gölgesinde, sahnelerin ışığında, kararlılıkla atılan adımlarda ve kültür sanatla kurulan derin bağda yaşar. Karanfil de bu hafızanın özel adlarından biridir. Bir sokak adı olmanın ötesinde, kentli olmanın, düşünmenin, üretmenin ve birlikte yaşamamızın simgesidir.

Bugün gençlik, gelecek ve demokrasi üzerine düşünürken kültür ve sanatın önemini kavramalıyız. Çünkü gelecek, kapalı odalarda hazırlanıp gençlere teslim edilecek bir taslak değildir. Gelecek; sokakta, okulda, atölyede, kütüphanede, sahne- de, parkta ve hayatın içinde birlikte kurulur. Bu ortak kurma iradesinin adı da demokrasidir. Demokrasi; bir kentin hikâyesine katılmak, kendi sözünü o hikâyeye ekleyebilmek, başkasının sözüne de yer açabilmek-

tir. Bir gelecek işte yer açtığı- mız o sözde ışığı takip edecektir. Fakat gelecek, çoğu zaman uzak bir zaman dilimi gibi düşünülür. Oysa gelecek, bugünün kararlarında, bugünün ilişkilerinde, bugünün kurumlarında ve bugünün gençlerimize açtığımız alanlarda biçimlenir. Bir toplum, gençlerine nasıl baktığıyla kendi yarını hakkında çok şey söyler. Eğer gençleri yalnızca dinlenmesi gereken değil, birlikte karar verilmesi gereken yurttaşlar olarak görüyorsak, demokrasiye de geleceğe de daha güçlü bakıyoruz demektir.

Yorgun düşmüş bir milletin, çatlamış toprağında umudu bulma hikâyesidir bizim hikâyemiz. Bizler emanet aldığımız bugünü yarınlara taşıyarak güçlü bir irade koymalıyız. Ancak böyle yapılabileceğini, gençlik ve gelecek ekseninde yaşanabilir bir yurt düşüncesini bu yolla olgunlaştırabiliriz.

Bizim görevimiz, gençlere yu- karıdan bakan bir dil kurmak değil; onların yanında, onlarla

birlikte yürüyen bir yerel yönetim anlayışını güçlendirmektir. Bunun gerçekleşmesi için mücadele vermektir. Çankaya'da gençlerin kültüre, sanata, spora, bilime, teknolojiye ve demokratik katılıma erişimini artırmak, kent yaşamını onlar için daha özgür ve eşit hale getirmek temel önceliklerimizdir. Çünkü gençlerin nefes alamadığı bir kent, geleceğe güvenle bakamaz. Gençlere ayrılan her alan, aslında kentin kendi geleceğine açtığı penceredir; o pencereden içeri yalnızca ışık değil, yeni fikirler, yeni dayanışmalar ve yeni bir yaşam sevinci girer. Gençlerin bu alandaki varlığı, kentin düşünce ufku genişletir. Onların soruları, bazen dünyanın alışkanlıklarını sarsar; ama zaten yenilenme biz- raz da bu sarsıntıdan doğar. Kültür ve sanat, bu çok sesliliğin en güçlü taşıyıcılarıdır. Bir şiir, bir gencin kendini ifade etmesine vesile olabilir. Bir tiyatro oyunu, farklı hayatlara bakma cesareti kazandırabilir. Bir konser, tanımadığımız insanlarla aynı duyguda buluşma-

yı sağlayabilir. Bir dergi yazısı, bir düşüncenin filizlenmesine alan açabilir. Bunların her biri, demokrasinin gündelik hayattaki görünmez kökleri- dir. Bizim üstümüze düşen en büyük sorumluluk; gençlerin hayallerini ertelemeyen bir kent yaratmaktır. Onların "Ben de varım" diyebildiği, eşit yurttaşlar olarak söz aldığı, ürettiği, tartıştığı ve dayanışma içinde yaşadığı bir Çankaya için çalışıyoruz. Çünkü biliyoruz ki demokrasi, gençlerin katılımıyla güçlenir; gelecek, gençlerin emeğiyle güzelleşir.

Sevgili Dostlar,

Bu yolculukta en büyük gücümüz, gençlerin yaratıcılığı ve demokrasinin çoğulcu ruhudur. Onlarla birlikte düşündüğümüzde, yalnızca bugünün sorunlarını çözmez; daha adil, daha özgür ve daha duyarlı bir toplumsal hayatın temellerini de atarız. Karanfil gibi bir gelecek mümkün. Kökü bu kentin hafızasında, yüzü gençlerin düşlerinde, rengi demokrasinin çoğulluğunda olan bir gelecek...

Kalbin Gölgesi

Ulaş
Geroğlu

Dışarısı hercai renkli. Kalktı puslu kışın perdesi. Gökyüzünü çizmek isteyen işi kolay şimdi; parlak açık mavi. Parçalı bulutlar terki diyar eyledi. Yıldızlar döndü geri.

Bu mevsimin bir yanı kiraz, bir yanı karanfil; bir yanı okul çıkışı, bir yanı deniz hesabı. Güneş, tepede kızarmış bakır bir tasa benzer. Çatlamış toprak, oluk oluk su ister. Çocukları oyun, insanı kıyılar bekler. Yazın eşliğinde durur, açarız takvim yaprağını. Vedaların paslı kilidi açılır. Ne kiraz kokusu ne deniz dalgası... İlk nefeste hüznün yontar kalbinin bir odasını...

Oysa haziran beklenendir. Ayların en davetlisidir. Okullar kapanır, karneler koltuk altında eve gidilir, anneler balkon yıkar, babalar gömlek yakasını gevşetir, akşamüstleri karpuz kabukları serin serin kokar, radyoda eski bir türküyü uzar, gökyüzü geceyi en çok unutturduğu zamana karışır. Haziran, insanı hayata çağırır. Çiçeklerle süslü, yeşil fıstamı giymiş, gerdanında mavi bir kolyeyle sahne de salınır. Unutturmak ister bir şairin suskunlaşan kalbini, hikâyenin sayfaları yarım bırakan kalemini, sonsuz bir hasretin taş duvarlı suskunluğa çekilişini. Ama üzgünüm Sevgili Haziran. Sendeki her şey güzel ama hâlâ ölmek zor...

Hasan Hüseyin "Haziranda ölmek zor" der; çünkü hayata bu kadar çağırın bir mevsimde ölmek cesaret ister. Çünkü güneş hâlâ doğar, kuş hâlâ öter, ekmek hâlâ fırından çı-

kar, çocuk hâlâ sokakta koşar. Şair en çok bunun peşine düşer. Düşmese, kelimelerin içinden bir damar çekilmiş olur. Sokak aynı sokaktır da sesi eksilmiştir. Gökyüzü aynı gökyüzüdür de mavisi solgundur. İnsan aynı insandır da cümlesi eksik kalmıştır.

Haziranı selamlayıp eşliğine adım atmıştık ki dünyanın bütün uzaklıklarını taşıyan o büyük yüreğin şiiri; hasretle zırladığı memleket özlemiyle bitti. Memleket ki ona bir tutam toprak, sesini düğümleyen bir vapur sesi, genç ve güçlü bacaklarla arşınladığı sokaklar, kapısını çalamadığı dostlar ve rüyasında karıştığı o yanı yanına doğrulmuş bir halktı. Uzaktı, imkânsızdı fakat kokusu burunundaydı. Moskova'da bir sabah mavi gözleri sonsuzluğa kapandı. Bir haziran sızısı, bir haziran pişmanlığı, bir haziran acısı tarifine karıştı. Nâ-

zım; şiiri süslü raflardan, nazlı defterlerden, cilalı edebiyat masalarından indirip sokağa çıkarandı. İşçinin paslı eline, mahpusun özgürlük düşüncüne, aşkın en saf yüzüne, yoksulun sofrasına, dünya barışının çağrısına bırakandı. Bir yandan hasret, bir yandan hürriyet; bir yandan aşk, bir yandan ekmek; bir yandan memleket, bir yandan büyük insanlık düşüncesi... Olanı kayda geçen şiirin içinde olmasını beklediklerimiz vardı. Bir fikir, ışık ve mücadele çağrısı gitti bizden. Haziran ilk yarısını böyle aldı...

Sonra Orhan Kemal...

Ansızın oldu. Biraz da erken... Tüm geç kalmışlıklarımızın ortasında sarsıcı ve kırıcı bir erken vedaydı. O hiçbir şeye seyirci kalmayıp. Dürbünle bakmazdı, içinde yaşardı. Ömrünü ve kalbini yoran bir gerçekliğin parçasıydı. Sürgünün, mahpusluğun, düşmenin ve hep kalkabilmenin

kelimeleriyle sayfaları doldurdu. İşçinin alnındaki teri, çocuğun kursağındaki boşluğu, kadının elindeki nasırı, adamın cebindeki yurtığı gören değil, bilendi. Cibalı'nın sokaklarında gece yanıkılan daktilo sesi, gün doğumunda sofraya koyulacak ekmekti. O, Adana'nın uçsuz bucaksız beyaz denizinde romantizmin sahiyla gezmiyordu. Pamuk tozuna bulanmış, ekmek parasıyla sınanmış, fabrika düdüğüyle uyanmış, insan içine karışmış bir eldi. Sürgünde çatlamıştı o el. Mahpushane demirlerini kavrayarak nasırlaşmıştı. Ekmek kavgasında titremişti. Fabrika kapılarından, işçi kahvehanelerinden, dar evlerden, kıt kanaat sofralardan, erken büyümüş çocuklardan, geçim derdiyle kırılmış yüzlerden geçiyor, aralarında geziniyordu kalemi. Ne yoksulluk dekoruydu, ne de fakirlik figürandı. Eksikleriyle, kızgınlıklarıyla, küçük sevinçleriyle, büyük yenilgileriyle, gülüşleriyle, ayıplarıyla, onurlarıyla yazdı; işçiyi, emekçiyi, çocuğu, kadını, bütün bir halkı. Aynı sofraya oturduğu, acıyı paylaştığı, insan sıcaklığını bulduğu yerde durdu, yaşadı.

Sonra Ahmed Arif...

Diyarbakır'ın dar ama güneşin ısrarcı olduğu sokaklarından yürüyüp geldi. Sokaklar dardı fakat ufuk sonsuz derinlikteydi. Duvarlar taşandı fakat kalpler bir su yumuşaklığındaydı. Güneş bir çatlak bulur; bir kapı aralığı, bir avlu boşluğu, bir çocuk bakışı ve sızır içeri. Bu sızıntı elbet şairi de bulur. Şiir güneş gibi davranır...

Ahmed Arif'in şiiri; kristal bardaktan yudumlanan suya benzemez. Avuçla içilir. Kana kana. Dağ başında, yol ağzında, gece yarısında, mah-

Bir insanı yalnız mağduriye-

tiyle değil, mizahıyla da görmek... Bir yoksulu yalnız açlığıyla değil, hayaliyle de yazmak... Bir işçiyi yalnız teriyle değil, inadiyla, kurnazlığıyla, sevgisiyle, öfkesiyle, insanlığıyla anlatmak... Orhan Kemal'in kalemi buydu. Hayatı allayıp pullamazdı ama karartıp surat da asmazdı. Ne acıyı parlatır ne umudu pazara çıkarırdı. İnsanın içindeki kırığı da görürdü, direnci de. Bir cümlede yokluğu gösterir, öteki cümlede yokluğun içinden fırlayan gülüşü yakardı. Yani Orhan Kemal tam da bizi yazdı, haziran da tıpkı yazdıkları gibi bir kez daha yaralanmıştı...

Sonra Ahmed Arif...

Diyarbakır'ın dar ama güneşin ısrarcı olduğu sokaklarından yürüyüp geldi. Sokaklar dardı fakat ufuk sonsuz derinlikteydi. Duvarlar taşandı fakat kalpler bir su yumuşaklığındaydı. Güneş bir çatlak bulur; bir kapı aralığı, bir avlu boşluğu, bir çocuk bakışı ve sızır içeri. Bu sızıntı elbet şairi de bulur. Şiir güneş gibi davranır...

Ahmed Arif'in şiiri; kristal bardaktan yudumlanan suya benzemez. Avuçla içilir. Kana kana. Dağ başında, yol ağzında, gece yarısında, mah-

pus damında, sevdanın en kıtlık zamanında içilir. Serttir ama ayakta tutar. Yakıcıdır ama derin bir nefesle bittiğinde şiir, serinletir. Barut kokusu, toprak kokusu, anne duası, sevda yangını mayalar şiiri. Aşk delikanlı durur. Hüznün başı dik yürür. Hasret bile mağrurdur. Sanki her dize, gece yarısı kapısı çalınmış bir evin içinden çıkar. Sabaha kadar direnmiş bir insan gibi ayakta kalır.

Şair olmasını istediği insanı yazdı. Eğilmeyen, satılmayan, bekleyen, seven, haksızlığa razı olmayan insanı. Bir coğrafyanın kederiyle insanlığın onurunu aynı dizede yan yana yürüttü. Belki azdı, özdü ama tadı damağımızda kaldı. Geri dönen mektupların kırgınlığına inat yazabilme cesareti gösterirdi. Sonsuz bir çağrının asla gelmeyecek olan tarafına seslendi. Yumruk yumruğa bir dövüşün cesaretinden daha büyüktü aşkla dans etme cesareti; şair, onu gösterdi. Kala-balık şehirlerin o korkunç gürlütüsünden daha güçlüydü bozkırın sessizliği; şair, onu anlattı. Ve o da tüm ruhların hayata koştuğu bir ayda bizlerle vedalaştı.

Biri dünya kadar geniş, biri insan kadar yakın, biri dağ

kadar dik... Biri "daha güzel bir dünya mümkün" diyor, biri "insana yakından bak" diyor, biri "başını eğme" diyor. Biri göğe yazıyor, biri toprağa, biri taşta...

Haziran gelir...

Kiraz kızarı, karpuz soğur, balkonlar yıkanır, çocuklar büyür, akşamlar serinler. Dünya hiçbir şey olmamış gibi döner. Oysa biz biliriz ki bu ayın içinde üç büyük yokluk yürür. Üçü de yanımızdan geçer. Biri omzumuzu dünya kadar bir umut bırakır. Biri avucumuza nasırlı bir insan eli tutuşturur. Biri göğsümüze taş gibi bir onur koyar.

Nâzım'ın romantik bir iç çekişe, Orhan Kemal'i yoksulluk müzesine, Ahmed Arif'i kısık sesli bir hasret törenine sıkıştırılmadan onları anlayanlar biliyorlar ki; her mevsimde ölmek zor elbet. Kışın ölmek, sobası sönmüş ev gibi zor. Güzün ölmek, dalından düşerken sesini içine atan yaprak gibi zor. Baharda ölmek, tomurcuğu yarım bırakmak gibi zor. Ama haziranda ölmek başka türlü zor. Nâzım'ın umudu, Orhan Kemal'in insan kokusu, Ahmed Arif'in göğsümüze mühürlediği hayisiet; dünya bu kadar ışıqlıken, kalbin gölgesini büyütür.

Zülfü
Livaneli

En güzel çocuk; henüz büyümedi!

Şiirin gücü nerededir? Şair, herkesin bildiği kelimeleri başka türlü kullanarak nasıl bir büyü yaratır? Neden dolayı şiir derimizin altına geçer, yüreğimize dokunur? Bu soruların cevabını vermek kolay değil. Bak-sanıza koca Mevlana, 800 yıl önceden gelen dizeleriyle (hem de Farsçadan çevrildiği halde) bizi can evimizden vuruyor. İncancını ve düşüncesini söz sanatıyla anlatmayı seçmiş bu bilge kişilik, sözün gücünün bir kanıtı gibi. Home-

ros "kanatlanmış kelimeler"den söz eder. Gerçekten de ustasının elinde kelimeler bir kartal gibi havalandır. Çeviri bile engelleyemez bu göğe yükselişi. Yıllar boyunca Nâzım'ın şiirlerini ezbere bilen yabancılarla çok karşılaştım. İspanyollar, İtalyanlar, Finliler onu ezbere okuyorlardı. Geçenlerde Leros adasında basit bir balıkçı lokantası işleten Takis, eşiyile birlikte Bodrum'a gelmişti. Bir ara ona "Nâzım'ın çok güzel bir şiiri vardır: 'En güzel

deniz henüz gidilmemiş olandır' diye başlar." dedim. Ne yaptı biliyor musunuz? Bana hemen şiirin tamamını okudu. Bu gücü başka neyle ölçebilirsiniz ki? Büyükelçi dostum Özdem Sanberk de Lorca'yı İspanyolca ezbere okur. İyi ki yüreği şiirle kabaran insanlar var hâlâ bu dünyada.

Bugün ben de insanlığın en umutlu şarkılarından biri olan bir şiir sunayım size. Büyük bir olasılıkla şiiri biliyorsunuz ama

belki de bir kez daha okumak iyi gelir. Çünkü Nâzım'ın 1945'te yazdığı şiir, bir umut türküsü gibi hâlâ dalgalanmakta. Hem de dünyanın çeşitli dillerinde:

En güzel deniz
Henüz gidilmemiş olandır.
En güzel çocuk
Henüz büyümedi.
En güzel günlerimiz
Henüz yaşamadıklarımız.
Ve sana söylemek istediğim en güzel söz
Henüz söylememiş olduğum sözdür..

Hayal kuran herkes şiir yazıyordu

Sükrü
Erbaş

"Bekler bazı şiirler bazı yaşları" der Necatigil. Sanırım "hikmet burcu" şiirleri için insanın bir yaşama deneyimine sahip olması gerektiğini ima etmek için söylenmiş bir sözdür benim büyük öğretmenimin sözü. Yine de ben, kurucu bütün şairlerin çok genç yaşlarda insanı iskeletine kadar gördüklerine inanırım. Bizde ve dünyada şiir dehası diyebileceğimiz, sayıları çok az olan çok büyükler, çok erken yaşlarda, tanrının ve doğanın eksik bıraktığı insan ruhunu, dille, sözcükle, kendi ruhlarının büyük huzursuzluğuyla, etlerinde yanan tanrısal bir ateşle, bir dünya tutkusuyla yeniden ve yeniden tamamlayıp durmuşlardır. Bazen insan ikircim içinde kıvrılır durur, kendilerinden sonra şiir yazanlar/ yazacak olanlar için bu şairler bir ödül müdür, ceza mıdır?

Gerçekte şiir yazar herkes, kendi yalnızlıkları içinde, kendi sehpalarını kurup kendi sözleriyle, yürekleriyle kendilerini ipe çeker dururlar. Bu sehpa da yazdıklarıyla şiirini kuranlar bir zaman daha varoluşlarını sürdürürler. Yazamayanlar ise çıktıkları sehpayı ayaklarıyla devirir giderler dünyamızdan. Elbette sehpasını parmak izine çevirenlerin şiirleri çok değerlidir ama sehpayı devirip gidenlerin çabası da sessiz bir şiir gibi okunamaz mı dersiniz?

Aslında şiir üzerine birazcık düşünce

yürüten herkes sessizce bilir ki hayal kuran herkes şiir yazıyordu, soru soran herkes şiir yazıyordu, içine bakan herkes şiir yazıyordu. Bazılarımız bu şiiri sözcüklerle yazarız, bazılarımız sessizliğin büyük harfleriyle, kimseye duyurmadan yazarız. Bir soru üzerine birkaç söz etmişim, yeridir, paylaşmak isterim. Ve bunu da yeni bir şiire bağlamak...

"Şiir, her dizesiyle insana yöneltilmiş bir büyük sorudur. Şiirden başımızı kaldırdığımızda bizde pek çok merak, arzuyu, acıyı, hayali, hayal kırıklığını ayaklandıran bir yolculuktan döneriz. Daha önce öngöremediğimiz bir dünyanın içine çeker bizi şiir. Kalbimizi, yaşadığımız gerçeklikten çok daha büyük, güzel, yeni, deyim yerindeyse binlerce kanadı olan duygularla, düşüncelerle doldurur. Bizi büyüler, büyütür. Şiirin bizi götürdüğü bu yeni yer, yeni duyarlılık alanı, bizi o ana kadar düşünmediğimiz sorulara götürür. Soru sormuyorsak bir yanlışlık var demektir. O şiir bize nüfuz etmemiş demektir. Biz, simsiyah kapanmış yaşıyoruz demektir. Ya da şiir, henüz şiir olmamış demektir. Bu sorular, şairin hayatına ilişkin olabilir, şiirin kurduğu dünyaya ilişkin olabilir, yaşadığımız gerçekliğe ilişkin olabilir. Bu, bizim kendimizle, insanlarla, bir bütün olarak hayatla kurduğumuz bağa bağlıdır. Asıl önemlisi, bu soruların yanıtı şairde de değildir. Yanıt,

okur olarak sadece bizdedir. Sorduğumuza göre, anlamak istediğimiz, kurtulmak istediğimiz bir huzursuzluğumuz var demektir. Bir mutsuzluk sürüyor demektir. Dünyadan bir beklentimiz var demektir. Henüz insana inanıyoruz demektir. Hayatımızı sevmek istiyoruz demektir."

Ve yeni dosyadan bir yeni şiir:

BAŞKA DÜNYA YOK

Şarkı bitiyor
Başını kaldır
Güneş ısıtmayacak
Başını kaldır
Rüzgâr soğudu
Başını kaldır
Yıldızlar azalıyor
Başını kaldır
Zülüfler yüze düşmüyor
Başını kaldır
Tanrı sevgisiz ölü
Başını kaldır
Ölümler yaşayanları geçti
Başını kaldır
İnsan yalnızlıktan fazlasıdır
Başını kaldır
Gökkuşağı gökte olur
Başını kaldır
Başka dünya yok
Başını kaldır.

Bütün ölümler birer pişmanlık fotoğrafıdır.
Başını kaldır.

Yaşar
Seyman

Kadın emeği, gençliğin başkenti

Kadın emeğiyle yoğrulmuş kentlerin ışığı başka olur...

Kent insanı geliştirir. Kentlilik bilinci insanı yurtsever, doğasever, hayvan sever, insan sever yapıyor. Kentlilik insana onurlu duruş sergiletir.

Bir kentin sokaklarına yalnızca asfalt dökülmez; alın teri, sabır, dayanışma ve umut da dökülür. Gençliğin nefesiyle büyüyen kentlerin sesi başka çıkar. Çünkü orada yalnızca binalar yükselmez; düşler yükselir, itiraz yükselir, özgürlük yükselir. İşte tam da bu yüzden bazı kentler yalnızca haritada bir yer değildir; bir ruhun, bir mücadelenin, bir geleceğin adıdır.

O geleceğin adı çoğu zaman kadın emeğiyle yazılır.

Bir ülkenin gerçek başkenti bazen resmi tabelalarda değil, üreten kadınların ellerinde kurulur. Sabahın ilk ışığında evinden çıkan, çocuğunu büyütürken aynı anda yaşamı da omuzlayan, tarlada çalışan, fabrikada direnen, üniversitede araştıran, sahnede şarkı söyleyen, kooperatifte dayanışma kuran kadınların bulunduğu her yer başka bir cumhuriyettir aslında. Çünkü kadın emeği yalnızca ekonomik bir güç değildir; bir uygarlık biçimidir.

Bugün dünyanın en büyük krizlerinden biri yalnızlık ve umutsuzluksa, bunun panzehiri kadınların kurduğu ortak yaşam kültürüdür. Kadın, yaşadığı yere yalnızca emek vermez; vicdan verir. Bir sokağın güven duygusu, bir mahallenin dayanışması, bir okulun şefkati, bir kentin merhameti çoğu zaman kadınların görünmeyen emeğiyle ayakta durur. Bu yüzden kadın emeğini görmeyen toplumlar, aslında kendi geleceğini görmezden gelir.

Değişimin ve dönüşümün en önemli dinamiği kadınlar ve gençlerdir.

VE GENÇLİK...

Bir ülkenin en büyük serveti petrolü, altını ya da gökdelenleri değildir. Gençlerinin gözlerindeki ışıltıdır. Çünkü gençlik yalnızca bir yaş aralığı değildir; değişime inanma cesaretidir. Dünyayı yeniden kurabileceğine dair o inatçı umuttur.

Gençliğin başkenti olan kentlerde insanlar birbirine daha çok soru sorar. Orada kafeler yalnızca kahve içilen yerler değildir; düşüncelerin çatıştığı küçük parlamentolardır. Üniversite kampüsleri yalnızca diploma dağıtmaz; vicdan üretir. Gençlerin olduğu yerde müzik vardır, sanat vardır,

sokaklarda kahkaha vardır. Ve en önemlisi itiraz vardır. Çünkü gençlik, haksızlığa alışmayı reddeden bir ruhtur.

Kadın emeğiyle gençliğin enerjisi birleştiğinde ise ortaya yalnızca güçlü bir kent çıkmaz; yeni bir toplum çıkar. O toplum korkuyla değil umutla büyür. Yasaklarla değil özgürlükle nefes alır. Kadınların görünmez kılınmadığı, gençlerin susturulmadığı kentler geleceği daha erken görür.

Bugün Anadolu'nun birçok yerinde küçük bir kooperatifte reçel kaynatan kadınla, üniversite sıralarında düşünüyü büyüten genç aynı hikâyenin kahramanıdır aslında. İkisi de **"başka bir hayat mümkün"** demektir. İkisi de yoksulluğa, eşitsizliğe, karanlığa karşı kendi dilinde direnmektedir. Birinin ellerinde sabır vardır, diğerinin gözlerinde yarım.

Belki de bu yüzden bir kentin gerçek zenginliği AVM sayısı değil, kadınların ne kadar özgür olduğu ve gençlerin ne kadar düş kurabildiğiyle ölçülmelidir. Çünkü kadınların sustuğu yerde susan kentler yaşlanır. Gençlerin umudunu kaybettiği yerde ülkeler yavaşça içe çöker.

Oysa biz başka bir ülke düşüyoruz.

Kadınların emeğinin alkış değil hak gördüğü, gençlerin yalnızca sınavlara değil yaşama hazırlandığı bir ülke...

Kız çocuklarının korkmadan yürüdüğü sokakları olan, gençlerin valiz hazırlamak yerine memleketinde kalmak istediği bir ülke...

Sanatın suç sayılmadığı, düşünmenin tehlike görülmediği, dayanışmanın zayıflık değil güç kabul edildiği bir ülke...

Çünkü biliyoruz: Bir memleketi ayakta tutan şey yalnızca ekonomisi değildir. Onun vicdanıdır. Ve o vicdanı en çok kadınlar taşır.

Bir ülkeyi geleceğe götüren şey yalnızca teknolojisi değildir. Onun düş gücüdür. Ve o düşü en çok gençler büyütür.

Kadın emeği ve gençliğin başkenti olmak kolay değildir.

Bu unvan, yüksek binalarla değil; yüksek bilinçle kazanılır.

Bunun için eşitlik gerekir. Özgürlük gerekir. Cesaret gerekir.

Ve en çok da birbirine inanan insanlar gerekir.

Çünkü kentleri kent yapan beton değil insandır.

İnsanı insan yapan ise emek, umut ve dayanışmadır.

Gençler hem bahar hem gelecektir...

Sevgi
Özel

Bu yıl, "19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı"nı kimimiz okullarda, resmi kurumlarda görev savmak için... Yüreği Cumhuriyet için atanlar da alanlarda, salonlarda... Atatürk'e saygı sunmaya koşanlarla... Anıtkabir'de gençlerin her zamankinden büyük coşkusuyla kutladık.

Bizim ilçede lise yoktu. Ortaokullar bütün ulusal, özel günlerde başroldeydi. Kız erkek 19 Mayıs'ta, ilçenin küçükük alanında, büyük gösterilerde yer alır... Bayraklarla dimdik yürürlerdi. Gözüme öyle büyük görünürlerdi ki... Törenlerin açılış konuşmasını ya bir kız ya bir erkek... Bazen ikisi birden yapar, cızırtılı mikrofonla şiir okurlardı. Onların coşkusunu genç yaşlı herkes paylaşırdı.

Başkentte ortaokul lise çoktu. 19 Mayıs törenleri için... Belirlenen izlencelerde rol alacak gençler kendi okullarından seçilirdi. 19 Mayıs törenine seçilebilmek için kıran kırana yarışıldık... Seçilenler haftalarca okullarında, stadyumda törenin provasını yapar, provalar sürerken birkaç gün derse girmez... Stadyumda tanıştıkları yeni arkadaşlarını, yaşadıklarını coşkulu coşkulu anlatır, bizler de coşkuyla bayramı bekler... 19 Mayıs sabahı, görevimiz varmışçasına stadyuma koşardık.

Dille birlikte ulusal eğitimle ilgili araştırmalar yapar olduktan

sonra çok düşündüm. 1980'lerden başlayarak ulusal günler, bayramlar... Özellikle 19 Mayıs'lar sıradan törenlerle kutlanırdı. Dahası yağmuru seli bahane edenlerce kutlanmaz oldu. Oysa bu törenler konuşacak, şiir okuyacak, izleyecek gençleri yakınlıştırıyordu. Cumhuriyet öğretmenlerinin yönlendirmesiyle araştırarak, tartışarak özgüvenle söz sahibi oluyor... Bilgi bilinç düzeyleri yükseliyordu. 103 yaşındaki Cumhuriyet'in son çeyreğinde gençlerimiz, ulusal günlerde tören yüzü görmüyor, törenimsilerde söz sahibi de katılımı da olamıyorlar.

Gençlik, toplumsallaşma olanaklarından birini yaşamıyoruz!

2026 kışında baharında çocuklar birbirinin canını yaktı... Ölen çocuk, öldüren çocuk... Basında "suça bulaşmış çocuklar" başlıkları... Acıları *Karavâne* taşımayacağım...

2026'nın 23 Nisan ve 19 Mayıs'ında birkaç kent ilçe okulunda... Bir halk türküsü eşliğinde öğretilerinden güzel oynayan çocuklarla gençlerin görüntüleriyle sevinдик.

İnsanın çocukluk gençlik dönemi insana özgü duygulardan, baskılardan, dayatmalardan, olumlu ve olumsuz rüzgârlardan çok etkilendiği... Bu etkilerle bugünümüzün... Yarının, yani geleceğinin de biçimlendiği çağdır. İlköğretim çocuğu neye ağlayıp neye güleceğine bile karar veremez... Doğumundan sonra hem sütle hem bilim sanatla beslenen çocuklar liseli olunca farkındalıklarını ayırt etmeye başlar. Sözvarlığı genişler, dil kullanımını değiştirir... Bireysel istekleri, toplumsal

sal arayışı hızlanır. Üniversiteli genç kendi imzasıyla yaratıcılığını kanıtlayabileceği yetkinler sınıfına geçer... Üniversite, gence yaratıcı olabileceği kapıları açmalı...

Gençlere verdiğimizden azını alıyoruz... İçtenlikli değiliz... Verrimmiş gibi yapıyor... Aldığımızı bakıp kızıyoruz. Birine kızmalısın... Gençten iyi günah keçişi olabilir mi? Büyük, ağzına geleni söyleyecek, genç dinleyecek... Dinlemekle kalmayacak, boyun eğecek, eğriye eğri diyemeyecek, bazen başkasının yanlışını da sineye çekecek... Ana baba, öğretmen, siyasetçi, bakkal amca, komşu... Nedenise önüne gelen gençlerden yakınıyor.

Ana babalar, oğluna kızına söyleyememiş... Gençler, neden ana babasını anlamıyor musunuz? Aslında bu soruyu gençlerin sorması gerekmez mi? Bir açkötürümdüydük... Ağzını açan gençlere giydirdiyordu. Tepki gecikmedi.

"Olmuş armut gibi ağaçtan mı topladınız bizi? Ne istiyorsunuz bizden?"

Bu genç de dertliydi... Kimse onları dinlemiyor, anlamıyormuş,

Sustuk, dinledik... Anladık mı?

Bireylerin birbirini doğru anlamaması, dili doğru, etkileyici kullanması... Dil bilinci eğitimle kazanılır, sanatla parlattırarak yaşama biçimine dönüşür. Gençlerde bu bilinci geliştirecek dizgelerde, yöntemlerde... Sunulacak başta dil edebiyat, tüm eğitsel kitaplarda... Öğretmen yetiştiren kurumlarda... Eksiklerimiz yanlışlarımız varsa... Yönetenler yönetilenler dilinin ucuna geleni savuruyor sa... Gençlere çemkirmek niye?

Her fırsatta... Bireysel toplumsal açıdan nasıl yaşayacağımızı... Nasıl yaşanacağını bilemediğimiz günlerin yılların... Yani geleceğin güvencesi gençlikse...

Genç haklı... Armut gibi dalında olgunlaşmıyorlar ki...

Kızıl erkekli delikanlılar... Doğa, baharda uyanır... Delikanlılar dört mevsim, başında kavak yelleriyle uyumayanlardır.

63 yıl önce haziranda yitirdiğimiz Nâzım Hikmet için...

*Gelmiş dünyanın dört bir ucundan
Ayrı dilleri konuşur, anlaşırız
Yeşil dalların dünyaya açılmasından
Gençlik denen bir millet var, ondanız*

Şiirimizin İbrahim Karaoğlu Janti Ağabeyi

Anıları naftalinlenmiş, kadim bir semttir Kızılay.

Kentin en büyük meydanını bulvarlar boyunca çevreleyen at kestaneleri ve ara sokaklarını bahar kokularıyla dolduran akasyalar, ta- niğdir bu semtin kadim zamanla- rının; unutulmaz anıların, aşkla- rın, sevinçlerin, tutkuların, buluş- maların, ayrılıkların, kederlerin, sevinçlerin... Yalnızca gölgelerini ve kokularını sunmaz bu ağaçlar, kentin belleğini beklerler, geçip gi- den zamana inat... Sabahın erken saatlerinde işe yetişen insanların telaşını görürler önce; uykusunu alamamış memurları, işçileri, sına- va giden öğrencileri, simit poşetle- riyle koşturanları... Öğlene doğru meydanın yalnızlarını: İş arayan- ları, hastane dönüşü yorgun yüz- leri, bankta sessizce sigara içen emeklileri, birbirini bekleyen sev- gileri... Biraz sonra sloganlar, yü- rüyüşler, bildiriler, polis barikatla- rı, alkışlar, itirazlar geçer ağaçların önünden. Kızılay'dır burası; mem- leketin sevinci de öfkesi de çoğu zaman bu meydana geçer.

Akşamüstü gençlerin kahka- haları karışır yorgun yüzü kaba- balığa. Randevu telaşı, ayrılık ko- nuşmaları, ilk buluşmalar, son ve- dalar... Bir genç cebindeki yüzüğü yoklar, bir kadın sessizce ağlar, bir adam uzun uzun boşluğa bakar...

Gece çökerken kimsesizlerin yorgunluğu, geç kalanların telaşı, sarhoşların kırık neşesi, sokak satıcılarının umudu dolaşır ağaçla- rın çevresinde. Ve o ağaçlar, bütün bunlara kökleriyle bağlıdır; aşkla- ra, yalnızlıklara, politik öfkelere, küçük mutluluklara, yenilgilere, bekleyişlere...

Belki de en çok şunu öğren- mişlerdir yıllar içinde: Bir mey- dandan milyonlarca insan geçer; ama herkesin, görünmez bir yükü vardır omzunda. Ve o kadim ağaç- lar, hiç konuşmadan, bütün bu in- sanlık hâllerinin, görünmez yük- lerin sessiz tanığı olarak bekler-

ler öyle...

Bir de müdavimleri vardır Kızılay'daki kimi sokakların, cadde- lerin (Karanfil, Konur, Yüksel). Bu yerlerin imajını, kültürünü, dina- mizmini oluşturur müdavimler. Çünkü sokakları ünlü yapan yal- nızca mimarisi, kafeleri ya da ki- tapçıları değildir. Onu özel yapan, orada kimlerin dolaştığıdır.

Konur ve Karanfil Sokağı, Yü- ksel Caddesi yıllarca farklı kulan- şey; şairlerin, yazarların, öğrenci- lerin, akademisyenlerin, sanatçı- ların, iş politik insanların, sokak müzisyenlerinin, kitap kurtları- nın, yalnızların ve hayalperestle- rin orada görünür olmasıdır.

Bu insanlar mekânlara entelektüel bir atmosfer, özgürlük duy- gusu, karşılaşma kültürü, bellek ve kimlik kazandırır.

Bu yüzden insanlar "Karanfile gidiyorum" derken yalnızca bir so- kağa değil, bir yaşam biçimine gi- derler...

Mekânlar da müdavimlerini biçimlendirir.

Bir genç öğrenci Konur'da sa- atler geçirecek yalnızca vakit ge- çirmez; oranın dilini, ritmini, tar- tışma kültürünü, estetik duyarlı- ğını da öğrenir. Kitapçı vitrinleri, afişler, sokak sohbetleri, tanışma- lar, rastlantısal karşılaşmalar...

Birçok sanatçı, yazar ve dü- şünce insanının zihinsel harita- sında da bu sokakların izi vardır.

Yani mekân, müdavimleri- ne yalnızca zemin sunmaz; on- ları eğitir, dönüştürür, kimlik ka- zandırır... Müdavimler de imajını oluşturur mekânların: Böylelikle kültürel bir marka haline gelmiş- tir mekânlar...

Paris'in Saint-Germain'i, Mos- kova'nın Arbat'ı, Beyoğlu'nun As- malımesit'i, Ankara'nın Konur- Karanfil hattı... Bu yerler biraz da müdavimlerinin kolektif imzasıdır.

Uzun yıllar aynı sokaklara gi-

FOTOGRAF: MEHMET ÖZER

den insanlar, zamanla yalnızca kullanıcı değil, o mekânın taşıyıcı- sı olur. Bir dükkân kapanınca, bir kitabevi yok olunca ya da bir kafe değişince insanların yaşadığı sar- sıntı bundan kaynaklanır. Çünkü onlar yalnızca bir işletmeyi değil, kendi gençliklerini, dostluklarını, düşünsel geçmişlerini kaybedi- yormuş gibi hissedebilirler.

Mekân müdaviminde aidiyet, müdavim mekânda bellek yaratır. Konur, Karanfil, Yüksel gibi yerler aslında kent kültürünün gö- rünmez sahneleridir. Burada in- sanlar yalnızca oturmaz; tanışır, tartışır, âşık olur, örgütlenir, şiir okur, umut üretir.

Sanatçıların, öğrencilerin, ay- dınlarnın görünürlüğü mekâna bir tür kamusal tiyatro niteliği kazan- dırır. Bu yüzden bazı insanlar o so- kakların yalnızca ziyaretçisi değil, neredeyse "karakter" haline gelir.

Nedendir bilmem, şair Ahmet Telli deyince; Zafer Çarşısı'ndan Karanfile, Yüksel Caddesi'nden Konur'a, Kızılay'ın kalbi gelir aklıma. Kızılay'ın kalbinde kırmızı bir karanfildir o. Gittiği mekânları au- rasıyla biçimlendiren; dostluğuyla, ağabeyliğiyle, zarafetiyle, ince- cik gülümseyişiyle gönlümüze ve vicdanımıza dokunan; şiirleriyle, politik tavrıyla, aydın duruşuyla kıpkırmızı bir karanfildir. Rengini, kokusunu duyumsatır hep.

Bazen ona ait bir dize ya da tümce cınlar anıların içinden; "Tüm hafızalardan kaybolup git- miş şeylerin" yerine geçer. Yeni an- lamalar kazanır çağrıştırdıklarıyla. Köklerini derine salmış bir uzun şiiirdir çünkü Ahmet Telli Ağabey. İçimizdeki dirençli ışıkları çoğaltır sözleriyle: En karanlık yerden bile bir yol açabileceğini sezdirir...

Hayatla kurduğu umut dolu, direngen, güzel bağ; duygusal derinlik ve güven duygusu katar in- sana. Sadece büyük bir şair olarak değil; selam veren, gençleri dinle- yen, aynı masayı paylaşan bir ağa- bey olarak...

Kızılay'ın sokak hafızasında Ahmet Telli'nin özel bir yeri var- dır. Onu yalnızca kitaplarından, dizelerinden değil; Konur'daki kar- şılaşımlardan, içilen çaylardan, uzun sohbetlerden ve toplumu- nun vicdanı olarak okuduğu basın açıklamalarından tanıy insanlar.

Pek çok kişi için şiire açılan ka- pılardan biridir Ahmet Telli. Ama aynı zamanda hayatın sertliğini yumuşatan, insanın omzuna el koyan o nadir şehir ağabeylerin- den biridir.

Şairliği kadar ağabeyliği de se- vilir.

Belki de bu yüzden Ankara'da Ahmet Telli denince yalnızca şiir gelmez aklı; biraz sokak gelir, biraz dostluk, biraz gençlik, biraz da in- sanı insan yapan o eski incelikler...

Konur ve Karanfil sokakları- nın en janti şair ağabeyidir o. Kırk yılı aşkın bir zamandır tanıdığım ağabeyim, şairim...

Onu yalnızca güçlü dizeleriyle, Türk şiirindeki özel yeriyile anlatmak eksik kalır. Çünkü Ahmet Telli, şiir kadar insan ilişkilerinin de içinden gelen bir isimdir. Konur'un, Karanfil'in, Kızılay'ın gün- delik hafızasına karışmış bir var- lıktır adeta.

Onu birçok kez bir köşe ma- sasında, sokakta yürürken, genç- lerle konuşurken, bir kitabevinin önünde selamlaşırken görmüşsü- nüzdür. Şöhretin mesafesine sı- ğınanlardan olmamıştır hiç. Bu yüzden çok sevilmiştir. Yalnızca iyi bir şair olduğu için değil; sami- miyeti, hoşgörüsü, içtenliği ve o kendine özgü zarafeti nedeniyle...

Kızılay'ın gençleri için bazen bir ağabey, bazen bir öğretmen, ba- zen de yalnızca yanına oturulabi- lecek güvenli bir insandır.

Şehirlerin de insan hafızala- rı vardır. Bazı isimler yalnızca ki- taplarda yaşamaz; kaldırımlara, sokaklara, karşılaşmalara, seslere siner. Çünkü bazı insanlar bir ken- tin yalnızca sakini değildir; onun ruhunu dönüştürür...

İlker-Mürsel Uluç Emekli Lokali Açıldı

 Mürsel Uluç Mahallesi 970. Sokak (İsmet İnönü Parkı karşısı)

Çankaya
BELEDİYESİ

HÜSEYİN CAN GÜNER
ÇANKAYA BELEDİYE BAŞKANI

Ayşen Şahin

HAYAL KURMA ATÖLYESİ:

Gençliğimiz Var!

Namık Abi sayesinde başladı her şey.

Apartmanımızın ortak bahçesine kendi elleriyle kameriye yapan o. İlk yaptığı pek bir şeye benzememişti ama inat etti öğrendi marangozluğu; düzelte düzelte bayağı güzel ahşap bir kameriye yaptı, boyadı. Bizden de katkı payı falan istemedi. Kutlama için bir piknik istedi sadece, herkes kırsı, börek, kek hangi tarifine güveniyorsa yapıp getirsin dedi.

O günden beri hafta sonları üçer beşer, bazen onar on beşer iner olduk bahçeye, apartman içi komün yaşama geçtik bir nevi. Hepimiz iyice kaynaştık. Ekonomi zorladığından herkes evlere kapanmıştı, gezemiyorduk zaten. Birbirimizle ve bahçemizde sosyalleşmeye başladık.

Her hafta sonu mutlaka yeni bir fikirle inerdi bahçeye, “Gençlerrrrr” diye Namık Abi.

İki kilo limondan bir damacana limonata yapmayı başardığı hafta öğrenmek isteyenler için atölye yaptı bahçede. Eksiksiz tüm apartman katıldı. Sonra bize origami öğretti, kâğıttan penguen, kurbağa yaptık. Kendisi de çok bilmiyor, Youtube’den öğrenmiş. Beraber açıp izleye izleye yaptık.

Bir keresinde “Kim Milyoner Olmak İster?” yarışmasına kendisi soru seti hazırlamıştı. Türkiye siyasi tarihinden dünya coğrafyasına herkesin genel kültüründe olması gereken sorular. Oturmuş hepsini arkası desenli kâğıda basmış üşenmeden.

Bir keresinde de Mandala kitabı ve boya kalemleriyle geldi, kendimizden geçmiş gibi saatlerce boyama yaptık. Sonra bize kaynak kullanımını optimize etme dersi verdi. Gülmeyin, gerçekten önemli. Hiçbirimiz bilmiyorduk pek. O dersten beri hem mutfak israfı hem evin elektrik, su, doğalgaz harcamaları azalmıştı hatta telefonun şarjını uzun kullanmayı bile öğrenmiştik. Herkes bildiği tasarrufu anlatınca çeşitler zamanla çoğaldı.

“Gençlerrrrr bugün ne yapıyoruz bilin bakalım?” Bu soruyu artık hevesle bekliyorduk hafta içleri, cuma akşamı olsun da bizim atölye günleri başlasın diye.

Hepimiz genç değiliz elbet, her apartmanda olduğu gibi her yaşta insan var 24 dairede. Ama her hafta sonu yaş, meslek, cinsiyet ayırt etmeden kapiya astığı afişte ne malzeme gerekiyorsa hazır edip iniyorduk aşıya.

Bu atölyeler zamanla çeşitlendi, bizi de dahil etti eğitimlik işine. Nermin Abladan içli köfte, Doris Hanım’dan topik, Ziya Bey’den çiğ köfte yapmayı öğrendik. 20 yaşındaki Berk’ten snaphat kullanmayı, İP adresi değiştirmeyi, güvenli VPN’leri, çerezleri temizlemeyi ve Reddit’i öğrendik. 22 yaşındaki Esra’dan ai ile video üretmeyi, yapay zekâyı doğru kullanmayı; 27 yaşındaki Mert’ten kripto, eteryum, nft...

Ben de tarih hocası olduğum için zaman zaman gündeme bağlı bildiklerimi anlattım. Sunum bile hazırladım defalar-

ca, Filistin’in ilk işgali, İspanya İç Savaşı, 1929 Buhranı, vesaire.

Verdiğimiz derslerden bile heyecanlı oluyordu zaman zaman zira öğrenci dersi geçmek için derse geliyor, apartmandakiler ise tamamen hevesle.

20 farklı meslek var apartmanda dile kolay, herkes en iyi bildiklerini döktü ortaya.

40’ıncı yaşımı bahçede kutlar ken şakayla karışık “Artık sen gençlerrrr deyince üzerime alınmayacağım Namık Abi” demiştim.

“Kızım, insan gençliğini ancak merakı bitince kaybeder, öğrenme hevesini yitirince, bilmişliğin tembelliğine kapılıp üç otuz tecrübesinin öngörüsüne yenilince. Değil mi ki her hafta şu merdivenleri in çık gelip bir şeylere merak salıyor, öğrenmeye heves ediyoruz, hepimiz hep genciz. Bakma sen gençliği yılların sayısına hapsedmeye kalkanlara.”

İşte hepimizi böyle genç kıldı o. Biz de bildiğimizin ötesini öğrenmeye, denemeye heves eder olduk. Büyük hayaller kurmayı başardık yeniden. Hayal ettiklerimizi gerçek etmeyi de başardık.

Gazetelere, televizyona haber olduğumuzda güldüler bize. Oysa biz bahçemizde uzun uzun fikir teatisi yaptığımızdan biliyorduk böyle lanse edileceğini. Hazırlıklydık.

“Kendi oturdukları apartmanı işgal ettiler” yazdılar, kameriye de konuşan Namık Abi’yi çılgın addettiler. Sonra hedef gösterdi-

ler. Biz bir apartmanız, komünüz. Her şeyi hep birlikte yaptık. Namık Abi sadece gözlerimizi açtı.

Yasal haklarımızı da yeni sistemimizle birlikte devreye soktuk. Apartmanca geliştirdiğimiz güneş enerjisi teknoloijimiz ile artık elektrik kullanmıyoruz. Geliştirdiğimiz filtre ile zararlı gazlardan ve kokudan arındırılmış bir baca sistemi kurduk. Yaz ve baharda biriktirip işlediğimiz çöplerimizi bu baca sayesinde yakarak ısıtıyoruz. Çöpümüz de yok dolayısıyla, karbon ayak izimiz minimum, ozona zararlı değil. Doğalgaz kullanmıyoruz. Bahçemizdeki arzenyen kuyumuz, kendi inşa ettiğimiz modern sarnıcımız ve kendi arıtma tesisimiz ile su faturasından da çıktık. Ortak terasımızda bostanımız, bahçemizde meyve ağaçlarımız, zeytin ve cevizimiz var. İç yayın sistemi var, devlet televizyonu izlemiyor kendi yayınıımızı yapıyoruz. Biz apartmanı işgal etmedik. Biz bağımsızlığımızı ilan ettik. Kendi kendimize yetiyoruz.

Onaylamadığımız bir sistemin onaylamadığımız kaynaklara giden enerji sisteminden çıkmak istiyoruz. Ya temiz enerji, temiz tarım, bilimsel eğitim, toplumsal barış ve iklim krizi için adım atılın ya da biz artık otonom bir apartmanız ve özerklik istiyoruz.

Hukuki bir süreci başlattık. Ne kadar sürerse sürsün, neticede emsal olacaktır.

Gençliğimiz var. Bekliyoruz.

Ahmet İnam

Güvercinler uçuverdi

ODTÜ’nün bizim yetmişli yıllarda “İdari ilimler binası” dediğimiz yapısının ağır anılarıyla yoğrulmuş koridorlarında dolaşmayı hep sevdim. Hemen biraz ilerisindeki mimarlık binasından ayrı bir “hukuku”, “iktisadi” vardır. İkisi de bilge yapılarıdır benim için. Mimarlığın önündeki havuzdaki balıklar, öğrenciliğimde geceleri kaldığım yurttan çıkıp önlerinde ağladığımda gözyaşlarımı yutmuş olabilirler. Mimarlık binası daha yaşlı, daha alımlı, daha karmaşık, daha derin gelir bana. İkisinin de önünde söyleştiklerimiz, düş-düşünce resimleri çektiğimizdir olmuştur. “İdari” binasının görkemi başka kaynaklardan da beslenir. Duyabilenler için yaşam orada mana açmaya başlar, bir başkalık bırakır. Birazdan çıkacağım Ankara’nın geleceği yolculuğu için bir tarih duyarım odalarında. Değerli dostum, hocam, Arif Payaşoğlu, ince bıyığı, bıçkın bedeni, zekâ ışıyan gözleriyle gülümser bana. Beşiktaşlı Turgut adıyla İngilizce, Türkçe şiirler yazmıştır. Bozkırı keşfetmemi sağlayan rengarenk bir insandır. Bilirim, yürürken koridorlarında, birazdan karşıma

Ergin Günçe çıkacaktır. İroninin, inceliklerin, ceylanların, ormanların, merakın, Türkiye’nin, Ankara’nın uslanmaz arayıcı çocuğudur Ergin Ağabeyim. Şairdi. Şiir olarak yaşadığı. Seksenli yılların başında mimarlık binasında Max Weber üstüne yaptığım konuşmayı dinlemiş, “Sende bir Alman (Alman) ruhu var” demişti. (Herhalde Almanya’da doktora yapmadığımı öğrenince böyle söylemiş olabilir.)

Binadan çıkmak üzereyken kösedeki piyanodan gelen sese doğru yürüyorum. Kulduğum pek alışık değil bu sese, yine de beni alıp götürüyor, düşündürüyor, sarsıyor. Kim var piyanonun başında, çaldığı nedir? Sokuluyorum. Çarpıyorum birden: Adorno! Bu Adorno, resimlerinden tanıdığım. Tuşlara usta parmaklarıyla dokunuyor, kaşları çatık. “Sahte (Falsch) yaşam doğru yaşanmaz.” diyor. “Yaşam yaşamıyor.” “Evet”, diyorum, “yaşam yaşamıyor. Yaşam yarı, bozulmuş, çürümüş. Yaşamı ele geçirdiğini sanan düz kafalı, yaşam körü insanların yönetmeye kalktığı dünyaya isyanımız vardır.” Adorno’yla

la konuşmak istiyorum, bir den onun yerinde bir öğrenci, “Misket”i, “Güvercin Uçuverdi”yi çalmaya başlıyor. Gerçekten de bir aralar bu binanın girişinde piyano vardı. Şimdi piyanonun olduğu yerde değerli hocam, bilge insan Oktay Türel’in adıyla anılan bir okuma salonu var.

Çıkıyorum Ankara’ya. Ankara’nın geleceğine doğru yürüyüşümün kalkış noktasını bildirmek için anlattım bunları. ODTÜ’den. Bozkırdaki gemiden. Güvercinler uçacak Ankara’nın geleceğine. Beşiktaşlı Turgut’tan, bozkırdan, Ergin Günçenin *Türkiye Kadar Bir Çiçek*’inden, Adorno’nun iflah olmaz delici eleştirilerinden gidiyorum, geleceğe. Doğrusu gitmiyorum o geliyor.

Güvercinler uçuverdi
Geleceği açiverdi
Varıverdik Ankara’ya
İşığını saçıverdi

Bir güvercin kanadında uçuverdik. Gelecekte Ankara’ya gelecek olanı beklediğimiz yerde durduk.

“Tamburi Cemil Bey çalıyor eski plakta” (Yahya Kemal, *Kar Musikileri*) duyuyorum. Ador-

no çalıyor bir hayali dünyada. Adorno’nun müziği Ankara caddelerinde geceleri direnmenin gücünü duyan insanların görebildiği düş lambalarını yakıyor. (Adorno, “beni insan acılarını unutturan, sahne umutları sunan hayallerinde kullanma” diyor. “Kaygılanma, hayaller gerçeğe geçecek” diyor.) Gerilmiş, daralmış, sıkışmış ruhlularla düşlere işkence yapan, düş eziği insanlar, yönettiklerini sandıkları dünyada yitip gidecekler.

Tahayyül kudretini kaybetmiş bir Ankara’nın, şiirini, şairini, sanatçısını, düşçüsünü, düşüngenini bulamamış bir Ankara’nın geleceği yoktur, gideceği vardır.

Geleceğin Ankara’sında siyasal kurumlar özerk olacak. Kişilerin gündelik çıkarlarına bağlı olmayacak. Bu toprağın yüksek değerleriyle yaşayan özgür, özerk insanların gönül bahçelerinde yaşayacak Ankara. Emegün hakkının verildiği, hakça bir düzenin muhabbetle yaşadığı can insanların kenti olacak. Meydanlarında çevresine toplanmış çocuklarla şakalaşan Atatürk’ün yaşadığı Ankara olacak.

Gençlik Parkı'nın rengârenk uçan balonları

A. Cevat Uğraş

*Benim balonlarım vardı
Onları kimler aldı
Mutlu bayramlar vardı
Kimbilir nerde kaldı
Dostumdu benim balonlar
Çocuklar beni anlar
O çocuklar ve o balonlar..*

Çocukluğumuzun güzel şarkılarından biriydi çok sevilen sanatçı İbönun "Benim Balonlarım Vardı" adlı şarkısı. Evet bizim de balonlarımız vardı. Kırmızı, mavi, yeşil, sarı, beyaz, renk renk uçan balonlarımız. Gökyüzüne doğru yükselirdi elimizde. Sahi ne oldu Gençlik Parkı'nda sattığımız uçan balonlara? Ne oldu çocukluğumuzun Gençlik Parkı'na?

Gençlik Parkı, Ankara için çok önemli hafıza mekânlarından biridir. Yalnızca bir parkın da ötesinde Ankara'da yaşayan ya da herhangi bir nedenle Ankara'ya yolu düşen herkesin anılar yaşadığı, nefes aldığı, eğlendiği, oynadığı, hoş vakit geçirdiği sosyal alandır. Kente kimliğini kazandıran Cumhuriyet döneminin en önemli sosyal projelerinin

den biridir Gençlik Parkı. Geçmişimizi anlatan bugünümüzü diri tutan bir hafıza mekânıdır. Bir Cumhuriyet projesi olarak insanların sosyalleşmelerini sağlayan niteliğiyle de başkent sosyal ve kültürel yaşamına hareketlilik ve renk katar. Şehrin karmaşasından, gürültüsünden, kaosundan kurtaran bir nefes alanı yaratırdı insana.

Ankara'da yaşayan herkesin anılarında yer tutan Gençlik Parkı ile buluşmam 80'li yılların ortalarına denk gelir. O yıllarda başkentinde en önemli eğlence alanlarından biridir. İçinde barındırdığı açık hava tiyatrosu, gazinolar, çay bahçeleri, lokantalar, parkın etrafını dolanan mini gezinti treni ve lunapark... Dolup taşar parkın her bir köşesi; özellikle yaz akşamları tam bir panayır alanına döner. Eğlenmek, güzel vakit geçirmek için Gençlik Parkı'na gelen aileler hoş bir ortam yaratırdı. Köyden kente göçüşün de yoğun yaşandığı zamanlardı; hem tren garına hem de şehirlerarası otobüs terminaline

yakın olması nedeniyle Ankara'ya ayak basan herkes soluğu Gençlik Parkı'nda alırdı. Meşrubat büfelerinin önünde alışveriş yapanlar, oyuncuların önünde sıranın kendisine gelmesini bekleyenler, ağaç altlarında dinlenmek için çimlere oturanlar; müzik sesleriyle çocuk sesleri birbirine karışır, gecenin ilerleyen saatlerine kadar o coşku ve heyecan devam ederdi. Meşhur Şişman Dondurmacı'nın önünde uzun sıra hiç bitmezdi. Eee Gençlik Parkı'na gelince Şişman Dondurmacı'dan dondurma almadan gidilmezdi. Havuzunda sandallarla gezinti yapılır, su bisikletiyle eğlenceli anlar yaşanır, kışın da havuz donunca buz pateni yapılırdı. Hele lunaparktaki oyuncuların eğlencesi hiç bitmesin istenirdi. Aile çay bahçeleri dolup taşar, Hababam Sınırsız serisi, Kemal Sunal filmleri ve Yeşilçam filmleri sürekli açık olurdu ekranlarda. Çay bahçelerinde oturanlar kadar kenarda Yeşilçam filmlerini izleyen hatırı sayılır bir kalabalık oluşur-

du kahkahalar içerisinde. Atlı karınca, dönme dolap, çarpışan oto, balerin, motosiklet, çember atma oyunu, korku tünelleri derken saatlerin nasıl geçtiğini anlamazdınız. Gecenin sonunda da bir aile çay bahçesinde semaver çay içip yorgunluğu atınca sizden mutlusu olmazdı. Yüzünüzde mutlu bir tebessümle, huzurlu bir şekilde evin yolunu tutardınız, geride anlatılacak güzel anılar bırakarak.

Biz de iki abimle birlikte Gençlik Parkı'nda uçan balon sattık. Benim yaşam küçük olduğu için ben satıştan ziyade satış yapan balonculara balon takviyesi yapardım. Gençlik Parkı balon hikâyemiz şöyle başlamıştı: Babamın iş arkadaşının oğlu parkın balon ihalesini almış. İşyerinde babama 'senin çocuklar da gelsin yazın balon satsın' demiş ve okul tatil olunca yaz aylarında Gençlik Parkı'nda balon satma işinde çalışmıştık. Balon atölyesi Gençlik Parkı'na yakın bir yerde Çerkeş Sokak'ta idi. Çerkeş Sokak, o dönemler Ankara'nın

önemli alışveriş merkezlerinden biri, hatta ticaretin can damarı bir konumdaydı. Yiyecekten giyeceğe, ev eşyalarından el aletlerine kadar bir evin, bir insanın ihtiyacı ne varsa bulunabilen, haftanın her günü kalabalık ve canlı bir sokaktı.

Atölyede büyük varillerde uçucu gaz imal ediliyor ve varillerle monte edilen bir muslukla da balonlar şişiriliyordu. Şişirilen balonlar iplere bağlanıyor ve satışa hazır hale getiriliyordu. Sonra teker teker parka doğru hareket edilip parkın belirli yerlerinde satış yapılıyordu. "Uçan Baloon", "Bebelere Baloon", "Yavrunu Sevindir" nitalarıyla satılan balonlar, sadece çocukların değil herkesin ilgisini çekti. Uçucu gaz aynı zamanda da yanıcı özelliğe sahip olduğundan tehlikeli bir ortamda aslında. Hatta zaman zaman kazalar da yaşanırdı. Bir keresinde varilden balona gaz dolumu sırasında dolumu yapan abi sigarasını balona deşirmiş ve patlama sesini tabii gazın alev almasıyla yü-

zünde hafif bir yanık oluşmuştu. Öyle bir kaza yaşanmasına rağmen o abi, balona uçucu gaz doldururken sigara içmeye devam etmişti!

Gençlik Parkı'nda balon satılan yerler lunapark, orta, nikâh salonu gibi adlandırılmış ve belirlenen o yerlerin balon satıcıları sabit olarak görevlendirilmişti. Ben balon satıcılarını tek tek dolaşıp balona ihtiyacı olup olmadığını öğrenir ve isteyen olursa adedini ve isteyen adını yazarak atölyeye dönerdim. Atölyede istenilen sayıda balon şişirilip iplere dizilirdi, ben de hazırlanan balonları satıcılara tek tek dağıtırdım. Rengârenk uçan balonların elimde oluşu Gençlik Parkı'na gezmesin ilgisini çekti. Hatta yabancı turistler balon ipinden tutup fotoğraf çektilerdi. Her renkten yüzlerce uçan balonun kalın biriple gökyüzünün engin maviliğinde salınması da çok hoş bir görüntü oluştururdu. Herkes hayran hayran bakardı. Elimde balonlarla kalabalığın arasında

dan geçerken insanların şaşkın bakışlarına maruz kalmak da bana mutluluk verirdi.

Çoğu zaman insanların daha fazla ilgisini çekmek ve heyecan yaratmak için bütün balonların dizili olduğu ip aşağı doğru çekilir, aniden bırakılınca balonlar uçuyor hissi uyandırılırdı ve izleyenlerin nidaları duyulurdu. İzleyen herkesin yüzünü güldüren hoş bir an olurdu. Gece neredeyse 12.00'ye kadar çalışır, yorucu bir çalışmanın sonunda eve kendimizi zor atardık. Küçük bir çocuk için yorucu bir iş olsa da çok eğlenceli gelirdi bana.

Gençlik Parkı'na her gittiğimde balonculuk anılarım gelir gözümün önüne. Elimde yüzlerce rengârenk uçan balonla parkın içinde kalabalıklar arasında koşuşturmam... Güzel zamanlar. Bugünkü ıssızlığına bakıp üzülmemek elde değil Gençlik Parkı için. Bugün baktığımızda, başkent Ankara'nın hafızalarda görkemli bir geçmişi olan o çok önemli sosyal-kültürel konumundan çok çok uzakta park

Geçmişte yaşananları hatırlatacak pek de bir şey kalmamış Şişman Dondurmacı'nın büfesi dışında. Ama bugün önünde Şişman Amca'dan dondurma almak için uzun sıra oluşturan o eski kalabalık yok. Havuzunda sandallar yok. Hatta havuz her zaman dolu da olmuyor. O hali bile üzüyor insanı. Uçan balon da satılmıyor artık. Şehrin tarihiyle özdeş bir toplumsal mekânın ıssızlığına anlam veremiyor şehrin sakinleri. Gençlik Parkı, o eski görkemli zamanlarını özleyiyor.

İnsan düşünmeden edemiyor. Bir şehir için çok önemli bir mekânın bugün içinde bulunduğu durum Ankaralıları da üzüyor. Öyle ki bir dönem sanki kaderine terk edilmiş gibi hiçbir yaşam belirtisi dahi yoktu. Havuzunun boş ve fişkiyenin çalışmaması art niyetli bir kötülüktü Ankara için. Geçmişteki canlı, hareketli günlerinden eser kalmasa da Gençlik Parkı tarihiyle, geçmiş ile bugün arasında bir köprü kurmaya devam ediyor hafızalarda.

EMEĞİN HUZUR HALI:

Uğur Biryol

Atatürk Orman Çiftliği

Ankara bir emek kentidir. Cumhuriyet, ülkenin başkentini ilmek ilmek dokumuştur. 500 yıldan uzun süre payitaht olan İstanbul'dan sonra Ankara'da yeni bir ülke kuran yönetim, yeni başkent yaşanabilir bir yer olmasını sağlamak için tüm imkânlarını seferber etmiştir. Şüphesiz, Ankara'nın başkent seçilmesi Atatürk'ün siyasi dehasının bir tezahürüdür. Ankara'nın başkent olmasıyla, Anadolu'nun dört bir yanından başkente göçler de yavaş yavaş başlamıştır. Böylelikle Ankara, artık Cumhuriyet'in kalbi olmuştur.

Ankara'da emekten bahsedeceksek, yapılan onca binanın, sarf edilen onca çabanın içerisinde en büyük emek hareketlerinden biri bana göre Atatürk Orman Çiftliği'dir. Çiftlik, sadece bir üretim yeri değil aynı zamanda yaşam alanıdır. Peki, orman çiftliği kurma fikri nasıl gelişmiştir, derseniz biraz tarihçesine bakalım. İlk olarak 1925 yılında, Ankara'nın batısındaki Yenimahalle semtinde bulunan parça parça araziler Atatürk'ün emriyle satın alınır. Çorak arazilerden oluşan arsalar toplamı, gelecek için ümit vaat etmez gibi görünse de, bu çoraklığa adeta bir cennete çevirecek olan hamle yine Atatürk'ün kararlılığı sayesinde gerçekleşecektir. Belki izleyenler olmuştur, Atatürk, orman

çiftliğinde ABD Ankara Büyükelçisi Joseph Grew'e çiftliği nasıl meydana getirdiklerini Tahsin Bey isimli görevliye anlattırır: "Paşam biz buraya geldiğimizde burası çöl gibiydi. Karşıki derelerin içerisinde bir çadır-la işe başladık. Makineli ziraat ehemmiyet verdik. 5 sene zarfında bir milyona yakın ağaç diktik. Meyve bahçeleri yaptık, bağ yaptık, 7 bine kadar koyun yetiştirdik." Videosunun tamamını internette bulabileceğiniz bu tarihi anı izlerken gerçekten duyulanmamız işten değil. Öyle büyük bir emek var ki ortada, Atatürk'ün azminin burada da ne denli mühim bir sonuç verdiğini anlıyorsunuz.

Zamanla gelişen çiftlik arazisindeki üretim boyutunun yanında Ankaralıların sosyalleşebileceği bir mesire alanı yaratılması da önemliydi. Bu durumda insanlar hem buraya gelerek dinlenecek ve eğlenecek hem de yapılan bu büyük işi yerinde görecekti ve burada üretilen ürünleri de alabilecekti; ve Ankara bozkırının içinde bir vaha olarak Atatürk Orman Çiftliği, 100 yılı devirecekti. İlk adı "Orman Çiftliği" olan arazi, 1937 yılında Atatürk tarafından Hazine'ye bağışlandı. Çiftliğin yönetilmesi için 13 Ocak 1938'de yürürlüğe giren kanunla "Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu" ku-

ruştu. Çiftlik içindeki bira fabrikası bu dönemde Tekel Müdürlüğü'ne devredildi. Orman Çiftliği, "Gazi Orman Çiftliği" adını alarak faaliyetlerini sürdürdü. 1 Nisan 1950'de yürürlüğe giren 5659 sayılı Kanun ile "Atatürk Orman Çiftliği" adını almış olan çiftlik, aynı kanunla Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı'na bağlı, tüzel kişiliğe sahip bir kuruluş statüsünü aldı.

Ancak ülkemizde her güzel işin başına mutlaka bir iş gelir durumu çiftlik için de geçerli oldu. Çiftlik, 1950'li yıllardan başlayarak Makina ve Kimya Endüstri-Si Kurumu'na, çimento fabrikalarına, kömür depolarına, trafolarına, çeşitli fabrikalara, spor tesislerine, konut kooperatiflerine, hal yeri yapımına, üniversitelere, Ankaray depolama tesislerine, Ankara Şehirlerarası Otobüs Terminali'ne, Ordu Ev'i'ne, turistik tesislere tahsis edilerek veya satılarak amacı dışında kullanıma açılmış ve o dönemki ruhu kaybettirilmişti. Son olarak ABD'ye tahsis edilen orman çiftliği arazi-si için, Mimarlar Odası bir dava açmış, dava hâlâ sürüyor.

Orman çiftliğine sahip çıkalım

Ankara, bir emek kentidir demiştim. Biz emeğin değerini çok iyi bilen bir toplum değiliz. Bilseydik, bugüne kadar Cumhuriyet'in bize armağan ettiği değerler elimizin altından kayıp gitmezdi. İşte o emeklerin en büyüklerinden biri Atatürk Orman Çiftliği, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından inşa edilen ve modern standartlara sahip "Atatürk Çocukları Doğal Yaşam Parkı ve Hayvanat Bah-

çesi", Atatürk'ün doğduğu Selanik'teki evin bir benzeri, tarihî Karadeniz Havuzu ve Devlet Mezarlığı gibi ziyaret alanlarıyla hâlâ ayakta kalma çabası veriyor. Ayrıca, eski tarihi hangarlar restore edilerek kültür ve sanat merkezlerine dönüştürülmüş, sendikalar ve sivil toplum kuruluşları tarafından yeni hatıra ormanları oluşturulmaya devam edilmiştir. Çiftliğin endüstriyel ve tarımsal üretim yelpazesi de oldukça geniştir. Pastörize süt, yoğurt, klasik ve taze kaşar peyniri, tereyağı, dondurma ve ayran, İç Anadolu koşullarına uygun taze sebze, meyve ve meyve suları, doğal çiçek balı ve diğer arı ürünleri, AOÇ markalı gazoz ve fermente ürünler, bölge iklimine uygun tahıl ıslahı ve üretimi orman çiftliğinin üretim bandında yer alır.

Bugünkü haliyle Atatürk Orman Çiftliği, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından inşa edilen ve modern standartlara sahip "Atatürk Çocukları Doğal Yaşam Parkı ve Hayvanat Bah-

çesi", Atatürk'ün doğduğu Selanik'teki evin bir benzeri, tarihî Karadeniz Havuzu ve Devlet Mezarlığı gibi ziyaret alanlarıyla hâlâ ayakta kalma çabası veriyor. Ayrıca, eski tarihi hangarlar restore edilerek kültür ve sanat merkezlerine dönüştürülmüş, sendikalar ve sivil toplum kuruluşları tarafından yeni hatıra ormanları oluşturulmaya devam edilmiştir. Çiftliğin endüstriyel ve tarımsal üretim yelpazesi de oldukça geniştir. Pastörize süt, yoğurt, klasik ve taze kaşar peyniri, tereyağı, dondurma ve ayran, İç Anadolu koşullarına uygun taze sebze, meyve ve meyve suları, doğal çiçek balı ve diğer arı ürünleri, AOÇ markalı gazoz ve fermente ürünler, bölge iklimine uygun tahıl ıslahı ve üretimi orman çiftliğinin üretim bandında yer alır.

Ankara'nın belediye otobüsleri

Serdar Koç

"Ayaş yollarından aştım da geldim
Boyunu boyuma ölçtüm de geldim
Güzeller içinden seçtim de geldim
Yardım Allah yardım yandırma beni
Seriyorum diyerek gandırma beni
Derin uykuçulardan gandırma beni"

(Zekeriya Bozdağ, Ayaş/Ankara/
TRT THM 4057)

-I-

Sabahın kör karanlığında, sevgilim uykusundan uyanır. Düşer yollara, fabrikalarda vardiya saatidir. Kurtlar kuşlar uyanmadan daha, emekçiler ayaktadır. Sabahın kör karanlığında...

Bir otobüs dolusu köle. Ayakta uyuyan köleler. Oturarak uyuyan köleler. Bir otobüs dolusu kadın köle, erkek köle, çocuk köle, ihtiyar köle... -Evet, evet, doğru anladınız, ihtiyar köle, ya!- Sabahın kör karanlığında düşmüşler yollara, işlerine gidiyorlar. Bir otobüs dolusu uyuklayan köle...

Sarsıla sarsıla ilerliyor köleler ordusu. Otobüs arızalanıyor. Zınk Hayda! Yedek otobüs bekleniyor. Köleler işe gicekecekler, belli. Belli olmasına da, sahiplere hesap verecekler. Mesaiye gecikmenin bedeli ağır. İş akdi feshedilebilir. Ya!

Bir otobüs dolusu ücretli köle, ücretsiz köle, işli köle, işsiz köle... İşli ama işsiz köle; asgari ücrete mahkûm, açlık sınırında debelenen... Köleler ordusu sabahın kör karanlığında, düşer yollara yollara... Gözlerinde uyku mahmurluğu, demirden bir dağ sırtlarında, uyuyan köle, uyanık köle...

-II-

Cumhuriyet döneminde Ankara ülkemizin en hızlı büyüyen şehri olmuştur.

1920'de Kale ve eteklerine kümelenen eski evlerden oluşan 20 bin civarı nüfusa sahip küçük bir Anadolu kenti iken hızla büyümeye başlamış; 1924'te 65 bin olan nüfusu, 1927'de 74 bine çık-

mış, 1940'ta 157 bin, 1945'te 266 bin, 1960'ta 650 bin, 1970'te 1 milyon 236 bin, 1980'de 1 milyon 877 bin ve 2000'de 4 milyona ve nihayet 2026'da 6 milyona ulaşmıştır.

Bu hızlı nüfus artışının gerektirdiği kent içi toplu ulaşımın, bu hızı yakalamasının zorluğu aşıkardır.

1930'larda kent nüfusunun %15'i araç kullanırken, bugün artık %95'er mertebesindedir.

Unutmayalım ki 1920'ler 30'lar Ankara'sı bir yayalar kentiydi.

Geçen yüzyılda hem nüfus ve hem de alan olarak yüzlerce misli büyümüştür.

-III-

Başlangıçta Ulus merkezli 12 hatta özel kaptıkaçtı küçük otobüsler taşımacılık yapmıştır.

İlk dönemde kamuya ait tek toplu taşıma, 9 kilometrelik **Ankara/Ayaş** banliyö hattıdır.

Belediyenin ilk otobüs seferleri, 1935 yılında **Ankara Belediyesi Otobüs İdaresi** kurularak **Sovyetler Birliği'nden 100 adet ZIS marka otobüs** ithal edilmesiy-le başlamış ve ortalama 6 kilometre uzunlukta 15 hatta hizmet vermiştir. Bu arada, belediye otobüslerine ek olarak, öncelikle otobüsün işlemediği hatlarda kaptı kaçtılar varlığını korumuştur. Bu sisteme 1940'ların sonlarında belli başlı semtlere dolmuş/minibüs seferleri eklenmiştir. Türkiye'nin ilk trolleybüs hattı 1947'de Ankara'da kurulmuştur.

1 Ocak 1950 tarihinden itibaren **Ankara Elektrik Havagazı ve Otobüs İşletmesi** adını almıştır.

1950'lerde EGO otobüsleri kentin yeni yerleşim alanlarına hizmet vermeye başlamış, merkezi alanları ise özel girişimcilere bırakmıştır.

Bilhare sisteme resmi kurumların ve öğrencilerin servis araçları da katılmıştır.

1984'te Macaristan'dan satın alınan **Ikarus** marka **körüklü** otobüsler kent içi yolcu taşımacılığında büyük bir rahatlamaya sağlamıştır. Bu dönemde otobüslerde biletçi uygulaması kaldırılarak tek tip ücret ve kumbara uygulaması başlamıştır. 16 Temmuz 1984 tarihinde trolleybüs kaldırılmıştır.

Başkent için çok gecikmeli de olsa metronun temeli 1989 yılında atılmıştır.

1995 yılında hizmete başlayan çift katlı otobüsler bir süreliğine de olsa ulaşımaya renk katmıştır.

1997 tarihinde **Kızılay/Batıkent** arasında Ankara Metro'su devreye girmiştir.

2001 yılında Ankaray, Metro ve Otobüs ücret toplama sistemleri entegre edilerek tüm toplu taşıma türlerinde tek tip ücret kullanılmaya başlanmış ve ücretsiz transferler eklenmiştir.

2011 yılından itibaren tüm duraklara 5 haneli durak numaraları verilerek, alanında Türkiye'de bir ilk olan EGO CEP'te uygulaması başlatıldı.

EGO CEP'te, Çin'deki Dünya

E-Devletler Organizasyonu'nda Birincilik ödülünü ve Dünya Toplu Taşımacılar Birliği'nin (UITP) Milan'da düzenlediği Akıllı Ulaşım ve Entegre Teknolojiler alanında birincilik ödülü aldı.

Bugün (2026 itibarıyla) Ankara'da toplu taşıma, EGO otobüsleri, Metro (M1, M2, M3, M4), Ankaray (A1), Başkentray ve Özel Halk Otobüsleri (ÖHO/ÖTA) ile kapsamlı bir ağ üzerinden sağlanmaktadır.

(Kaynak: EGO)

Zeyl;

TESPİH

Şakkıdı şukku du, şakkıdı şukku du, şakkıdı şukku du...

Büyük bir iştahla sallıyor, toplu taşıma aracında iri taşlı tespini. Ortam gerildi, herkes pür dikkat, huzursuz, mütereddit...

Sonunda bir kadın dayanamadı, duruma müdahale etti;

"Lütfen tespinihizi güvülsüz çekecekmisiniz? Ya da hiç çekmesiniz..."

Şakırtının şevetine kendisini kaptırmış olan şahıs, birden kalakaldı... Birkaç saniye ne yapacağını bilemedi. Mahcup bir ifadeyle, özür babında;

Başımı omzunun içine çekerek, sessizce tespinihine cebine koydu.

-İki yana geniş açıyla ayırdığı bacaklarını da gayriihtiyari toparlayıverdi- Ortam birden ferahladı, yüzlere huzurlu, tatlı bir tebessüm yayıldı.

(*Tespîh; tevekkülün, sabrın ve umudun simgesidir, gösterişin değil!*)

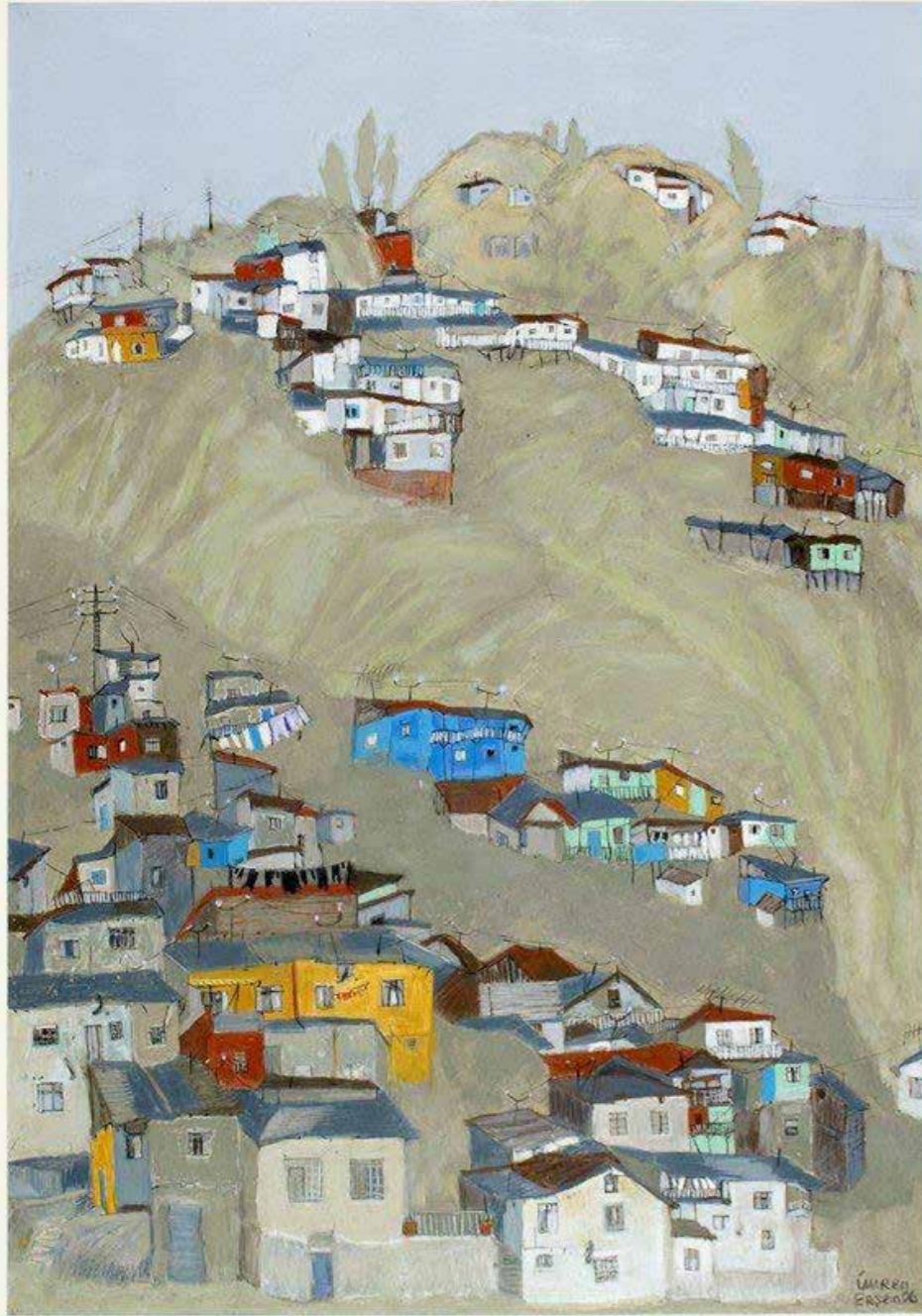
-Tüm dinlerde ve kültürlerde mevcuttur, insanlık tarihi kadar eskidir, abaküstür-

Güven Baykam

Resme Ankara'dan Bakmak

Kentten Tuvale Uzanan Ressam Portreleri

Resimden Oyaya Uzanan Bir Bellek: İmren Erşen

Bazı sanatçılar vardır, yalnızca tuvale değil, hayatın en ince ayrıntılarına da bakarlar. Bir yüzün çizgisine, bir odanın ışığına, bir ağacın gölgesine, bir yazmanın kenarına, yıllar önce işlenmiş bir oyaya... İmren Erşen'i düşünürken benim aklıma ilk gelen şey de bu bakış oluyor. Çünkü onun dünyasında resim, yalnızca boya ve tuvale sınırlı değil; belleğe, emeğe, renge, Anadolu'nun incelikli el diline uzanan geniş bir duyarlık alanı var.

1940'ta Berlin'de doğan Erşen'in yolu, yalnızca sanat okullarından geçerek biçimlenen bir yol değil. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olduktan sonra resimle kurduğu bağ, yıllar içinde derinleşen bir tutkuya dönüşür. Ankara Türk Amerikan Derneği'nde Refik Epikman ve Lütfü Günay'dan aldığı desen ve yağlıboya dersleri, Altılar Grubu içindeki üretimleri ve Eşref Üren'le uzun yıllara yayılan çalışma ilişkisi, onun sanat anlayışının temel taşlarını oluşturur. Hindistan'da farklı bir ışığa, farklı bir görme biçimine açılan bu yolculuk, resimlerinde çoğalan bir bakışın izlerini bırakır.

Resimle kurduğu bağ, yıllar içinde güçlü bir sanat yolculuğuna dönüşmüş. Portrelerinde, peyzajların-

da, natürlüklerinde ve figüratif çalışmalarında insanı hemen yakalayan içten bir damar seziliyor. Bu resimlere baktığımda yalnızca görünen biçimlerle karşılaşmıyorum; renklerin ardında bir yaşanmışlık, çizgilerin içinde uzun uzun bakılmış bir dünya duruyor sanki.

Bir ressam için görmek, çoğu zaman bakmaktan daha derin bir şeydir. Burada da o derinlik kendini hissettiriyor. Doğaya yöneldiğinde yalnızca doğanın rengini değil, hâlini de yakalamaya çalışıyor. Bir figürü ele aldığında yalnızca yüzü değil, o yüzün taşıdığı zamanı da sezdiriyor. İç mekânlarında, çiçeklerinde, insan yüzlerinde ya da doğa görünümünde gösterişten uzak ama içten içe güçlü bir anlatım var.

Renk, onun resimlerinde yüzeyi güzelleştiren bir unsur olmaktan çıkıp duygunun taşıyıcısına dönüşüyor. Bazen bir lekenin içinde geçmişten gelen bir iz, bazen bir çizginin kıvrımında insanın kendi içine doğru açılan bir yol beliriyor. Bu yüzden bu resimlerin karşısından hızlıca geçip gitmek mümkün değil. Biraz durmak, biraz yaklaşmak, resmin kendi iç sesini duymak gerekiyor.

Ama onu benim için özel kılan taraf yalnızca ressamlığı değil. Anadolu'nun oya geleneğine duyduğu ilgi ve bu alanda oluşturduğu kültürel miras, sanatçı kimliğini daha da genişleten bir anlam taşıyor. Eskişehir Odunpazarı'ndaki İmren Erşen Oya Müzesi, bu bakımdan yalnızca bir müze değil; kadın emeğine, Anadolu'nun ince zevkine ve unutulmaya yüz tutmuş bir el sanatına açılmış zarif bir kapı.

Oya dediğimiz şey, ilk bakışta küçücük bir süsleme gibi görünebilir. Bir yazmanın kenarında, bir sandığın içinde, bir genç kızın çeyizinde, bir annenin ellerinde saklı kalmış renkli bir ayrıntı... Ama biraz yakından baktığımızda o küçücük motiflerin içinde koca bir hayatın durduğunu görürsünüz. Sevinç vardır orada, özlem vardır, bekleyiş vardır; kimi zaman kırgınlık, kimi zaman umut vardır. Anadolu kadını kimi duygularını söze dökememiş; iğneyle, iplikle, renkle anlatmıştır.

Bu yüzden onun oyaya yönelişini çok anlamlı buluyorum. Çünkü burada yalnızca güzel olanı toplama isteği yok; kaybolma tehlikesi taşıyan bir hafızayı koruma çabası var. Rengin değerini bilen, biçimin in-

celiğini kavrayan bir ressam gözüyle oyalara bakıyor. Belki de tuvalde gördüğü renk akıbalığını, yazma kenarındaki motiflerde de seziyor. Resimle oya arasında görünmez bir bağ kuruyor. Bu bağ çok kıymetli. Çünkü sanat dediğimiz şey bazen büyük salonlarda, büyük tuvalerde, büyük cümlelerde karşımıza çıkar; bazen de bir kadının sabırla işlediği küçücük bir oyada. Burada bu iki dünya birbirinden kopuk değil. Tuvaldeki renk de, oyanın ipliği de insan elinin, insan sabrının, insan duygusunun izini taşıyor.

Oya Müzesi'nde sergilenen parçalar yalnızca estetik bir beğenin ürünü olarak görülmemeli. Her biri bir dönemin, bir yörenin, bir ailenin, bir kadının hayatından izler taşıyor. Orada Anadolu'nun renk belleği var. Orada el emeğinin zamanı var. Orada, bugün hızla unuttuğumuz bir zariflik kültürü var.

Ben, İmren Erşen'e bu bütünlük içinde bakılması gerektiğini düşünüyorum. Onu yalnızca tuval başında üretmiş bir ressam olarak değil, aynı zamanda belleğin izini süren, el emeğini sahiplenen, kadınların görünmeyen anlatısını geleceğe taşı-

maya çalışan bir isim olarak da okumak gerekiyor.

Bugün sanatın çok farklı yönlerine savrulduğu, hızın ve gösterinin çoğu zaman derinliğin önüne geçtiği bir çağda, onun üretimi bize başka bir şeyi hatırlatıyor: Sanat, bazen bakmayı yavaşlatma işidir. Bir resmin karşısında durmayı, bir motifin içindeki anlamı sezebilme-yi, bir rengin geçmişle kurduğu bağı anlayabilmeyi gerektirir.

Bu dünyada resimle oya, tuvalle yazma, sanatla gündelik hayat birbirine yaklaşır. Bu yaklaşımda hem estetik bir incelik hem de kültürel bir sorumluluk vardır. Çünkü kaybolmaya yüz tutan her motif, aslında belleğimizden eksilen bir kelimedir. Her unutulmuş el sanatı, geçmişle aramızdaki bağı biraz daha incelmisidir.

Bir sanatçının ardında bıraktığı en kıymetli şey bazen yalnızca eserleri değildir. Bazen bir bakış biçimi, bazen bir duyarlık, bazen de unutulmasın diye koruma altına aldığı küçücük bir motif olur. İmren Erşen'e baktığımda ben en çok bunu görüyorum: resimden oyaya, renkten belleğe uzanan insan sıcaklığında bir sanat yolculuğu.

Murat Meriç

Yıllar, yollar, şarkılar

Müzik pek çok insan için hayatın anlamı ya da tutunacak bir dal. Hele ki bizim gibi inişli çıkışlı memleketlerde... Şarkılar, türküler, ezgiler, yaşanan nice fenalıkla baş etme yolumuz. En azından benim için öyle.

'90'lı yıllarda üniversitelerde yaşanan hareketliliğin başrolünde müzik vardı. Hak aramak için yan yana geldiğimizde bize şarkılar eşlik ediyordu. Yeni Türkü'nün (Murathan Mungan dizeleriyle muazzamlaşan) "Fırtına"sından Moğollar'ın (Turgut Berkes imzalı sözleriyle aklımıza yerleşen) "Bişey Yapmalı"sına uzanan onlarca şarkıyı alanda hep birlikte söylüyorduk. Aşık Mahzuni Şerif'ten nice ozan ve müzik grupları şarkısıyla ve türküleriyle yanımızdaydı. Bir kısmı bizzat alana geliyor, sazlarıyla, sözleriyle bize destek veriyordu. 6 Kasım 1996'da (Beyazıt Meydanı'yla eşzamanlı olarak) Kızılay'da yapılan YÖK karşıtı bü-

yük buluşmaya polis saldırmış, coplar üsümüze inerken hep birlikte "Fırtına'nın dizelerini haykırmıştık: "Geçse de yolumuz bozkırlardan / Denizlere çıkar sokaklar..." O gün yaşananlar, Bulutsuzluk Özlemi'nin "Yol" albümünde yer alan "YÖK'ün Yıldönümü" adlı şarkıyla tarihe geçti: "İndi kalktı coplar / Kollar yoruldu / Kızlar tekmelendi / Yerlerde süründü / YÖK'ün yıldönümüydü // 6 Kasım '96 / Bu hep aklımda kaldı..."

'90'lı yılların ikinci yarısında kurulan özel radyolar, pek çok şarkının halkla buluşmasına vesile. O döneme dek TRT tarafından verilen bu hizmet, kurum bünyesinde kurulan denetim kurulunun izin verdiği "sakıncasız" şarkıları ve sanatçıları halkla buluşturuyordu. Selda, Ahmet Kaya, Zülfü Livaneli gibi isimler, Mozaik'ten Ezginin Günlüğü'ne uzanan topluluklar ve onların söylediği şarkılar radyoda ve televizyonda kendine

yer bulamıyordu. Özel radyo ve televizyonların bir kısmı bunu sürdürdü, sevmediklerine programlarında ve akışlarında yer vermedi ama pek çok isim bu sayede dinleyicisiyle buluşabili. Ankara'da hasbelkader kuruluşuna katıldığım Radyo Arkadaş, bu anlamda önemli bir buluşma noktasıydı. Zuğafi Berepeden Feryal Öney'e, Tolga Çandar'dan Yaşar Kurt'a, Muammer Ketençoğlu'ndan Nurettin Rençber'e pek çok ismi bu radyoda yaptığım programlara konuk etmiş, onların sesini, sözünü, sazını dinleyicileriyle buluşturmuşum. Özendiğim, yanlış yapmaktan korktuğum programlardı bunlar. Bugün kayıtlarını dinlediğimde "iyi ki yapmışım" diyorum... Bir gece Ahmet Tell'i'yi konuk etmiş, Ezgi Müzik tarafından onun koordinatörlüğünde yayımlanan (ve Yavuz Bingöl başta olmak üzere Ankaralı sanatçıların al-

büm yapmasına olanak tanıyan) "Sen Türkülerini Söyle" serisini konuşmuş, dinleyicilerden gelen sorularla saatlerce süren bir sohbete imza atmıştık.

İlerleyen yıllarda rotamı müzikten yana çevirdim, bir yandan eskişlikler adımı verdiğimiz gecelerle insanları eğlendirirken diğer yandan dinlediğim şarkıların tarihlerinin ve hikâyelerinin peşine düştüm. Müzik benim için sadece bir sığınak olmaktan çıktı, işim haline geldi. DJ'lik, anlatıcılık ve yazarlık bir yana en sevdiğim, özendiğim işim radyo programcılığı. Radyo Arkadaş'la başladım, TRT ile sürdürdüm, artık Apaçık Radyo'da dinleyicisiyle buluşuyorum.

Müzik emek gerektiriyor. Gençlik emekle yapılmış şarkıları dinliyor. Bunlar diğerlerinin arasından sıyrılıyor. "Yapay zekâyla müzik yapılır mı?"

sorusu etrafında şekillenen tartışmaların ayyuka çıktığı şu dönemde müzik, çok daha fazla hayatımızda çünkü eskiden kasetler, plaklar aracılığıyla dinlediğimiz şarkılar artık cep telefonumuzdan bize ulaşıyor. Radyoculuğa başladığım yıllarda bir şarkıyı dinlemek için onun kasetine sahip olmanız gerekiyordu ya da o şarkıyı radyoda çaldırarak. Bu yüzden radyoların en çok dinlenen programları istek saatleriydi. Bugün (dünyanın neresinde ve hangi dönemde yapılsa yapılırsa) bir şarkının adı geçtiğinde o şarkıyı dakikalar içinde dinleme lüksüne sahibiz. Bu elbette şahane bir şey ama şarkıların arasına sızman yapay zeka dokunuşlu şarkılar (pek çok insanı etkilese de) benim gibilere hâlâ ulaşmıyor. Duygusuz bir şarkıdan, türküden, ezgiden söz etmek imkânsız.

Haziran içinde kutlu bir gün var: Dünya Müzik Günü (ya da orijinal adıyla söylersek Fête de la Musique). 1981 yılından bu yana kutlanıyor. Fransız besteci Maurice Fleuret tarafından tasarlanmış, dönemin Kültür Bakanı Jack Lang'ın önerisiyle Fransa'da başlamış, hızla Avrupa'ya yayılmış. Uzun zamandır Türkiye'de de birbirinden güzel etkinliklere sahne oluyor. Bunun için en uzun günün seçilmesi şaşırtıcı değil, zira gün boyu etkinlikler düzenleniyor, insanlar parklardan salonlara uzanan pek çok mekânda müziğe doyuyor.

Şu günlerde en çok ihtiyaç duyduğumuz şeylerden biri, dayanışma. Müzik, dayanışmanın başlıca ateşleyicisi. Olmazsa olmuyor, bir anda kitleleri notalarda, dizelerde buluşturuyor. Öğrenciyken söylediğimiz o güzel şarkılar hâlâ dili-

mizde ve hep dingin bir umudu bize aşıyor: "Yıllardan sonra / Yollardan sonra / Yeni-den yan yana onlar..."

Yeni Türkü aracılığıyla bize ulaşan "Fırtına" örneklerden sadece biri. Zamansız şarkılardan. '80'li yılların karanlık ortamında yan yana gelmeye çalışan insanları anlatıyor. Bugünü anlatan şarkılar da güçlü. Yazının sonuna doğru iki şarkıyı anayım... Biri Du-man'ın "Kufi'si. Tıpkı bir başka Haziran gününde karşıma çıkan "Eyvallah" gibi bugünü ve yaşadıklarımızı kayıt altına alıyor. Önümüzdeki yıllarda "o zaman ne yaşadınız" diye soranların önüne koyacağımız şarkılardan.

Diğer şarkı, bir Adamlar şarkısı; bugünleri daha da iyi anlatıyor: "Ömrümüzün en güzel yıllarına patlayanın / Ne elinde ayna var ne içinde bir yü-

rek / Gençliği haybeye yenmiş yorgun ve yalnız nesil / Birbirini buldukça düşmedi, düşmeyecek!" Adı üstünde: "Utanmazsan Unutmam".

Şarkılar yok edilemiyor. Müzik bir şekilde yolunu buluyor ve geçmişi bugüne, yaşananları geleceğe taşıyor. Yazılı bir metni, bir resmi, bir fotoğrafı, bir tiyatro oyununu ya da filmi yok etmek, heykeli kırmak mümkün. Yakın dönemde bunların da örneklerini gördük ama şarkılar yok edilemiyor çünkü kulaktan kulağa, dilden dile aktarılıyor. Tam da bu yüzden müzik çok önemli.

Dünya Müzik Günü kutlu olsun. Yıllardır tek bir temennim var: Barışa hasret kalmadığımız günlerde, şarkılarımızı dayanışmayla, yan yana, hep birlikte söyleyelim. O zaman her şey sahiden daha güzel olacak.

Orhan Tekelioğlu

Konya Sokak yolcusu!

Nedendir bilmem, çocukluğumdan beri beni en çok mutlu eden iki sanatsal faaliyet ile hemhâl olmaktan hiç geri durmadım. Bunlardan ilki müzik, diğeri de şiir başta olmak üzere edebiyat. Hayatımda müziğin özel bir yeri olduğunu çok erken yaşta keşfetmiş, şanslıyım ki kafa dengi insanlardan oluşan bir arkadaş ortamında yer almış, onlarla beraber hemen her cuma akşamı CSO konserlerine gitme şansını bulmuştum. Konsere gitmek lezzet dolu ve yararlı bir tecrübe, çünkü sadece çalınan eserlerini değil, çalgıların gerçek seslerini, nasıl tınladıklarını da öğreniyorsunuz. Ama bir süre sonra, bir diğer acı hakikat ile tanışıyor, bu sesleri evde elde etmenin imkânsızlığını anlıyorsunuz. Bu iş için iyi bir ses sistemine ihtiyaç var ve cebimde asla olamayacak bir paraya. Gelir düzeyi kısıtlı bir evde büyüdüğünüzde cep harçlığıyla yapabileceğiniz o kadar az şey vardır ki; haftalık harçlığım ile ya kitap, dergi alabiliyordum ya da bir iki plak. Hazır kaset çağı henüz başlamamıştı, üstelik kasetçalar henüz çok pahalıydı. Bu yüzden evdeki emektar radyoyu eski püskü bir pikaba bağlayıp plak dinlemeye çalışıyordum. Hırslı bir ses tabii ki tatmin etmiyordu. Bir amfi ve daha da önemlisi bir çift hoparlörüm olsa! Haftalık harçlığımla bu tam bir ham hayal. Geceleri il radyosundaki müzik programlarını küçük küçük bir transistörlü radyoyu kulağıma dayayıp dinliyorum. Bir çözüm bulmam lazım, ama nasıl? Amfimi hoparlörümü kendim

yapamaz mıyım? Bayramlarda daha çok el öpüp para biriktirmeliyim. Bu işi bir an önce öğrenmeliyim. Tepebaşı'nda bir "tamirci" var, hemen sahibiyile arkadaş oluyorum, lehim yapmayı, dirençlerin kodlarını, kondansatör tiplerini, devre şemalarını anlamaya başlıyorum. Yalan yok, bu arada, bayağı bir çarpılıyorum, özellikle yüksek voltajın cirit attığı lambalı radyolar tam bir baş belası. Olsun. Artık kendime güvenim var, bayramlarda da bayağı bir el öpmüşlüğüm. Biraz para biriktirmişim anlayacağınız, o halde ver elini Konya Sokağı.

Halen öyledir diye biliyorum, Ankara'da elektronik parça alacaksanız gideceğiniz ilk adres Konya Sokak'taki elektronikçiler çarşısıdır. Bir sürü küçük dükkan, vitrinlerde devreler, kitler, alacalı bulacalı binbir devre parçası. Orada ayrıca, TRAC (Türkiye Radyo Amatörleri Cemiyeti) dergisini keşfediyorum, zaten param az, bu işlere başlamadan işi öğrenmek için dergileri hatmetmeye başlıyorum, ayrıca amfi devrelerinin olduğu bir kitabı da alıyorum. Hoparlör için abimin arkadaşı olan ve ODTÜ elektronik mühendisliğinde okuyan Güven Abi'ye gidiyorum. Henüz ODTÜ'ye girmemişim, henüz ortaokul öğrencisiyim, ama aklımda tabii

ki ODTÜ var, mutlaka oraya girmeliyim. Güven Abi bana sadece kutu hesaplarını öğretmiyor, hazır bir kutu çizimi de veriyor. En ucuzu tabii ki yerli olanı, hemen AFA (Alfon) sürücülerini alıyorum, sonra mahalledeki marangoz abiye gidiyorum, derdimi anlatıyorum. Sanırım hayatta gördüğüm en çirkin hoparlör kutularından birini yapıyor bana, ama ehven fiyata. Kaplama falan yok, suntuca çirkin ötesi bir kutu; yine de içinde cam yünü, gerekli elektronik parçalar ve AFA sürücüler var. Emektar radyoya bağlıyorum! Ne de güzel bir ses! Tabii ki tam olarak öyle değil ama suçu radyoda buluyorum, bir de amfimi yapsam her şey çok güzel olacak.

Böylece Konya Sokak seferlerim başlıyor, en ucuz parçaların hangileri olduğunu anlamaya çalışıyorum, ona göre bir devre seçeceğim çünkü. Neyse, sonunda onu da beceriyorum, hâlen evimde duran oldukça basit bir amfiyi, yine marangozun yaptığı bir kutuya koyup çalıştırmayı beceriyorum. Yaparken birçok kazaya uğramış da olsam, yanlış parçalar alıp patlatmış da olsam sonunda çalışıyor amfim. Dünya harikası değil ama bu bütçeyle evde alabileceğim en iyi ses ancak bu kadar olabileceğini anlamış vaziyetteyim. İlaveten, yeni bir hobim de

oluyor. Yeni müzikler dinlemek için kısa dalga radyolara sarıyorum bu kez. Böylece, daha o yıllarda şu anda "dünya müziği" derslerimde çaldığım birçok müzikle tanışmış oluyorum. Örneğin, arkadaşlarım arasında Hint-Pakistan müziklerini erken keşfedenlerden olmayı. Ve yine, Amerika'nın Sesi (VoA) radyosundan caz müzikleri dinlemeye de başlıyorum. Klasik Müzik sevgim eksilme de daha farklı müziklere doğru yelken açmaya başladığımı fark ediyorum. TRAC dergisinin beni heveslendirdiği kısa dalga radyo dinlemeyle (dünyanın hemen her köşesinden gelen yayınları dinleyebilme anlamına geliyor), dil yetilerim geliyor, müzik zevkim zenginleşiyor ve kozmopolit bir kültürü benimsemeye başlıyorum.

Eskiden Ankara-Konya otobüsleri kalktığı için Konya Sokak ismini alan bu sokağın Ankara teknoloji tarihine yaptığı katkıları anlamak ilk başta kolay olmayabilir ama emin olun, bu sokaktan o kadar farklı insanlar yararlanmıştır ki şaşar kalırsınız. Ben de yıllar içinde, benim gibi birçok sosyal bilimci akademisyen arkadaşımın bu sokaktan haberdar olduğunu, hatta ziyaret edip bir şeyler aldığını öğrendim. Konya Sokak, Ankara kültür tarihinin bir parçasıdır.

ZÜLFÜ LİVANELİ

ismi

Çankaya'da
bir kültür merkezinde yaşıyor...

Bir tamirci olarak Zülfü Livaneli

Haydar Ergülen

Zülfü Livaneli müzisyen, romancı, sinemacı ve düşünür kimlikleriyle tanınıyor. Bunlara toplumsal sorunlarda söz alması, müdahil olması, girişimlerde bulunması, barış için çabaları da eklenirse, ortaya hemen her çağdan, aydınlanmadan, Rönesans aydınlarından, modern şiirden, yerel kültürlerden, halk takviminden esinlenmiş, etkilenebilir, fakat bununla yetinmeyen, daha doğrusu paylaşma isteğinden, bunu düşünmeyen bir sanat, yazı, müzik ve düşünceden oluşan, bütünsel etkisi parçalarından daha fazla olan özgün ve benzersiz bir bireşim çıkar ortaya.

Bunlardan, Zülfü Livaneli'ye açtığı ilk alan olan müzikle yetinseydi ya da kendini, coşkusu müzikle sınırlandırsaydı bile, yine o kişi olurdu. Hangi kişi? Ahmet Kaya, Cem Karaca, Ruhi Su, Selda Bağcan diye ilk akla gelenleriyle bile müziği bir ruh, ruhu bir ses, sesi bir duyuş ve duyuşu bir deyiş olarak yaşayıp yaşatanlara karışır, adları onlarla bir ve onların hizasında anılırdı. Çünkü her ülkenin değilse de, dünyanın kıyısındaki her ülkenin bir 'Yeni Türküsü' vardır, Livaneli o türkünün yenişini çığırın adamdır. Onu bir türkü kadar yeni kılandır.

Ruhi Su türküleri gök katına çıkarmıştır, tam da Anadolu Aydınlanmasının bir Cumhuriyet Rönesansı olarak evrenselleştiği yıllarda, dönemlerde, hemen ardından 68 gelecektir, ilahinin, nefesin, deyişin hem sözlü hem de sazlı karşılığının, anlamının derin, yoğun, katmanlı olduğunu, sırlı sesiyle söyle-

yendir Ruhi Su. O sese yetişen, onun sesinde yetişen, yeşerenlerin başında da bence Sümeyra Çakır gelir ki kulakların duysa da kalbim öyle bir ses duymadı daha. Bir seste çok sözü olmak, Türk'ten Kürt'ten, Ermeni'den, Balkan'dan kaç halkın dili olmak. Ruhi Su ve Sümeyra Çakır müziğin 'şanı ve sol anahtarlarıdır.

Zülfü Livaneli ise dededen, nineden toruna ya da kuşaktan kuşağa diyebileceğimiz kuşaklararası bir bağlantı kurmuştur. Romanları, çocuk ve gençlik anlatıları da böyledir ama asıl olarak müzikte ve müzikle kurduğu bağ, ironik biçimde, Cumhuriyet'in temsili manzumesi de olarak "İmtiyazsız, sımsız kaynaşmış bir küleyiz" biçiminde dile gelen anlayışın sesli halidir, seslendirilmesidir, zaman zaman çoksesli olduğunu da söylemek gerekir.

Yalnızca sınıfsal değil, özellikle 1990'lardan başlayarak belirginleşen kimlik sorgulamaları, aidiyet arayışları, 2000'lerde ise laik/seküler-dindar farklılaşmaları aşamalarında, süreçlerinde de Neşet Ertaş, Ahmet Kaya'yla birlikte Zülfü Livaneli de ulusal değil, ulusu aşan değerler arasına katılmıştır. Bu her zaman dinleyici bireyin bilinçli, istekli tutumunun sonucu olmayabilir, ses ve söz belleği de bir ülkenin, ulusun, ulusların belki de hem en kolay hem de en saf

nak yapmak, kaynaştırmak, bir daha kopmayacak, kırılmayacak bir hale getirmek. Yoksa "bir tel kopar ahenk ebediyen kesilir!"

Zülfü Livaneli, halk ozanlarının tekil çabaları, avazları, çığlıkları, seslenişleriyle, fedakârca yaşatılmaya çalışılan büyük geleceğe, halkların sesleri, sözleri, sazlarının oluşturduğu ezgiler gölüne maya çalıp onu deryalara, okyanuslara dönüştürmüştür. Hem birikime söz kulak olmuş hem de bu hazineye yenilerini eklemiştir. Yorumunu, söyleyişini, sazını, havasını, edasını, tavrını beğenmeyenler, kendi müzik zevklerine uygun bulmayanlar vardır, olabilir, ama yine benzer biçimde, seveni kadar da eleştireni olan Orhan Pamuk'un Nobel Edebiyat Ödülünü almasından sonra Türkçe dünyada nasıl daha çok duyulur olduysa, edebiyat yapıtlarımız eskiden yeniye başka dillere daha çok çevrilmeye başladysa, Zülfü Livaneli'den sonra halk müziğimiz, türkü, semah, nefes ve deyişlerimiz daha çok ilgi görmeye, dinlenmeye, gençler arasında yaygınlaşmaya başlamıştır. Livaneli'nin 1970'lerden beri süren bu girişimi, kızıl erkekli pek çok genci saza, söze, halk müziğine yöneltmiştir.

Bunlar Livaneli'yi bir öncü, kurucu yapmaya yeter elbette, lakin bir ülkede halkın müziğinin yeniden canlanması, yaşaması, yükselmesi, kaynağını zenginleştirmesi ve hemen her döneminde baskının tek ses olarak işitildiği bir ülkede, çoksesli, çokrenkli bir müziğin direniş olarak söylenmesi, yaygınlaşması, yeni klasiklerimizin yazılmaya, yorumlanmaya başlamasında Zülfü Livaneli'nin tamirciliği, onarıcı olmakla kalmamış, Cemal Süreya'nın "Bu Bizimki" şiirine nazire sayılabilecek biçimde yenileyici, düzeltici, en değerlisi de 'devrimci' bir eylem olmuştur.

Hande Çiğdemoğlu

Zülfü Livaneli sanatını müzik, sinema, edebiyat olarak bölümlendirmek, herhangi bir eserini tek bir çerçevede ele almak çok zor. Çünkü onun sanatı, bireysel bir dışavurum meselesi değil müzikle, sözle ve edebiyatla kurulan bir düşünce dünyasından oluşuyor.

Livaneli'nin yarım asrı geçen sanat yolculuğunda zamanlar, nesiller ötesi güçlü bir özellik var. Bu, tıpkı müziği gibi edebiyatında da öne çıkıyor. Onun romanlarını okuyanlar, genellikle kitabın su gibi aktığından, hikâyenin kendilerini derinden etkilediğinden söz eder. Bunun arkasında elbette ustalıklı yönetilmiş bir edebiyat işçiliği, sehl-i mümteni yani kolay görünen, ancak benzeri söylenmeye kalkılınca zor olduğu anlaşılan söz söyleme sanatı var. Ama o kitabı elinizden bırakamamanızı ya da uzun yıllar sonra anımsamanızı sağlayan sebep sadece bu değil. Livaneli romanları tıpkı onun şarkılarına eşlik eder gibi okunur. Okur, bir meselenin parçası olarak romanla bütünleşir. Satırlar arasında bir balıkçı kasabasında Mesude ve Mustafa'nın komşusuna, Ada'da 41. evin sahibine, Konstantiniyye Otelinde bir konuğa, Şilede Maya ve Profesör'ü bekleyen bir ahababa, Tabib Atif Hüseyin ile Selanik sokaklarında yürüyen, Melek-nazın omzuna sevgiyle dokunan bir dosta dönüşür.

Edebiyat deneysel ve ispatlı bilgilerin aktarılması gibi bir amaç gütmeyiz. Ancak bu, edebiyattan öğrenilemeyeceği anlamına gelmiyor. Nitekim Livaneli romanları, okuruna hem edebi lezzeti hem de öğrenmenin hazzını tattırıyor. Okur, karakterleri ve hikâyeleri dönemin toplumsal koşulları içinde kavrayarak azımsanmayacak ölçüde bilgiyle karşılaşılıyor. Tarihsel, kültürel, siyasal ve çevresel açıdan güçlü bir zemin üzerine kurulan bu romanlar, yazarının ente-

lektüel birikiminin doğal bir yansıması.

BİR ŞARKIYA EŞLİK EDER GİBİ "Livaneli Edebiyatı"

Kartacalı köle Terentius'un M.Ö. 163'te sahnelenen *Heauton Timorumenos* adlı komedyasında geçen ünlü bir replik vardır. Nitekim uzun yıllar sonra Karl Marx, bu cümleyi doktora tezinin epigrafı olarak kullanıyordu: "Homo sum, humani nihil a me alienum puto." Dilimize "İnsanım, insana dair hiçbir şey bana yabancı değildir" olarak çevrilen bu cümle, Livaneli'nin de kalemine yön vermiş. Çünkü onun edebiyatında insan, sadece olayları taşıyan bir unsur değil; acılarıyla, çelişkileriyle, iyilikleri ve karanlıklarıyla derinlemesine anlaşılmalı çalışılan bir varlık. Odağında insan olan bir edebiyattan söz ediyoruz. İyiliğin, güzelliğin, aşkın yanında kötülüğün, adaletsizliğin hatırlanmasıyla yaşadığı hikâyelerden. Yazar, akademisyen, gazeteci, padişah, mülteci, siyasetçi... Livaneli'nin karakterleri hiçbir zaman sadece "iyi" ya da sadece "kötü" değil. Livaneli, iyilerin kusurlarını, kötülerin insancıl taraflarını göstererek yazıyor. Kınanması ya da tutulması gereken şeyin insan özellikleri değil onları yaratan koşullar olduğunu okuyucu aktarıyor. Burada "kötülük insan doğasından çok, toplum-

sal ve kültürel koşulların sonucudur" diyen Erich Fromm'un düşüncesiyle kesişen bir yaklaşım var. Livaneli de karakterlerini yargılamaktan çok anlamaya çalışıyor. Okurundan da aynı yaklaşımı bekliyor.

Büyük sanatçıların ortak özelliği insana güvenmeleridir. Onlar, insanların gerçek sevgiye ulaşacaklarına ve yapıtlarının estetik değerini anlayacaklarına inanarak üretirler. "İnsan gücüne inanıyorum, sözün gücüne de bundan dolayı inanıyorum." diyen büyük usta Yaşar Kemal gibi Zülfü Livaneli de insana güveniyor. İnsan yüreğinin güzelliğine ve onuruna olan inancı onun edebiyatının gücünü oluşturuyor.

Hikâyeler anlatmak, duygular canlandırmak, düşünceler yaratmak... Livaneli'nin bütün bunları yapmasını, bu işi sevmesiyle veya herhangi bir kariyer planıyla açıklayamayız. Nietzsche'nin *amor fati* öğüdünü izlercesine yürüdüğü bu yol, belli ki onun için bir sorumluluğu ifade ediyor. Bizler için ise ömrünün Nâzım'ın *anlamak bahadır* peşinde geçen, güzel bir dünya inancıyla mücadeleden vazgeçmeyen bir sanatçının eşlikçisi olmak büyük şans.

Nebil Özgentürk

Yıllardır dostluk yapıyoruz sevgili Zülfü Livaneli'yle. Zülfü Abimle...

Öncelikle besteleriyle yollar yürüdüm 1980'lerde...

Romanları başucum oldu hep...

Ve... Onlarca seyahat, geniş zamana yayılan sağlam dost sofra-ları...

Kopmaz, tükenmez kardeşlik... Elbette, belgeselini yapmış olmanın onuru...

Hem de 25 yıl arayla iki kez, çarpıcı yaşamının anlatıldığı, "BİR İNSANIN VE BİR MEMLEKETİN HİKÂYESİ" belgeseli...

Zülfü Livaneli... Abim... Us-tam...

80 YAŞIN KUTLU OLSUN.

**

Karanfil ekibi, "Livaneli sine-ması" üzerine yazı isteyince, çok mutlu oldum, etkilendim; çünkü Zülfü Abi için sinema yolculuğu, en az müziği, edebiyatı ve mem-lekete dair düşünceleri kadar yük-sek volümlü bir alandı...

Ama açıkçası, çok da öne çıka-

Zülfü Livaneli'nin Sinema Yolculuğu...

mamıştı diğerleri kadar, belki de edebiyat ve müzikte hep zirvede kaldığı için... Sinemasını daha az anlattığı için!..

İşte sevinmemin nedeni, bu sayede, sinemaya dair bir yazı kaydını daha ekleneceği içindir...

Kuşaktan kuşağa, Zülfü Li-vaneli'nin sinemaya kattıklarına, yönetmenliği ve film müzikleriyle de şahane eserler ürettiğine dair, karınca kararınca çorbada tuzum olacağı için de mutluyum... (Bu arada, Livaneli film müzikleri ve yönettiği filmler üzerine üniversite-lerde tezler de hazırlandı.)

*

Evet...

Öncelikle çok fazla bilinme-yen bir "kısa film" öyküsü anlata-yım kısaca!

Sonra *Otobüs'e, Yol'a, Sürüş'ye, Yer Demir Gök Bakır'a, Sis'e, Şahma-ran'a, Mutluluk'a ve Veda'ya* geçerez! Haliyle, kısa kısa, bir dergiye sığa-cak ölçüde!..

*

Anıfat'ta Bir Çocuk, Zülfü Li-vaneli'nin uzun yıllar sürgün yaşa-dığı İsviçre'de, göçmen işçilere ve ta-bii ki özellikle Anadolu insanına baskıları ve ötekileştirmeyi anlat-tığı ilk hikâye kitabıdır.

Kurgusal olarak da biri İsviç-reli, diğeri Anadolu'lu iki çocuk üze-rinden aktarılır dram!..

Ve öyle gelip geçer ki sa-tırlar, İsviçli çocuk iyilik yaparken, Anadolu çocuğu da iyilik yapar; İsviçli çocuk, kendinden olmaya-na "kara kafalı" derken, Anadolu çocuğu da benzer bir etnik tepki gösterir! Sonuçta, anlatılan, sınır ve sürgünün çocuk yüreğindeki tah-ribatı, felaketidir.

Yine, 40 yıldır İsviçre'de yaşayan yapımcı yönet-menler Güneş ve Barbro Karabuda, 1982 yılında Arafat'ta Bir Çocuk'u film yapmaya karar verir.

Oyuncu olarak da o sıralar gösterimde olan *Yusuf ile Kenan* fil-minin oyuncularından Yalçın A-vşar'ı seçer Karabuda'lar.

Film biter, televizyonlarda gösterilir, çok ilgi görür. Hayata kalır, vs.

Ama bu film sayesinde ne olur biliyor musunuz?

Oyuncu Yalçın Aşvar, genetik-sel hastalığı olan bir gençtir. Büyüme hormonları yeterince çalışmamaktadır.

Filmin, gösterimleri sırasın-da Yalçın'la yapılan röportajları izleyen ya da okuyanlar, durumu öğrenir, fedakârlık yapma yarış-na girip tedavisini üstlenir genç oyuncunun. Böylece, Livaneli'nin ilk edebiyat eserinin filme çekil-mesi ömür de uzatacaktır, iyilik de sunacaktır. Ve Arafat'taki çocuk büyüyecektir...

*

Evet... İsviç yılları sırasında Zülfü Livaneli'nin müziğiyle kat-kı sunduğu filmlerden *Otobüs* de çok ses getirecektir...

Hem göçmenliğin dramını çarpıcı biçimde anlattığı için, hem Tuncel Kurtiz gibi değerli bir aktö-rün başrolü ve diğer oyuncuların da başarılı performansından, hem de film müziğinin gücünden...

(Bu arada *Güllük ve Şirinin Dü-ğünü* filmlerine müzik yapmıştır Livaneli.)

Livaneli, sokaklara, meydan-lara taşan efsane besteleriyle adı-nı kazımıştır zaten ama *Otobüs'e* yaptığı film müziğiyle artık sine-macıların radarna girecektir. Fil-min kendisi kadar müzikleri de ilgi görünce, ardi ardına film mü-ziki önerileri gelmeye başlar Li-vaneli'ye. İşte, bunlardan ilki Yavuz Özkanın yönetmenliğini üstlen-diği, Tark Akan ve Cüneyt Arkın'ı bir araya getiren *Maden* filmi olur. Film için etkili bir ana tema beste-lemiştir bestelemesine ama o dö-nemde İstanbul'daki müzik çevre-lerini yeterince tanımıyor olma-

sı umduğu başarıyı getirmez. An-cak bundan birkaç ay sonra büyük ilgi getirecek bir çalışmaya imza atacaktır.

Yıl 1978... O sıralar cezaevinde olan Yılmaz Güney'le tanışır. Gü-ney, Livaneli'den senaryosunu ve yapımcılığını üstlendiği *Sürün*'ün müziğini yapmasını ister.

Zeki Ökten'in yönettiği, Ali Özgentürk'ün de ikinci yönet-menlik yaptığı *Sürü*, ödüllere bo-gulacak ve yine çok farklı müzi-ğiyle de dikkat çekecektir.

Ağıt tadında bir müzik gelip geçmiştir film boyunca, öyle ya, müziğine doğal sesler de eklemiştir Zülfü Livaneli. Ki sinemalarda özellikle "Hele vaye vaye" bölümleri başladığında izleyenler toplu bir şekilde alkışlamışlardır (Yazı-da anlatılmayacak ancak film iz-lenince fark edilecek doğal, otan-tik ezgiler)...

Türkiye sinema tarihinin en önemli filmlerinden biri olarak yer edinen *Sürü*, 1978 yılında si-nema yazarlarının verdiği "En İyi Film Müziği" ödülünü de kazandı-racaktır Livaneli'ye...

Zülfü Livaneli, yine sürgün zamanlarında Maria Farantou-riyle Atina'da konserler düzen-lerken, Yılmaz Güney'in hem ha-pishaneden kaçtığı hem de Türkiye'den yurtdışına kaçtığı-nı öğrenecektir. Bakın o gün-leri nasıl anlatacaktır Livaneli; "*Atina'da Maria Farantouri'nin erin-deyim, plak çalışması yapıyoruz. O sı-rada Zürich'ten bir telefon geldi: Kaktüs Film. 'Sizi Zürich'e davet ediyoruz. Bir konu var, görüşebilir miyiz? Bilet yollu-yorum' dediler. Atina'dan Zürich'e gittik. Ben biraz tahmin ettim çünkü Kaktüs Film Yol'un yapımcısı. Ve o sırada Yol daha yok, Yılmaz da hapisten kaç-mış, bütün manşetlerde Yılmaz Güney. O gece Zürich'e kaldık. Sonra Zürich'ten bir arabaya bindük İsviçreli yapımcılar-la. Bir Fransa sınırından geçtik ve bir dağ kasabasına gittik. Bir meydan, gü-neşli, böyle Cinema Paradisò'daki gibi*

bir sinema salonu. İçeri soktular, ka-ranlık tabii bir şey göremiyorsun. Per-dede bir film parçaları gösteriliyor. Gö-türüp beni oturtular hiçbir şey gör-me-den. Böyle çok sıcak bir vücut sarıl-dı bana, 'Hoş geldin arkadaş!' diye, Yıl-maz. O da ilk defa görüyordun filmi. 'Ya Urfa ne kadar değişmiş' diyordu, filmi seyrederken. Sonra oradan çıktık. On-ların kaldığı eve gittik."

Yılmaz Güney, Fransadaki dağ evindeki sohbetleri sırasında senaryosunu kendisinin yazdı-ğı, Şerif Gören'in yönettiği *Yol* fil-minin müziklerini yapmasını iste-teyecektir Livaneli'den. Livaneli ise montajlanmış kopya üzerin-de çalışması gerektiğini söyler. Ve epey zorlu bir uğraştan sonra film müziği hazır. Livaneli mikşaj-da sonra stüdyo bantlarını alıp Paris'e gider, orada bir film stü-d-yosunda Yılmaz Güney'le mü-ziki yerleştirmeye başlarlar. Gü-ney, ortaya çıkan müziği olduk-ça beğenmiştir. Fakat 12 Eylül re-jiminin sürüp gittiği o günlerde ne yazık ki *Yol* filminin jeneriğ-inde müzik Zülfü Livaneli adıyla de-ğil Sebastian Argol takma adıyla yazılmak zorunda kalacaktır. Sebastian Argol isminin yarat-cısı ise Abidin Dino'dur. Bakın nasıl ortaya çıkmıştır; "*Abidin Dino dedi ki, 'Zaten sen yur-da dön çağırısı yapıldı yapılacak yani o vaziyette yaşıyorsun. Bu film de çıka-cak yurt dışında. Eşer müzik senin is-minle çıkarsa, dışarıda Yılmaz'la bulu-şup müziği yaptığın ortaya çıkarsa va-tandaşlıktan atılırsın. Onun için ben-ce müstezar isim kullan. Bretanya'da çok güzel köy isimleri vardı; onları ben çok severim bunlara bakalım' dedi. Harita-yı açtı, baktı baktı orada bir tane bir köy ismi buldu, Argol diye bir isim. 'Bu soyadı olsun' dedi. Güzin Hanım, 'Ben de Sebastian adını çok severim' dedi. Se-bastian Argol diye bir isim çıktı ve filme de yazıldı Sebastian Argol diye."*

Yol filmi Cannes Film Festi-vali'nde Altın Palmiye ödülünü kazanarak müthiş bir başarı elde eder. Filmle birlikte, Yılmaz Gü-ney'le birlikte, Livaneli'nin yaptı-ğı müzik de büyük övgüler alır. Ki 80'li yıllarda Sebastian Argol tak-ma adı, Amerika'da ve Avrupa'da plakları yayımlanan, taklit edilen ve her radyoda çalınan bir isim haline gelir.

Ve tabii sinema... Livaneli'nin

aklı bir yandan da sinemadır artık. Zaten Türkan Şoray'ın 1982 yılında yönettiği *Yılanı Öldürseler* filmine müzik hazırlamakla kal-mamış, montajına da yardımcı ol-muştur. Öyle ya, 30'a yakın filme müzik yapmış, montajından çe-kimine pek çok konuda bilgi edin-miş hatta yurtdışında kaldığı süre içerisinde film kurslarına ve semi-nerlere gitmiştir. İlk filmin konu-su hazırdır. Yaşar Kemal'in *Yer De-mir Gök Bakır*'ı olacaktır. Romanı filme dönüştürme hikâyesi ise ol-dukça ilginçtir...

"*Yaşar Abi'yle bir gün Çekemece Gö-lü'nde bir kayıkla kürek çekerek açıldık. Dedik ki hem de konuşalım. Bir yan-dan kürek çekiyoruz bir yandan bu fil-mi şöyle yapalım böyle yapalım diye konuşuyoruz. Avrupa'da da dağıtımını sağlayalım film çıksın filan derken, bir-denbire gölden büyük bir balık sıçradı ve sandalın içine düştü. Şimdi tabii Ya-şar Kemal'in de böyle şeyleri vardı; ro-manları mucizelerle doludur. Dedi ki, bak işte film kısmet, balığı da geldi, bu çok iyi bir film olacak."*

Rutkay Aziz'in başrolünü üst-lendiği filmin çekimleri Erzzi-n-can'ın bir dağ köyünde soğuk ve karlı bir günde başlar. Çekimler sı-rasında yaşanan ilginç anlardan birini şöyle anlatır Livaneli;

"*İlk sahneyi çekiyoruz. Filmde şöyle bir sahne var; bütün köy evleri-ne girmiş olacak bir tipi altında, hiç kimse görünmeyecek ortada. Rut-kay Aziz de çıkıp köylülere kızacak, bağırcağı filan böyle bir oyun oyna-nacak, Taşbaş rolünde sakahyla. Bir gün tipi var ve biz film çekimine baş-lıyoruz. Hemen hemen ilk sahneleri-mizden biri. Herkesi, bütün bir köyü evlerine soktu asistanlar; kolay bir iş değil yani. Ekib arkadaşlarımız elle-rinde megafonlarla bağırıyorlar; sü-rüler geliyor geliyor filan, ortada ne hayvan ne insan ne çocuk, hiçbir şey kalmadı. Evlere büyük bir terör es-tirerek herkes eve sokuldu. Tamam kamera dedik, Rutkay Aziz başla-dı oyuncu ve oyunda şöyle demesi la-zım, 'ey korkak köylü ey hain köylü, fareler gibi, niye eve girip saklanıyor-sun' deyince, bütün köylü dışarı çıktı ne diyorsunuz bir çık diyorsunuz, ne yapacağız biz."*

Yer Demir Gök Bakır, eleştir-menlerden tam not olacak, ulu-sal ve uluslararası pek çok ödü-le layık görülecektir. Hatta, 1993 yıl-

nın aralık ayında filmin galası için gittiği Tokyo'da, *Monitör* dergisi-nin muhabiriyle yaptığı söyleşide ilginç bir soruyla da karşılaşacak-tır: "Sizin film müzikleriniz Yu-goslav müzikçilerini de çok etki-leyecektir. Ne diyorsunuz?" Ki bunu daha önce Yugoslavya'da film ça-lışmaları yapan kameraman İzzet Akay da anlatmıştır kendisine. Kı-talar ötesindeki bir Japon gazete-cinin bu ilgisi onu fazlasıyla etki-leyecektir.

Livaneli'nin sinema yolculu-ğu tek bir filmle sınırlı kalmayacaktır tabii ki. Yer Demir Gök Bakır'dan üç yıl sonra ikinci filmini yönet-cekti Livaneli; *Sis*: 27 Mayıs 1960 Darbesi yıllarının siyasal karanlı-ğını anlatan film, ulusal ve ulusla-rarası ödüllerin de sahibi olur.

Sis'ten birkaç yıl sonra bu defa Türkan Şoray'ın başrolünü üstlen-diği *Şahmaran* filmini çekecektir.

Ve 15 yılı aşkın bir aradan son-ra, *Veda* filmiyle yeniden sinemaya dönecektir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü çocukluk arkadaşı Salih Bozok'un gözünden anlatan film, 37 gün gibi kısa bir sürede çekilir. Türkiye galasında ayakta alkışla-nan *Veda*, gösterime girdiğinde de aynı coşkuyla karşılanır.

*

Zülfü Livaneli sanat yolculu-ğuna filmler bırakırken, romanla-rı da sinema dünyasının ilgisini

çekecektir. İşte, onlardan biri *Mut-luluk* olur. Pek çok dile de çevrilen, sadece ülkemizde değil yurtdışın-da da en çok satılan listesine gir-en, töreyi, aile içi zulmü çarpı-cı biçimde anlatan bu roman, Abd-ullah Oğuz'un yönetmenliğinde, Özgü Namlı, Murat Han ve Ta-lat Bulut'un başrollerinde bir fil-me dönüşür. Hikâyesiyle herke-si etkisi altına alan *Mutluluk*, 44. Antalya Altın Portakal Film Festi-vali'nde en önemli üç ödülün de sahibi olur. Özgü Namlı ve Murat Han'a En İyi Kadın ve En İyi Erkek Oyuncu ödüllerini kazandırırken, film için yaptığı müzikle Zülfü Li-vaneli de ödül alacaktır.

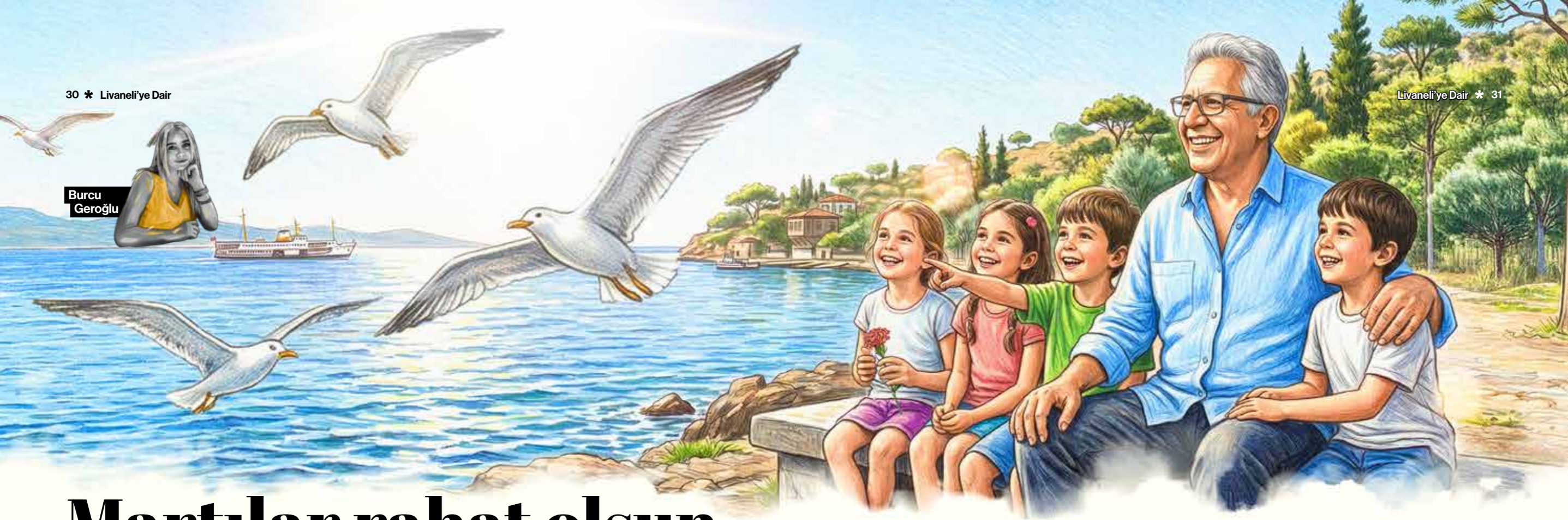
Dedim ya... Sayfalar yetmez 40'a yakın filmin yol arkadaşı olan Zülfü Abi'nin sinemasını anlat-maya.

Kamera arkası öyküleriyle, set ve stüdyo hatıralarıyla... (Yakın dostu Uğur Mumcu'yla 1983'te, Pa-ris'te buluştukları, Mumcu'ya *Yığı-dim Anlam*'ı dinlettiği anları anlattığı kısa filmi *Kendi Ağdına Ağ-lamak* da tarihe geçti bile).

Bu arada, evet belgeselini yap-tım, festival turları attık, göste-rimler yaptık birlikte daha da ya-pılacak...

Peki...

Sevdim Hayat neden sinema filmi olmasın ki?

Burcu Geroğlu

Martılar rahat olsun

Son günlerde bir şarkı dilime pelesenk oldu. "Bir insan ömrünü neye vermeli?" diye soruyor şarkı. Aslında bakarsanız bugün başlasak belki bir ömür yetmeyecek cevaplamaya. Belki de bir cümleye şıgar şarkının aradığı...

Tabii ben de işe koyuldum. Peşine düştüm cevapların. Kendimce bir liste de çıkardım. Bugünlerde zor rastladığımız bazı şeyler de o listede yerini aldı. Anlayacağınız şarkıyı her mırıldandığımda cevabım uzuyordu. Sonra başka bir şeyi merak ettim. Şarkıyı ilk söyleyen ozanın cevabı neydi? Bir cümleye şıgar mıydı? Bana kalırsa onun cevabı bir ömre sığmıyor. Hâlâ cevapların peşinde. Hâlâ cevabı arayanlara yolu gösterme telaşı içinde...

Zülfü Livaneli... Çağımızın son ozanı, edebiyatımızın sınırları aşan ve kaldıran yazarı ve bir dünya aydını. Soruyu o sorunca cevabı da o kadar kolay olmuyor yani. Ben de şarkılarına, yazdıklarına, söyledikleri-

ne, dostluklarına ve nasıl yaşadığına bakarak cevabı bulmak istedim. Yani masum bir kopya çekme çabası diyebiliriz buna. Kolay değil. Hemen kıyıda daha ilk adımda derinleşen bir deniz gibi. Zifiri karanlıkta ışık saçan bir kuyuya atlayıp aydınlığa doğru sonsuz bir düşüşe geçmek gibi. Binlerce yıldır yazılmaya devam eden bir kitabı okumaya başlamak gibi. Kolay olsaydı güzel olmazdı dedirten bir mücadeleye dahil olmak gibi. Bir tarafı karlı, bir tarafı güneşli bir kayın ormanında kaybolmak gibi. Bu kadar gibinin arasında savrulurken işte o kayın ormanındaki bir ağaca tutundum birden. Bir nefes aldım ve ağaca tırmandım. Şanslı olduğumu fark ettim. Bir soru ile beni maceraya davet eden biri vardı. Beni gezdirip bir kayın ağacının tepesine bırakabiliyordu. Sonra bir hüznün köktü içime. Kendim için değil, çocuklar için, yeni doğanlar ve hatta henüz doğmamış, kendisine bekleyen bilinmezlikle ağ-

layarak merhabalaşacak o çocuklar için... Biz şanslı olanlarız. Bize soru soranımız, sorduğu sorunun cevabını bizimle arayanımız var. Kendimi kurtarılmış son nesil gibi hissediyorum. Çünkü artık merakın, hevesin, ilhamın peşinden gitmenin sevincini kaybediyoruz. O çocuklar kimi dinleyecek, kimi okuyacak, kimin fikirleriyle, düşünceleriyle aydınlanacak? Kayın ağacının tepesinde ormanın karına ve güneşine yakışmayan bir hüznü taşıdım. Ağaçlar güzel, deniz derin ama güzel, kuyu aydınlık ve sonsuz ama güzel. Hepsi bir çerağ gibiydi bense heyecanlı pervane. Devam ettim gezmeye çünkü anladım ki yersiz bir kaygıya yer yoktu bu macerada.

Bizim çağın çocukları kültürü ve hayali, Zülfü Livaneli edebiyatıyla yoğurabiliyor; çocukların hayalleri onun kalemiyle bir ütopya olmaktan çıkıyor. Hatta çocuklardan öğrendiğimiz bir gerçekliğe yetişkinleri

de davet ediyor Livaneli. Aynı dünyaya hem yetişkinlerin gözünden hem de çocukların gözünden baktığınızda anlıyorsunuz ki bizlerin tecrübeyle öğrendiğimizi, çocuklar içgüdüsel yapıyor. Aslında bizi yüzleştirdiği şey, yaratılışa itiraz eden bir dünyada kaybettiğimiz yolu bulma telaşı içinde olduğumuz çünkü Livaneli edebiyatında bir çocuğun gözünden gördüğümüz şey gerçek olandır. O bizi her defasında içinde yaşadığımız ve parçası olduğumuz bu gerçekliği kavramadaki beceriksizliğimizle yüzleştiriyor. Bir çocuğun iyiyi ve kötüyü ayırt etme konusundaki içgüdüsel ustalığı kaybettiğimizi anlıyoruz...

Sadece edebiyatta mı? Elbette değil. Bugün bir çocuğun yürürken "Ey Özgürlük" diye mırıldandığını duymak, "Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz" dediğini işitmek, Livaneli sanatının zamansızlığını anlatmak için uzun uzun cümlelere ihtiyacımız olmadığını gösteriyor, çünkü umut dediğimiz

şey bir çocuğun söylediği şarkılarda büyüyor. Yalnızlığımızı kalabalıklaştırıyor. Ve Livaneli işte bunu başarıyor...

"Bir insan ömrünü neye vermeli" diye mırıldanarak girdim bayrama. Komik ama "Nerede o eski bayramlar" diyen büyüklerimizi artık anlıyorum. Çocukları bekledim. Çok az geldiler. Şekerler bana kaldı yani. Güzel çikolatalar hazırlamıştım çocuklara. Onlar da bana kaldı. Sorumun da tam cevabını bulamamıştım. Neyse ki bayramın son günü Devlet Tiyatroları'nın hazırladığı, Ebru Kara'nın yönetmenliğini yaptığı ve Yeliz Karakütürk'ün oynadığı Zülfü Livaneli'nin "Son Adanın Çocukları" eseriyle aynı adlı müzikalin ilk gösterimine davetliydim. Bayramda kapımı çalmayan çocukları da orada bulmuş oldum. Bütün salonu dolduran çocuklarla birlikte nefesimizi tutup izledik oyunu. Hepsinin gözlerindeki ışık sanki sahneyi aydınlatıyordu.

İki perde olan oyunun ilk perdesi sona erdiğinde salondan

kahve almak için dışarı çıktım. Bir çocuğun "Çok güzel oyun! Çok güzel oyun!" diyen heyecanlı sesini duydum. Sanki aldığı en güzel hediyeydi izlediği oyun. Gözlerinin içi gülüyordu. Sonra diğer çocuklara baktım. O kadar etkilenmişlerdi ki kendi aralarında bazı sahneleri tekrar canlandırıyorlar, eğleniyorlar ve ikinci perde için sabırsızlanıyorlardı. Oyunda Zülfü Livaneli'ye bir de sürpriz hazırlanmıştı. Oyundaki karakterlerden biri olan Yazar'a "Sen mi yazdın!" diye hesap sorulduğunda, Yazar, "Ben yazmadım. Zülfü Livaneli yazdı!" diye cevap verdi. Eserin sahibine gönderilen bu selama ilk çocuklar tepki verdi. Büyük bir alkış koptu salonda. Çocuklar kendilerini büyüleyene etkileyen, mutlu eden ve heyecanlandıran eserin sahibine alkışlarla teşekkür ettiler.

Oyunun bütün müzikleri müzikal için özel bestelenmişti fakat sadece bir tane şarkı Livaneli'ye aitti. Çocuklar, "Gökyüzü Herkesindir" şarkısına eşlik ettiler. Şarkıyı bilmeyenlerse büyük bir sevgiyle şarkıyı kucakladı. Dünyanın en tat-

lı korusu kendiliğinden oluştu. O an "İşte," dedim, "işte bu umut!" Çocuklar martılar için söylediler şarkıyı. Anladım ki zorbalığın hüküm sürdüğü bu dünyada martıların peşine ne kadar tilki salınsa da çocuklar gökyüzünü paylaşmayı biliyorlar. Özgürlüğün, cümle güzelliğinin kıymetini en çok onlar biliyor, anlıyor. "Gökyüzü martılardır, gökyüzü herkesindir" diyebiliyorlar. İşte ben çocuklara inanıyorum. Martılar da merak etmesinler, rahat olsunlar.

Doğum günleri özeldir. Sevdiklerinizle bir araya gelirsiniz ve o günün anısını hep hatırlatacak hediyeler alırsınız. Herkes doğum günü hediyesi almayı sever. Bu geleneği 80'inci yaşını kutlayan Zülfü Livaneli bozdu. O, bana, bize, hepimize çocuklarla bir hediye daha vermiş oldu. Umuttur o hediye, ilhamdır, sevinçtir, aydınlık bir yolun inadıdır; onlarca yıldır bizi her düştüğümüzde tutup kaldıran şarkılar, sayfalarda yazılı yeni dünyalardır o hediye.

İsterim ki herkes "Son Adanın Çocukları" müzikalini ço-

cuklarla birlikte izlesin. Hatta önce kitabı alın ve çocuğunuza, kardeşinize siz okuyun. Size soracakları soruları cevaplarken hem eğleneceksiniz hem de cevapsız kalmış kendi sorularınızın peşine düşeceksiniz. Çünkü çocuklar bu konuda da gerçekten harikadrlar.

Umut hediye eden birine doğum günü hediyesi olarak ne verilmeli? Çağı aydınlık tutmaya çalışsana, mücadeleyi ve inadı hatırlatana, ilham olana ve rebileceğimiz en güzel hediye ne olabilir? Yaşadığımız günlere tanıklık eden, bizi iyileştirmeyi başaran o şarkılar ne için söylendiyse onu unutmayabiliriz mesela. Belki dünyanın her yerine uzanmayı başarmış, sayısız dillere çevrilmiş, ödülleri almış kitaplar ne için yazıldıysa onu anlayabiliriz. Belki içinde bulunduğumuz karanlıkta ışığı taşıyan ve yolu gösteren fikirlere sarılabılıriz. Belki de hepsini bir çocuk sevincine sığdırmayı başarabiliriz...

80'inci yaşın kutlu olsun Zülfü Livaneli. İyi ki varsın, iyi ki doğdu!

Zafer Köse

Gerçeklik, Halk, Livaneli

Doğada varlığını tek başına sürdüremeyecek bir canlı türü olarak insanın, sürüler halinde yaşayan diğer hayvanlardan temel farkı, üretimini kolektif bilinçle gerçekleştirmesi. Bu nitelikteki üretimlerle sadece gereksinimler karşılanmıyor, “güzellik” duygusu da ortaya çıkıyor. On binlerce yıldır birbirleri için eşyalar, bilgiler, hizmetler üretirken hayatı güzelleştiriyor insanlar. “Güzellik”, kendi başına bir amaç olarak değil, geçinme ve anlamlı yaşama uğraşısıyla bir arada gelişen estetik kaygılarla ortaya çıkıyor.

Larry Shiner’i anarak söylersek, birileri onu “icat” etmeden önce de, insanın hayatında sanat vardı. Üretim verimliliği ve serbest zaman olanakları yükseldikçe, emeğin estetik kaygıları da yükseldi. İşini güzel yapmak isteği yaygınlaştı. Kamusal hayatı ve kişisel varoluşu üretme sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak gelişti sanat.

Yaşadığımız dönemde hayatın kopuk bir uğraş gibi algılayanlar ve öyle üretmeye çalışanlar olsa da, sanat her za-

man hayata dair bir üretimdi. Kelimelerle, renklerle, seslerle ve çeşitli yollarla içeriğe biçim vererek anlam yaratmaktır; hayata yeniden yaratmaktır.

UZMANLAŞMA / YABANCILAŞMA BELASI

Ne var ki, kapitalizmin gelişmesiyle oluşan koşullar, insanların içinde çekinik halde kalmış olan, doğadaki varlığını sürdürmesine aykırı nitelikleri besliyor. Ancak kolektif üretim süreçleri içinde yaşayabilen ve bu sayede büyük uygarlıklar yaratan insanlar, son yüzyıllarda çok tehlikeli biçimde rekabet ve bencillik duyguları geliştiriyorlar.

Yönetim ve paylaşım işleri, kolektif üretim niteliğine karşıt biçimde, kâr amaçlı olarak yürütülüyor. İnsanlar birbirleri için üretmiyorlar artık. Başka bir deyişle, üretim insan için gerçekleştirilmiyor, insan üretim için yaşıyor. Bu da Marx’ın ilk yapıtlarından beri uyardığı gibi; insanın emeğine, ürettiklerine, türüne ve kendine yabancılaşmasına neden oluyor. Ne için ve ne ürettiğini anlamadan çalışıp duran insan,

üretimini ve hayatın bütünlüğünü fark edemiyor. Bu koşulların yarattığı hayat algısında ortaya çıkan en büyük sorunlardan biri, “uzmanlaşma”. Marcuse’un tanımladığı “tek boyutlu insan” özelliği de böylece yaygınlaşıyor.

ÇOK BOYUTLU SANATÇI

Livaneli’ye göre sanat, güzellik yaratmanın ve kendini ifade etmenin olduğu kadar, dünyaya müdahale etmenin de bir yoludur. Picasso’nun resim yapmayı “Sadece duvarları süslemek için değil, aynı zamanda faşizme direnmek için.” diye açıklaması gibi üretti Livaneli o müzikleri, romanları, filmleri... Yapıtlarıyla en çok, kapitalizmin tek boyutlu insan niteliklerini körüklemesine karşı mücadele etti.

Bu nedenle Livaneli’ye politika sorsanız, kültürel açıdan yanıt verir. Günlük hayatı koymak isteseyiz, tarihsel süreçleri ele alır. Edebiyat dersiniz, insanlık hallerini anlatır. Bir anınsından söz ederse, bunu düşünsel bütünlüğe uygun biçimde, akıp giden hayatın bir temasını işlemek için yapar.

Denemelerinden oluşan kitaplarındaki yazılarını belli konular altında bölümlere toplamak da bu nedenle pek mümkün olmuyor. Çünkü siyasetle ilgili bir yazısını, aynı kitapta ki kültürel içerikli yazılar bölümüne de alabilirsiniz.

Livaneli’nin bu “çok boyutlu sanatçı” özelliği, birden fazla alanda üretim yapmasından çok, her bir yapıtını üretirken dünyaya baktığı açıdan, temaları farklı yönleriyle işlemesinden kaynaklanıyor. Sadece romancı, sadece besteci olan sanatçılar da çok boyutlu olabilir. Daha doğrusu olmalı.

Romanlarında, örneğin Sere-nad’da, ulus devletlerin oluşma sürecinde yaşanan katliamlara yer verirken, o konularda hassas, hatta önyargılı okurlar bile, insan hikâyelerine ve kültürel konulara odaklanabiliyor. Aynı şekilde göç olgusu, doğanın tahrip edilmesi, toplum içindeki birbirine yabancı hale gelen insanların karşılaşması, ihtiras, sevgi beklentisi gibi birçok konu, o konuya öyle bakmayanlarda da karşı çıkma refleksi yaratmadan okunabiliyor. Hatta

Abdülhamid gibi, tarihsel süreçlerin ve güncel politik ta-kıntılarının simgesi haline gelmiş isimler bile, günlük hayatta geçerli korku, iyi niyet, iktidar tutkusu, merhamet vb. insanlık hallerine karşılık gelecek biçimde algılanabiliyor.

HALKA GÜVENMEK

Livaneli’nin, herhangi bir konuyu hayatın diğer temel konularıyla ilişkili biçimde ele alan romancı tavrı, geniş okur kitleleri tarafından onaylanıyor. Bu onun halkçı ve gerçekçi niteliğiyle açıklanabilir. 50 yılı aşkın süredir geçerliliğini koruyan farklı alanlardaki çalışmalarını aynı da tavırla üretti. Ve belli ki onlarca yıl insanlar üzerindeki yenilikçi etkisi devam edecek. Çünkü “halk” ve “gerçek”, herhangi bir tanıma bağlı biçimde donup kalmazlar; diyalektik niteliklerine uygun olarak, birbirleriyle ilişkili bir devinim halinde değişmektedirler. Dolayısıyla, önceki dönemlerin herhangi bir halkçı-gerçekçi sanatçısına öykünerek kendi döneminde bu niteliklere ulaşamaz hiçbir sanatçı. Gerçekçilik, her dönemin koşullarında yeniden ya-

ratılmalıdır. Yeni biçimler üretilmelidir. Ancak böyle, hem güncel hem kalıcı yapıtlar üretiliyor.

Daha önemlisi, Livaneli sanatının bulduğu güncel ve kalıcı karşılıkların kanıtlandığı gerçektir: Gerçeklik çok boyutlu, halk ise güzelliklerin kaynağıdır.

“Halka güvenmek”, bütün büyük sanatçıların ortak özelliğidir. Beethoven, Dostoyevski, Charlie Chaplin... Onlar halkın değerlendirmesini referans kabul ederler. Çünkü halkın en iyi müziği seveceğine, en nitelikli şiiri anlayacağına, en derinlikli romanı elden ele dolaştıracağına inanırlar. Tam da bu nedenle, “Halk bunu istiyor.” popülizmine kapılmazlar. Tersine, en güzelini hak ettiğine inandıkları insanlar için, en derin, en büyük yapıtları yaratmak üzere çalışmalarına yoğunlaşırlar. Piyasayla, diğer sanatçıların tavırlarıyla ilgilenmeden, sadece kendi çalışmalarınıyla uğraşırlar. Çığırta bir halkçı-gerçekçi sanatçısına öykünerek kendi döneminde bu niteliklere ulaşamaz hiçbir sanatçı. Gerçekçilik, her dönemin koşullarında yeniden ya-

bile beklemezler. Güvenirler. Halka, hayata ve yarattıkları güzelliklere güvenirler.

YARATICI BİR İNANÇ

Bu güvende haksız çıkmış ve bize ulaşmamış sanatçıları kuşkusuz vardır. Sonradan değeri anlaşılacak sanatçıların hikâyelerini biliyoruz elbette, ama bunun gerçekleşmediği durumlardan haberimiz olamaz ki. Sanatçının halkına ve zamana inanmasında haklı çıkıp çıkmaması değil, böyle inanıyor olmasıdır yapıtlarının niteliğini belirleyen. Derinlikli ve güzel yapıtlar ürettikten sonrası, sanatçıdan bağımsız biçimde, konjonktürel, coğrafyayla, hatta biraz da tesadüflerle ilgili biçimde gelişecektir.

Bütün bu etkenler bir araya gelince kitlesel karışık bulan büyük sanatçılar, insanların değerden anlayacağına duydukları inançla, nitelikli ürünlerin yanı sıra, nitelikli insanlar da yaratırlar.

Örneğin, Livaneli konserlerine gelen insanların etrafta çöp bırakmadıkları, alana giriş çıkış-

ta uygarca davrandıkları hep anlatılır. Tatile gittiğiniz yerin plajında, yanınızdaki şezlongda tanımadığınız kişinin Livaneli kitabı okuduğunu gördüğünüzde, kendinizi daha rahat hissedersiniz.

Belki başka zaman yere çöp atıyordur o insanlar. Belki bir işyerinde yönetici olarak işçilerin haklarını kısıtlayan kararları uyguluyorlardı. Hatta belki bazen en yakınındaki insana bile kaba davrandıkları oluyor. Ama bir Livaneli etkinliğinde karşılaştığımız bu insanların oradaki duyguları, içlerinde ısrarla yaşattıkları o değerler ne güzeldir!

Livaneli’nin belki de en büyük yarattığı, insanların çoğunun içinde yaşattığı bu güzellikle ri ortaya çıkarması, onları canlandırarak yeniden yaratmasıdır. Çünkü Livaneli insanların estetik, direnişçi, diğerkâm yönlerine ve vicdanlarına hitap ediyor. Bulduğu kitlesel karşılıkla düşüncelerimizin doğruluğuna ve güzelliklerine duyduğumuz inancı üretiyor Livaneli. Daha güzel bir dünya kurmak için muhtaç olduğumuz kudret bu inançta gizlidir.

İMALAT-I HARBİYE

“Kurtuluş Savaşı'nın Gizli Kahramanı”

Kamaları sökülmüş toplara kama üreten, vagon yaylarından kılıç ve kasatura, pencere demirlerinden süngü yapan fedakâr İmalat-ı Harbiye işçileri, gece gündüz çalışarak düzenli orduların ihtiyaç duyduğu silah ve cephaneyi hazırlamışlardı.

Sinan Meydan

Osmanlı Devleti'nin zamanla Batı karşısında geri kaldığı alanlardan biri de askeri teknolojiydi. Bu nedenle 19. yüzyılda Osmanlı'da askeri fabrikalar kurulmaya başlandı. Sultan II. Mahmut döneminde kurulan **Tophane-i Amire Fabrikaları**, 1909 yılında **İmalat-ı Harbiye Fabrikaları'na** dönüştürüldü.

İmalat-ı Harbiye Fabrikaları'nda; İstanbul Zeytinburnu fabrikalarında demir, çelik, tunç dökümü yapılarak top, tüfek ve mühimmat üretilmekteydi. Tophane fabrikalarında tüfek, Bakırköy'deki fabrikalarda barut, Karaağaç fabrikalarında ise fişek üretilmekteydi. Konya ve Kayseri'de güherçile, Bayramiç ve İzmit'te ise hızzar fabrikaları vardı.

I. DÜNYA SAVAŞI'NDA VE MÜTAREKE'DE İMALAT-I HARBİYE

1914-1918 yılları arasındaki Birinci Dünya Savaşı'nda İmalat-ı Harbiye Fabrikaları tarihindeki en yüksek işçi ve üretim potansiyeline ulaşmıştır. O yıllarda erkeklerin silahlı altına alınarak cepheye gönderilmesi nedeniyle diğer fabrikalarda olduğu gibi İmalat-ı Harbiye Fabrikaları'nda da kadın işçiler çalıştırılmıştır.

I. Dünya Savaşı'nın sona er-

mesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması sonrasında İmalat-ı Harbiye Fabrikaları'nın üretimi en alt düzeye düşmüştür. Çünkü Mondros'a göre Osmanlı Devleti, elindeki silah ve cephaneyi İtilaf Devletleri'ne teslim edecekti. Dolayısıyla böyle bir ortamda silah ve cephaneye üreten fabrikaları-

nın çalışmasına da izin verilmeyecekti. İmalat-ı Harbiye Fabrikaları 1 Ağustos 1921'de çalışmalarını tamamen durduracaktı.

İtilaf Devletleri, 16 Mart 1920'de İstanbul'u işgal etmiştir. Aynı gün Tophane'ye gelen İngiliz askerleri İmalat-ı Harbiye Fabrikaları'nı ve

İmalat-ı Harbiye Müdürlüğü'nü, Fransızlar da Zeytinburnu fabrikalarını işgal etmiştir.

10 Ağustos 1920 tarihli 433 maddelik "idam fermanı" Sevr Antlaşması'nın birinci kısmındaki 174. Maddede: "(...) altı aylık bir süre içinde her çeşit silahların, cep-

hanenin, savaş araçlarının ve gereçlerinin yapımı, hazırlanması, depolanması ya da incelenmesi ile uğraşan bütün öteki kurumlar ortadan kaldırılacak ya da yalnız ticaret amacıyla kullanılmaya yarar biçime dönüştürülecektir," denilmiştir.

Bunun üzerine Damat Ferit Paşa Hükümeti, işgal altındaki İstanbul'da İmalat-ı Harbiye Fabrikaları'nı özel şirketlere satmak veya kiralamak istemişti. Ancak fabrika işçileri İmalat-ı Harbiye Fabrikaları'nın satılmasına karşı çıkmıştı. Bunun üzerine fabrikalar, tüketim malları üreten birer ticari işletmeye dönüştürülmüştü.

İMALAT-I HARBİYE'NİN TİCARİ ÜRETİME BAŞLAMASI

5 Aralık 1920 tarihli bir kararla Harbiye'ye ve Bahriye'ye ait fabrikalar ve sanayi işletmeleri birleştirilerek Fabrikalar Genel Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Fabrikalar, Harbiye Nezareti'ne bağlı ticari üretim yapan işletmeler olarak işletilmeye başlanmıştır.

Artık silah üretemeyen bu fabrikalarda her çeşit eşyaları, nakliye araçları, araba yedek parçaları, tarımda kullanılan Rotsak sistemi puluklar, buharlı veya elektrikli çeşitli tarım aletleri, lokomotifler, sobalar, madeni borular, kazan, ocak ızgaraları, soba borusu ve dirsekleri, madeni kolonlar, eğeler, bıçaklar, uzanır sistemde merdivenler, tencereler, sefer tasları ve yemek sahanları, hamam tasları, kahve tepsileri, sigara tablaları, av saçmaları, kâğıt, defter, kese kâğıtları, mukavva kutular, matkap, mengene, freze gibi çok çe-

şitli eşyalar üretilmiş ve tamir edilmiştir. El ve motorla çalışan tulumbarlar, antrasit, buhar, elektrik ve gaz motoru, gemi ve değirmen makineleri tamir edilmiş, demir ve ağaç tornalarıyla matkap ve freze tezgâhları üretilmiş ve tamir edilmiş, istimbob ve buhar kazanları tamir edilmiştir. Transmisyon milleri, ağaç ve demir kasnaklar üretilmiş ve tamir edilmiştir. Otomobiller tamir edilmiş, av tüfekleri üretilmiş ve tamir edilmiş, koşum takımları, kundura kalıpları ve ökçeleri, valfler ve musluklar üretilmiş, demir döşemeler ve çatılar yapılmıştır. Av barutu ve lağım barutları, lağım fitilleri, mısır, üzüm, incirden üretilmiş ispiroto, damıtılmış kolodin, eter, tuzruhu, makarna ve şehriye üretilmiştir. Pirinç, bakır ve çinko dökümler, maden dökümlerden yeni su tulumbarları, yangın tulumbarı araç ve gereçleri, pirinç kapı tokmakları, kara çivi ve perçinler, kaşık ve çatal gibi çeşitli eşyalar üretilmiştir.

İMALAT-I HARBİYE GRUBU

23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan TBMM kısa bir süre sonra düzenli orduyu kurmuştur. Ancak düzenli ordunun çok acil silah ve cephaneye ihtiyacı vardır.

İstanbul işgal edildikten sonra silah üretimine son verilen İmalat-ı Harbiye Fabrikaları'nda çalışanlar, Anadolu'ya silah ve cephaneye kaçırılmaya başlamıştır. Bu amaçla İmalat-ı Harbiye Grubu adlı gizli bir örgüt kurulmuştur. **İmalat-ı Harbiye Grubu**, Felah Grubu'yla birleşmiştir.

İMALAT-I HARBİYE'NİN ANADOLU'YA TAŞINMASI

Kurtuluş Savaşı sırasında İstanbul'daki İmalat-ı Harbiye Fabrikaları'ndan kaçırılan malzemelerle **Eskişehir, Konya, Kayseri, Ankara ve Erzurum**'da silah imalathaneleri açılmıştır. 10 Ocak 1921'de Müdafaa-i Milliye Vekâleti'ne bağlı **Askeri Fabrikalar Müdüriyeti** kurularak bu imalathaneler tek çatı altında toplanmıştır.

Kurtuluş Savaşı'nda en büyük sorunlardan biri eldeki silahlara gereken cephanenin ve depolardaki cephaneyi kullanacak silahların olmamasıydı. Ayrıca İtilaf Devletleri tarafından kamaları sökülen toplar ve mekanizmaları sökülen tüfekler kullanılmayacak durumdaydı. İşte böyle bir aşamada İmalat-ı Harbiye işçileri, Anadolu'da oluşturdukları tamir atölyelerinde silah ve cephaneye üreteceklerdi.

İçeriden ve dışarıdan sağlanan farklı özellikteki silah ve cephaneleri o haliyle kullanmak olanaksızdı. İmalat-ı Harbiye tamirhaneleri bütün bu malzemeyi sınıflandırmış, temizlemiş, tornadan geçirmiş ve kullanıma uygun hale getirmiştir. Yetersiz olanaklara karşın ilk top kamansı Denizli'de, tüfek mekanizması ise Ankara'da yapılmıştır. Çeşitli tüfeklere ait fişekler kullanıma uygun hale getirilmiştir.

Şubat 1922'de İmalat-ı Harbiye'ye bağlı tamirhanelerde günde 400 top mermisi, 24.000 piyade fişegi, 250 bomba, 100 kasatura ve süngü üretilmiştir. 100.000 piyade fişegi üretilmesi planlanmıştır.

1922 yılında Konya'daki İmalat-ı Harbiye Fabrikası'nı geçen Sovyet Büyükelçisi **S. İ.**

Aralov gördüklerini şöyle anlatmıştır:

“Konya imalathanesi, üç katlı idi. Birinci katta dokumacılar; üçüncü katta dokunan kumaştan elbise dikenler; ikinci katta kunduracılarla araçlar bulunuyordu. Bütün işçilerin sayısı 150'yi bulmaktaydı. Gerek imalathane müdürü gerek işçiler, ordu için seve seve her şeyi yapıyorlar, ihtiyaçlarından başarılarından, çalışmalarından, çabalarından dokunaklı bir dille söz ediyorlardı. İmalat-ı Harbiye Fabrikasında ordu için çok gerekli olan top, tüfek tamir ediliyor, süngüler biliniyor, kılıç yapılıyordu.”

İMALAT-I HARBİYE ANKARA TAMİRHANESİ

İmalat-ı Harbiye'nin Ankara'daki ilk merkezi Eskişehir'dedir. İmalat-ı Harbiye Eskişehir Tamirhanesi'nde çeşitli top kamaları yapılmış ve eldeki topları Skoda toplarına uydurmak için topların hartuç yatağında değişiklik yapılmıştır.

Yunan ordusunun Eskişehir'e doğru ilerlemesi üzerine Eskişehir fabrikasındaki tezgâhlar Ankara'ya taşınmıştır.

Ankara Tamirhanesi, Temmuz 1921'de, Eskişehir Tamirhanesi'nden Ankara'ya gelen Sanayi Binbaşı Hüsrev Bey ve Sanayi Müslazım-ı Evvelî Halil Rifat Bey tarafından istasyon bölgesinde Ankara-Sivas Dekovil Hattı Tamir Atölyesi'nde açılmıştır. Tamirhane burada bir ay çalışmıştır.

Tamirhanenin makineleri İstanbul'dan kaçırılmış, işçiler Eskişehir'den, ustalar da İstanbul'dan gizli yollarla Ankara'ya getirilmiştir. Bu ko-

nuda Felah Grubu'ndan Eyüp (Durukan) Bey'in büyük katkıları olmuştur. Bu arada Adapazarı'ndan da tezgâhlar getirilmiştir. Sonunda Ankara'da eski bir süvari kışlasında **İmalat-ı Harbiye Ankara Tamirhanesi** kurulmuştur. Daha sonra istasyon bölgesindeki tüfek imalathanesi de buraya taşınmıştır.

O günlerde eski bir süvari kışlasının silah imalathanesine dönüştürülen ahırlar arı gibi çalışan insanlarla dolmuştur. Durup dinlenmeden çekiç sallayan, demirci ocağı önünde sıcak tornada dönen ve her an patlamaya hazır top mermileri önünde soğuk terler döken bu fedakâr insanlar İmalat-ı Harbiye işçileridir. Ustalar ve işçiler derme çatma tezgâhlarda kırık ve bozuk silahları onarıp pencere demirlerinden süngü yapıp, kamaları alınmış toplara çelik vagon dingillerinden kama yapıp cepheye silah ve cephaneye yetiştirmişlerdir.

Ankara Tamirhanesi'nde top, tüfek, makineli tüfek, telemetre, dürbün tamiri ile bunlara ait yedek parçalar, tüfek ve makineli tüfek namluları ile nişangâh, kılıç, süngü, kasatura ve küçük el bombası üretilmiştir.

Ankara Tamirhanesi ustalarından **Ahmet Akyol**, burada silah ve cephaneye onarımı sırasında yaşanan zorlukları ilginç bir olay üzerinden şöyle anlatmıştır:

"Deniz yoluyla İnebolu'ya oradan da cepheye gelen mermiler 77 milimetrelilik, eldeki toplar ise 75 milimetrelilik. Genç mühendis Veli Bey, bu mermileri toplara uydurmak için küçük bir torna kurmuştu. Aygıt de-

mirden yapılmış garip bir oyuncuğa benziyordu. Sıra denemeye geldi. Mermi patlarsa tamirhaneye zarar vermemesi için o torna aletiyle yanına bir mermi alarak binanın yakınında bulunan bir barakaya geçti. Orada bu iş için gündüzden bir tezgâh hazırlanmıştı. Genç Mühendis Veli Bey, o barakaya yanına gelmek isteyenlere izin vermedi. (...) Bir süre sonra genç mühendis Veli Bey elindeki mermiyi havada sallayarak tamirhaneye döndü. Ağzı kulaklarındaydı. İlk deneme olduğu için ihtiyatlı davranarak yavaş çalışmış, işi uzatmıştı. Bir çiçek armağan eder gibi hoş bir jestle elindeki mermiyi Ahmet (Gürsoy) Usta'ya verdi. Tornadan yeni geçmiş mermi pırl pırl parlıyordu. Usta Bey mermiyi alıp başına koydu. Bir an durakladı. Sonra ani bir kararla mermiyi mengineye bağladı. Bu ilk merminin gövdesine keski ile İmalat-ı Harbiye tarihine geçecek olan şu cümleyi kazıdı: 'Venizelos Cenaplarına hediyemizdir!' Bütün gece çalışarak 5 adet torna daha yaptılar. İstenilenden çok daha sayıda mermi 75 milimetrelilik toplara uyduruldu."

Sakarya Savaşı öncesinde Ankara Tamirhanesi'nde çalışan işçi ve memur sayısı 300 kişiyi bulmuş ve sayı giderek artmıştı.

23 Eylül 1921'de Ankara yakınında **Keskin Fişek Fabrikası** kurulurken çalışmaya başlamıştır. Bu imalathanede geceli gündüzlü çalışarak 50.000 kadar piyade tüfeği tamir ve tahvil edilmiştir. Bu fabrika, 27 Temmuz 1924'te Ankara'ya taşınmıştır.

İmalat-ı Harbiye Ankara

Tamirhanesi 1922 ve 1923 yıllarında İstanbul'dan nakledilen tezgâhlarla genişletilmiştir. Burada Kurtuluş Savaşı sonrasında da tüfek ve makineli tüfek onarımı devam etmiştir. 1934 yılında demirhaneye, 1937'de de top montaj bölümüne eklemeler yapılmıştır. 1940'ta tanksavar topu üretilmiştir.

Türk Kurtuluş Savaşı yıllarında Anadolu'daki imalathanelerinde orduya silah ve cephaneye sağlayan **İmalat-ı Harbiye**, Cumhuriyet döneminde 1950'de **Makine ve Kimya Endüstri Kurumu'na** (MKE) A.Ş. dönüştürülmüştür.

Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde Türk Kurtuluş Savaşı başlayınca silah ve cephaneye ihtiyaç duyulmuştur. Bunun üzerine İstanbul'daki İmalat-ı Harbiyeliler, İmalat-ı Harbiye Grubu'nu kararlaştırarak hem Anadolu'ya silah ve cephaneye kaçırılmışlar hem de fabrika malzemelerini Anadolu'ya taşıyarak Eskişehir, Ankara, Konya, Kayseri ve Erzurum'da silah ve cephaneye tamirhaneleri kurmuşlardır.

Kamaları sökülmiş toplara kama üreten, mekanizmaları sökülmiş tüfeklere mekanizma yapan, farklı çaptaki cephaneyi kullanılır hale getiren, vagon yaylarından kılıç ve kasatura, pencere demirlerinden süngü yapan fedakâr İmalat-ı Harbiye işçileri gece gündüz çalışarak düzenli orduların ihtiyaç duyduğu silah ve cephaneyi hazırlamışlardır. Fedakâr İmalat-ı Harbiye işçilerinin bilgisi, becerisi, kararlılığı ve emeği, Türk Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında çok büyük bir rol oynamıştır.

Türkiye'yi bölüp parçalama-

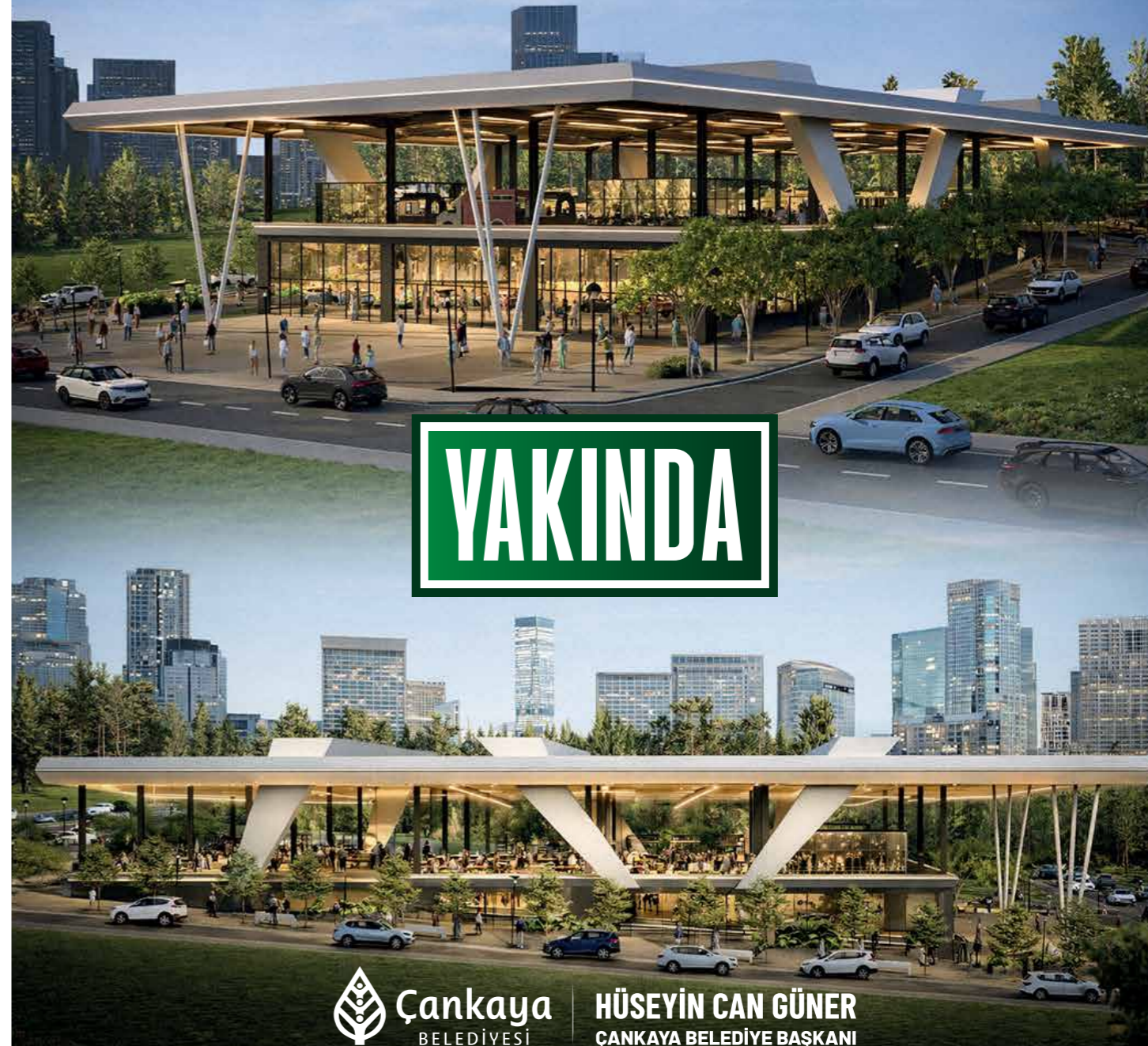
yı, Türkleri Anadolu'nun ortasına sıkıştırıp ortadan kaldırmayı amaçlayan 1920 **Sevr Antlaşması**, Türkiye'nin silah fabrikaları kurmasını ve silah üretmesini yasaklarken, Türk Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra imzalanan 1923 **Lozan Antlaşması**'nda bu tür hiçbir sınırlama kabul edilmedi. Kapitülasyonlar kaldırıldı. Tam bağımsız Türkiye Cumhuriyeti, İmalat-ı Harbiye'yi geliştirdi, Makine ve Kimya Endüstri Kurumu'nu kurdu. Böylece Türkiye'de ulusal savunma sanayinin sağlam temelleri atılmış oldu.

Kaynaklar

- Ersoy Zengin, "Milli Mücadele Yıllarında İmalat-ı Harbiye Fabrikaları", **Mavi Atlas**, 5(1)/2017, s. 201-223.
- Ersoy Zengin, **Tophane-i Amire'den İmalat-ı Harbiye'ye Osmanlı Devleti'nde Harp Sanayii (1861-1923)**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2015.
- Hüseyin Dağtekin, **"İstiklal Savaşında Anadolu'ya Kaçırılan Mühimmat ve Askeri Eşya Hakkında Tanzim Edilmiş Vesikalar"**, **Tarih Vesikalar Dergisi**, S.1/16, İstanbul, 1955, s. 9-15.
- Semyon Ivanoviç Aralov, **Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları**, Ankara, 1997.
- Sinan Meydan, **Aklı Kemal, Atatürk'ün Akıllı Projeleri, (Özel Baskı) 1.Cilt**, İstanbul, 2020.
- **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik**, X'ncü Cilt, 1985.

ÇANKAYA'YA MODERN BİR ALIŞVERİŞ ALANI YARATIYORUZ: BİRLİK KAPALI PAZARYERİ

İlçemize modern, çok işlevli, komşularımızın huzurla alışverişlerini gerçekleştirebilecekleri kapalı bir pazaryeri daha kazandırıyoruz. Birlik Mahallemizde yükselen kapalı pazaryerimizin temelini attık, açılışı için gün sayıyoruz.

Hakan Kaynar

Neşemiz bambaşka!

Ankara'nın neşesi Gençlerbirliği'dir, bence. Bazen kederi de... Şimdi artık kulübün başkanı olmuş Arda Çakmak'la yıllar önce istifa edip o zamanların yönetimine baş kaldıran söylediğimiz bir cümle var: "Kaybetmekten korksak Gençlerbirlikli olmazdık!" Hep kazanmak isteyen üç İstanbullunun taraftarlarından daha çok yaşadık mağlubiyet yasını, o kesin. Olsun, tıpkı Orhan Veli'nin mektuplarda kalmış iki dizesindeki gibi, "Hüzün ki neşedir/ Bana senden gelir." Kelimelerin kifayetsiz olduğunu da söylemiş ya, hele âşıklara hiç yetmez. Benzetmelere ihtiyacımız ondan. Bütün derdim sözü şu cümleye getirmek: Ankara'nın denizi yok ama Gençlerbirliği var.

Boşuna yapmıyorum bu benzetmeyi. 1970'lerde takım ikinci ligde varoluş mücadelesi verirken altı üstü altmış olmadı seksen metrekarlık bir yerdir kulüp "binası", Maltepe'de Koç Öğrenci Yurdu binasının sağ köşesinde bi "dükkânlık" yer. Maçtan önce futbolcular burada toplanıyor, formalar burada yıkılıyor, toplar burada saklanıyor. Alt katında da üç beş masalı bir "lokal" var, yirmi otuz

kişinin katıldığı genel kurulunun adresi de burası. İşte buranın ismi "Denizaltı". Tanıl Bora'nın *Ankara Rüzgârı* isimli kitabı için konuştuğu Nihat Akalın demiş: "O lokal olmasaydı Gençlerbirliği olmazdı." Küçük mekân birleşirmiş çünkü insanları, orada buluşanlar birer "fedai" gibi kulüp yaşasın diye uğraşmışlar.

Evet işte deniz gibidir Gençlerbirliği diyebilirim, sırt sırta yaslanmış apartmanların arasında tesadüfi bir boşluk. Nerede bulsak onlardan, biz yetmişli yılların çocukları hemen taşlardan kale kurup maça başladık. Hem çocukluk hem gençlik yıllarından en iyi arkadaşlarımız, beraber futbol oynatabildiklerimizdi. Hatta kocaman adam olduğumda bile, bu sefer tersinden, iyi arkadaşlarımla futbol oynadım. Oynarken çok huysuz olduğumu gören biri, anlamadım demişti senin gibi bir adam sahada neden canavara dönüşüyor, bence halı sahada kendini futbolcu zannediyorsun. Oyun da bu değil midir, başkası olmanın, olabilmenin neşesine kapıldığımız nadir anlar. Futbol yapar bunu, bir bakarsın tribünde altmış yaşında bir adam çocukla bir

olmuş şarkılar söylüyor. Göbeğine aldırmadan bir de forma mı giymiş?

Aidiyetini göstermenin en kolay yollarından biri forma giymek, kimlerden olduğumu hemen söylüyorum sana. Ama işte burası Ankara, çok uzun yıllar boyunca o köyde bu kasabada, Çankırı'da, Çorum'da ve Yozgat'ta doğmuş olanlar bizlerden daha çoktu, nerelisin diye sorulunca Angaralırım diyenlerden. Şimdiyse Ankara'da en çok Ankaralıları yaşıyor. Hele on yirmi yıl sonra dün geleni bugün hemşehrimiz yapacak kadar çoğalacağız, kimse'nin kimsenin umrunda olmadığı bir metropole dönüştüğünde şehir, herkes yabancı olduğunda birbirine, arkadaş olmak da kolaylaşacak çünkü. Dostluk demiyorum, Barış Bıçakçı 2000 yılında koydu noktayı o meseleye, gerçek bir şehirde gibinin ötesine geçmez yakınlık, mış gibi yapabiliriz.

İşte o yüzden geçici kimliklere ihtiyacımız var, doksan dakikalık aşiret üyeliğine. Omuz omuz bir yanılmanın içine girerim, ölebiliriz hep beraber. Sanki futbolcuların kasları değil bizim sesimiz onları taşıyan, o

şutu doksandandı çıkaran, kalktı ya hep beraber ayağa! Öyle değildir ama Gençlerbirlikli olmak Memleketteki en başka taraftarlık hali. Kızılay'da patlayan bombanın öldürdüğü Elvin Buğra dedi ya: "Baba, Gençlerbirliği Bambaşka", öyledir. Herkesin herkese benzediği, herkes herkese benzediği için baktılar kılık kıyafet yetmiyor ben biriciğim demeye, herkesin dövmelele bedenini benzediği şu ayınlama çağında Gençlerbirlikli olanlar farklıdır gerçekten. Bu öyle kolay kolay değişecek gibi de değildir. Gençlerbirliği deniz gibidir, denizler karşısında çaresiz değil midir rantçı siyaset, en fazla bir kısmını doldurabilir, kıyıya yol yapabilirsin. Kırabildiğin dalga kaç metre olabilir ki?

Değişti diyoruz ya Ankara, değişir hep. Gecekondu sadece bir tribün grubunun ismi olacak artık. Dutluklar, bağlar değil buğday tarlaları bile apartman, yok hayır "yaşam sitesi" oldu. O sayede zenginleşen köylülere birdenbire yedi paraları, Leyla'larla değil Lili'lerle, fonda kostak kostak Angara Havası. Böyle camdan, çakma gökdelenlerle bezendi şehrimiz. Gücü bozkıra yetti Ankara'nın, denizin karşındaysa çaresiz. Kalsın.

İlkiz Kucur

1940 yılında Nallıhan'ın Kuzucular köyünde dünyaya gelen Hasibe Ayten, 1969 yılında Ankara'da Ekinde Ve Yazında Sesimiz dergisi ile edebiyat dünyasında yerini alır.1980 Darbesi'ne kadar yayın hayatına devam eden dergi, bir şiir gerekçe gösterilerek kapatılır. Her sayısında dönemin en ünlü isimlerine sayfalarında yer verirken, gençlere de kucak açar. Hasibe Ayten'in evi, bu isimlerden pek çoğunun da uğrak yeridir. Kimini günlerce evinde konuk eder, kimi uzun saatler boyu sohbetlere katılır. Derginin basımı ve dağıtımı ile neredeyse tek başına uğraşır. Bir süre sonra Sesimiz Yayinevi kurulur. Şimdi edebiyatımızın önemli kalemlerinden olan o günün gençlerinin ilk kitaplarını basar. Bunlardan biri de İnci Aral'dır. 1980 yılı Akademi Kitabevi ödülünü kazanan Ağda Zamanı, Sesimiz Yayınları'nca basılmıştır. Cemil Kavukçu'nun ilk öyküsü Sesimiz'de yayımlanır. Fazıl Hüsnü Dağlarca, Turgut Uyar, Necati Güngör, Murathan Mungan, Akif Kurtuluş, Feyza Hepçilingirler, Hasan Hüseyin, İlhan Berk, Vecihi Timuroğlu, Nedret Gürcan Sesimiz'deki imzalarından birkaçıdır. Sesimiz'in kapanmasının ardından plastik sanatçılara el atar Hasibe Ayten. İnci Aral ile birlikte Kibele Sanat Galerisi'ni açar. Kendi deyimi ile bu kez de koleksiyoner yetiştirir. Ressam dostları arasında Bedri Rahmi Eyüboğlu, Eşref Üren, Cemil Eren, Hamiye Çolakoğlu vardır. Kayahan Keskinok'un resimlediği ilk şiir kitabını yayımlar; Dikende Gül Uyanır. Hazırladığı rehber ve almanaklar da dahil toplam dokuz kitabı bulunmaktadır. Son yıllarda Hasibe Ayten adına şiir yarışması düzenlenmektedir. Payda Yayınları'nın desteği ile yedinci düzenlenen yarışmayı kazanan genç şairler, Hasibe Ayten'in manevi mirasına sahip

ANKARA'DAN İKİ KADIN, İKİ DERGİ: Sesimiz ve oluşum

çıkarak Yeniden Sesimiz dergisini yayımlar. Hayatı boyunca sanatın içinde yer almış, tüm zorluklara karşı elini taşın altına koyarak ürettikleri ile edebiyat ve sanat dünyamıza çok önemli katkılarda bulunan şair, yazar Hasibe Ayten üretmeye devam ediyor.

Ankara'da 70'lerden 80'lerin sonuna kadar yayımlanan bir diğer sanat ve düşün dergisi de Oluşumdur.

1926 yılında Bursa'da dünyaya gelen Fahrünnisa Kadıbeşegil, uzun yıllar Ankara sanat ortamının içinde yer aldı. Çocukluk ve gençlik yıllarında başta Atatürk olmak üzere Nâzım Hikmet, Neyzen, Behçet Kemal Çağlar olmak üzere pek çok önemli kişiyle tanışmıştır. Açtığı resim sergilerinin yanında 1974 yılında yayın hayatına başlayan Oluşum dergisine verdiği emek unutulmaz. Bunların yanında Oluşum Yayınları'ndan Mustafa Kemal'i Anlamak adlı bir eseri, çevirileri ve Esintiler isimli şiir kitabı da bulunur. Dergide bir dönem başyazılar isimsiz

olarak görünse de Cemal Süreya'nın yazdığı bilinmektedir. Cemal Süreya'dan sonra bu kez başyazıların imzası Enis Batur'dur. Son dönemlerinde ağırlıklı olarak akademisyenler yer alır. Oluşum'un son üç sayısı mevsimlik seçkiler olarak okurlara ulaşır. Ankara merkezli bu edebiyat dergisinde de pek çok genç şair ve yazarla da karşılaşırız. Dönemin acıları da dergiyeye yansır. 1978 yılı Ağustos—Eylül sayısının ilk sayfasında Enis Batur'un Bedrettin Cömert'e yapılan suikastın ardından yazdığı başta olmak üzere, anma yazıları vardır. 11 Temmuz 1978 tarihinde suikasta uğramasaydı o sayının (52-53 ortak sayısı) giriş yazısını Bedrettin Cömert'in hazırlayacağı Enis Batur'dan öğreniyoruz.

Oluşum dergisinin tüm sayıları Nisa Hanım'ın oğulları tarafından hazırlanan web sayfasına aktarılmıştır. Dergide gördüğümüz imzalarından bazıları; Enis Batur, Füsun Akatlı, Pınar Kür, Selim İleri, Necati Cumalı, Talip Apaydın, Füzruzan, Mahmut Makal, Bu-

ket Uzuner, Selçuk Baran, Murathan Mungan, Sennur Sezer, Metin Altıok, Azer Yaran, Anıl Çeçen, Şahin Yenişehirlioğlu, Oruç Aruoba, Ahmet İnam, Cevat Çapan'dır. 1989 yılında son sayısı yayımlanır. Nisa Kadıbeşegil ise 9 Ekim 2009'da hayatını kaybeder.

Bu iki değerli ismin bir ortak yanı da sadece edebiyata değil resim sanatına da olan yakın ilgileridir.

Ben, bu yazıyla, Ankara edebiyat ortamının önemli duraklardan olan Sesimiz ve Oluşum dergilerinin iki yürekli kadınına teşekkür etmek istedim. Her ikisinin de evlerine gittiğimde duyduğum heyecanı unutamam.

Yazdıklarım ise sadece şiirlerimi dergilerin sayfalarında gördüğümdeki heyecanı değil, o sayfalarda okuduğum yazıların bana kattıklarına da bir teşekkür borcudur.

Son olarak, dilerim ki kültür dünyamıza bıraktıkları izler, yeni güçlü kadınlara da rehber olur.

Yankı Yazgan

Şimdiki Gençler ve Anne Babaları

Genç çok yakın bir zamanda yaşadığı çocukluğundan koşar adım uzaklaşmaya çalıştığı bir dönemdedir. Çocukluğunun ana karakterleri olan anne babası ile olan ilişkisine yeni bir anlam vermeye, bağımsız olmaya, ayrı durmaya ama kopmamaya çalışmaktadır. Önündeki sonsuz olasılıklar içinden her adımda sadece birini seçerek yaşamını inşa etmektedir. Bir gencin deyişiyle, uzayda yıldızlar arasında yalnız gezmektedir. Dönüp dolaşıp geleceği yerin anne-babasının yanı sıra ihtimalinden korkar, ama dönüp dolaşıp geri gelebileceği bir yerin varlığıyla rahatlar.

Gençlerin anne-babaları da çok benzer yaşantılardan geçerek erişkin olmuşlardır. Gençliklerini hatırlamak, başka eski gençlerle gençlikleri hakkında konuşmaktan keyif alırlar. Gençliklerini aslına sadık, doğru hatırlamaları beklenmez; bellek olumsuzlukları süzmekte, keskin anları bile yumuşatmaktadır. Genç olmanın ne olduğunu tam bilmenin verdiği özgüvenle çocuklarına yaklaşırlar.

İçinde olduğumuz çağın gençlerinin kendi anne babalarının gençliğindeki önemli farkları vardır. İletişim, eğitim olanaklarının çoğalması, eski ile yenin ayrımının muğlaklaşması gibi her kuşakta kendine özgü yaşanan farklılaşmaların üstünde dünyanın dijital dönüşümünün her alana nüfuz eden etkileri çalışma, eğitim, aşk, para, aklınıza gelen her alanda sonucunu henüz tam göremediğimiz devasa değişiklikler yaratmaktadır.

Tam göremediklerimiz çoktur ama görebildiğimiz birkaç değişiklik anne babala-

rın gençleri anlamasını, dolayısıyla gençlerle ilişkisini köklü biçimde etkilemektedir.

Bir zamanki gençler için gençlik bir netleşme, belirsizliklerin azalması demiydi diyebiliriz. Emekli olana kadar çalışılacak işin gücün, yerleşilecek kentin, yaşanacak evin, hayat yoldaşının, anne baba olmanın belirlendiği ve bir zamanki gencin kendi yaşamının hâkimi olduğuna inandığı bir dönem...

Zamanımızın gençleri için ise nasıl ve ne kadarlığına bir işleri olacağını bilmedikleri, bir ev sahibi olmayı bırakın kendi gelirleri-

le kiracı bile olamadıkları, nasıl değerlendireceklerini bilemedikleri bir eğitim sürecinde yer aldıkları, kim olduklarıyla ilgili kafa karışıklıklarıyla başbaşa kaldıkları, anne baba ya da eş olmanın akla gelse bile gerçekleşmediği bir dönem.

Bir zamanki gençlerin anne babaları, genç çocuklarını iyi kötü belli bir yaşam çizgisinde kılavuzluk edebilirlerdi. Kendi bildikleri çocuklarının yaşamı için geçerli deneyimler içerirdi. Şimdi, şimdi ki anne babalar da gençler de günümüzün belirsizliklerinin içinde pusulasız yol bulmaya çalışıyorlar.

Eren Aysan

Böyle olur edebiyatçı direnişi!

"Çocukluğum cennetimdi" dersem, şüphesiz güzel bir zamana vurgu yapmış, onu avcumun içine almış olurum. Annemle birlikte Türk Dil Kurumu'nun merdivenlerinden tırmanır, çalışma arkadaşları Necati Cumalî'nin kızkardeşine, "Günaydın, Mübeccel Hanımefendi Teyzeciğim" der, ardından bütün odayı selamlardım. Sonra da Sevgi Özel'in odasına koşardım. Onun olduğu kata inince Gülten Akın'ın odasının önünde ses çıkarmamak için fren yapar, Sevgi Teyze'nin (Özel) kucasına zıplardım. Yıl 1980 olduğunda Türk Dil Kurumu'nun kapısına kocaman, "Bu İş Yeri Grev Var" pankartı asıldı. Bir grev kuzusu armağan edildi kurumun çalışanlarına. Çadırların arasında mini mini dolandığımdan bir süre sonra kuzunun adı, "Eren'in kuzusu" olarak anılmaya başladı. Çalışanlar grevde olduğundan karnın doymuyordu; ben de yan yan kuzuma bakıldığını hissediyordum; yanından ayrılmıyorum. Onu Kavaklıdere'nin en nadide çiçekleriyle besliyorum. Bir süre sonra bizim kuzu oldu mu besli koç! Kimseyi yanına yaklaştırmıyor. Başka çalışanların çocukları da onunla oynamak istiyor. Koşarak dört dönmeye başlıyor. Grev kuzum, Mayısın 19'unda bağ olduğu ip ten kurtuluyor. Atatürk Bulvarı'nda yürüyen bando takımının önüne geçerek uygun adım ilerlemeye başlıyor. Bir iki. Bir iki. Kuzu marş! Onu bandonun önünden almak için binbir türlü çaba! Kıyama kopuyor. Kuzuyu yaka paça yeniden kurumun bahçesine getirdiklerinde tek bir şey söylüyor

bana: "Aferin Eren! İyi yetiştirmişsin onu!"

Ankara aynı zamanda eylemlerin de başkentidir. Şükrü Erbaşın "Unutma Defteri"nde geçer: "Ağzımda bin delice kuşla uçtuğum devrimin başkenti/ Atkestanelerinin cumhuriyeti/ yüzbin kişiyle yürüdüğüm solum..." Ankara'nın en birleşik yürüyüşlerini, 90'larda arka arkaya işlenen faili meçhul cinayetlerde aramak gerekir. 90'lı yıllarda Muammer Aksoy, Bahriye Üçok, Uğur Mumcu, Ahmet Taner Kışlalı büyük cenaze törenlerindeki protestolarla uğurlandı.

Ankara'da gençlik protestolarının en kapsamlılarından biri sadece Bilgesu Erenus'un aynı adlı oyunu değildir: "555K" İktidarın baskılarından bunalan gençlik, 5 Mayıs'ta bir protesto gösterisi yapmayı kararlaştırır. Eylemin parolası "555K", kulaktan kulağa fısıldanarak yaygımlanır. Parola, "5'inci ayın 5'inci günü saat 5'te Kızılay'da" demektir. O gün çok büyük bir gösteri gerçekleşir. Başbakan Adnan Menderes, öfkeli kalabalığın elinden güçlülükle kurtarılır ve bir gazetecinin otomobiliyle bindirilerek alandan kaçar. Cemal Süreya, yedek subay olarak içinde yer aldığı bu büyük gösterinin şiirini yazar. Şiir, Papirüs dergisinin ilk sayısında "555K" adıyla yayımlanır: "Kimleri alıp götürdüler ama kimleri/ Karanfil bıyıklı genç teğmenleri/ Ak saçlı profesörleri, öğrencileri/ Adlan şuramıza işlemektedir."

İnsanlık kadar eski madencilik tarihinin gerekleri yerine getirilmediğinde; kazaların toplu ölümlere

uzandığını yakın tarihimizden biliyoruz. Kömür tozu patlamasından göçüğe, grizu patlamasından yangınlara, su baskınlarından şev kaymalarına uzanan geniş bir kaza yelpazesi karşımıza en trajik halıyla çıkıyor hep. Öte yandan madencilerin sendikal örgütlenmelerini geç kalmış bir tarihin alinyası gibi. İlk olarak madenciler, 1961 yılındaki İstanbul İşçi Sendikaları Birliğinin düzenlediği mitingte yer aldılar. Mitinge yüz bin civarında işçi katıldı. Bu miting 1965'deki Kozlu'da başlayan madenci eyleminin de bir bakıma dayanağını oluşturdu. Ereğli Kömür İşletmesinde primlerin dağıtılmasında mühendislerin kollanmasına karşı işçiler harekete geçti. Ne yazık ki eylemde iki işçi vurularak hayatını kaybetti. Ataol Behramoğlu ve arkadaşları bu dönemde eylem sonucunda vurulan işçileri protesto etmek için bir yürüyüş düzenledi. Yürüyüşte açılan pankart yine Behramoğlu'na aitti: "Tarihi uyanış yürüyüşle durdurulamaz." Aynı eyleme uzaktan Dağlarca şu şiiriyle dokunur: "Açsın, susar kuyular bağıra bağıra./ Ko yamyası ayakların balçık toprağa girsin"

1969'da ise Ankara'daki TÖS eylemini örgütleyen yine bir edebiyatçı olan Fakir Baykurt'tu. 15 Şubat günü binler Kızılay'da toplandı. TÖS Başkanı yazar Baykurt şöyle bir konuşma kalabalığa: "Eylemimiz en yalın anlatımla, bir uyarı boykotudur. Siyasi iktidar boykotun anlamını kavramayı başaramamıştır."

1990'da dünya tarihine geçecek büyük madenci yürüyüşünün

başlangıç noktasında ise 89 seçimlerinde ANAP iktidarının belini doğrultamaması yatıyordu. Ülkeye yayılan "Bahar eylemleri"nden madenciler de etkilenmişti. Dahası Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) işçisinin 600 bin lira, TTK Genel Müdürünün ise 6 milyon lira aldığı ücret uçurumuna yüksek sesle itirazlar yöneltilmişti. Ücretleri, asgari ücretin altında kalan işçilerin canına tak etmiş; en sonunda Zonguldaktan Ankara'ya doğru yönelmiş; bu eylemi Bakanlar Kurulu 'kanunsuz' diyerek engellemek istese de binlerce işçi sabaha karşı ellerinde yiyecek torbalarıyla sendika önüne yığılmıştı. Kilometrelerce uzunlukta ki işçiler, Amasra, Ulu, Devrek ve Çaycuma'dan gelenlerle yüz bini aşmış, birçok ilden gelen ilaç, yiyecek, battaniye ile müthiş bir dayanışma sergilenmişti. Bu dönemde çok sayıda aydın ve sanatçı büyük madenci yürüyüşüne destek verdi. Oradaki yürüyüş katılanlardan biri de yazar dostlarıyla bambaşka Behçet Aysan'dı.

1990'lar öğrenci direnişleriyle de duyurdu adını. Genç yaşta ölen şair dostum Zafer Elkin Karabay şöyle diyordu 1996 öğrenci hareketine adanmış şiirinde: "Kentin baskısı kaldı bize/ ve ışıkları trafiğin ya da kazası/ oysa hep bir düş kazasında yitirdik arkadaşlarımızı/ karşıdan karşıya geçerken eli buralı çocuklardık"

Tekel işçilerinden Madenci direnişine kadar "yaşasın ve kahrolsun" sesleri karıştı hak arayışında. Bugünse benim inadına yürüyen grev kuzuma yeniden ihtiyaç var!

Orhan Kemal'in yazı sesi

Orhan Kemal, Çukurova'nın söyleyiş yapısıyla söz dizilişi üzerinde düşünmüş ve bundan yazınsal bir aksan yaratmıştır. Orhan Kemal'in yazısı ölçünlü İstanbul Türkçesidir fakat "yazı sesi" Çukurovalıdır.

"Amma da zambırlı azametli ha! dedi. Kendini çiftlik sahibinin avradı mı belliyor?" (*Hanımın Çiftliği* s.19)

"Sanki valinin, yahut kumandanın kızı... Nerden baksan, anan sarmısak, baban soğan. Kokmuş!" (*Hanımın Çiftliği* s.17)

Hanımın Çiftliği'nde (HÇ) geçen bu konuşmalarda yerel dil anlatıcıya, anlatıcı da yerel dile karışmış gibidir. Sözün yalnızca bir yerellik taşımadığı, kendine özgü bir ruhu olduğu, olaylar içinden gösterilir.

Bereketli Topraklar Üzerinde'de (BTÜ) fabrika içindeki şu konuşma bu nedenle ilginçtir:

Kaim kemikli, iriyarı ama kupkuru biri:
-Donuyok, dedi.
Kâtibin yüzü buruştu:
-Donuyoruz desene lan, hırt!
İşçinin çeneleri vuruyordu:
-Donuyok, diye tekrarladı.
(BTÜ s.72)

Bir coğrafi bölgeyi çalışan yazarı bekleyen en büyük tehlike, yerel olanı sanatın düzeyine çıkaracağı yerde, sanatın düzeyini yerelliğe düşürmektir. Orhan Kemal, bunun farkına vardığı için karakterleri olduğu gibi göstermeye ve fakat bunu da ölçünlü edebi dili merkeze alarak yapmaya karar vermiş görünmektedir.

Orhan Kemal metinleri saf Çukurovalı değildir, İstanbul sokaklarını anlattığı romanlarda da İstanbul'a mal olmuş bir tu-

tum vardır. Alasonya aksanıyla konuşan Murtaza ise muhakeme yeteneği kıt, kul köle edilerek yetişmiş, "almışım kurs, görmüşüm amirlerimden terbiye" diyerek ikide bir kafa ütülen eşsiz bir karakterdir. Ülke-miz coğrafyasındaki insan tipini en kestirme yoldan özetler.

Kanımcı bir bölgenin dilini, söz dizilişini düşünerek metni ni biçimlendiren yazarlar yalnızca bölgeyi anlatmış olmuyor, bölge de bu dil içinden geçerek kendini anlatıyor.

Naturalizm

1960'larda sol söylem ve buna bağlı olarak halkçılık yükselince, on yıllardır baskı altında tutulan sol edebiyatta da ciddi bir yükseliş oldu. Orhan Kemal tarlalarından ve fabrikalardan yükseleceğini düşündüğü sosyalist dünyanın sanatını yapmak için coğrafyaya yaslandı, çok iyi tanıdığı bir bölgenin dili içinden, kendine özgü anlatım yolunu kurdu.

Sol edebiyat yükseldi yükselmesine de Orhan Kemal, metinde apaçık siyaseti ya da (kendi deyişle) sosyolojiyi sevmedi; bir düşünceyi, tezi ya da önermeyi açıkça ortaya koymadı. Ne var ki eril dille yazmakta çağdaşlarının çoğuyla benzeşti. Genelde karakterleri ve dil erkek bakışıyla biçimleniyordu. Doğrusu, sosyalist edebiyattan çok naturalizme yakındı, olanı olduğu gibi göstermekle yetiniyordu.

Bereketli Topraklar Üzerinde güzellikle göz kamaştıran Fatma'nın eylemleriyle sözlerinin yavanlığı işte böyle bir bakıştan beslenir. Pehlivan Ali ise Herakles gibi gücüyle, akılsızlığı, vefasızlığı ve yavanlıklarıyla eşsiz bir trajik karakterdir. Sivash köylü dili onun bü-

Gürsel Korat

tün özelliklerini iyiden iyiye görünür hale getirir. Edebiyatımıza renk katan görkemli pastoral gerçekçilik sahneleriyle, özellikle bu romanın, diliyle de ayrıksı bir özellik taşıdığı, hakkıyla teslim edilmelidir.

Orhan Kemal'in Söz Varlığı

Söz varlığı geniştir onun. Hanımın Çiftliği'nin giriş bölümünde "Şehir biçimi kısa, daracık fistanlarla önünde billik billik dolaşacak da, Muzaffer Bey, yeğeninun hatırını sayacak!" dediğinde *billik billik da nedir* demeyiz. Yazar söz varlığını bir okuyuşta anlayacağımız cümle yapıları içinde gösterir.

Şu örneklere bir bakalım:

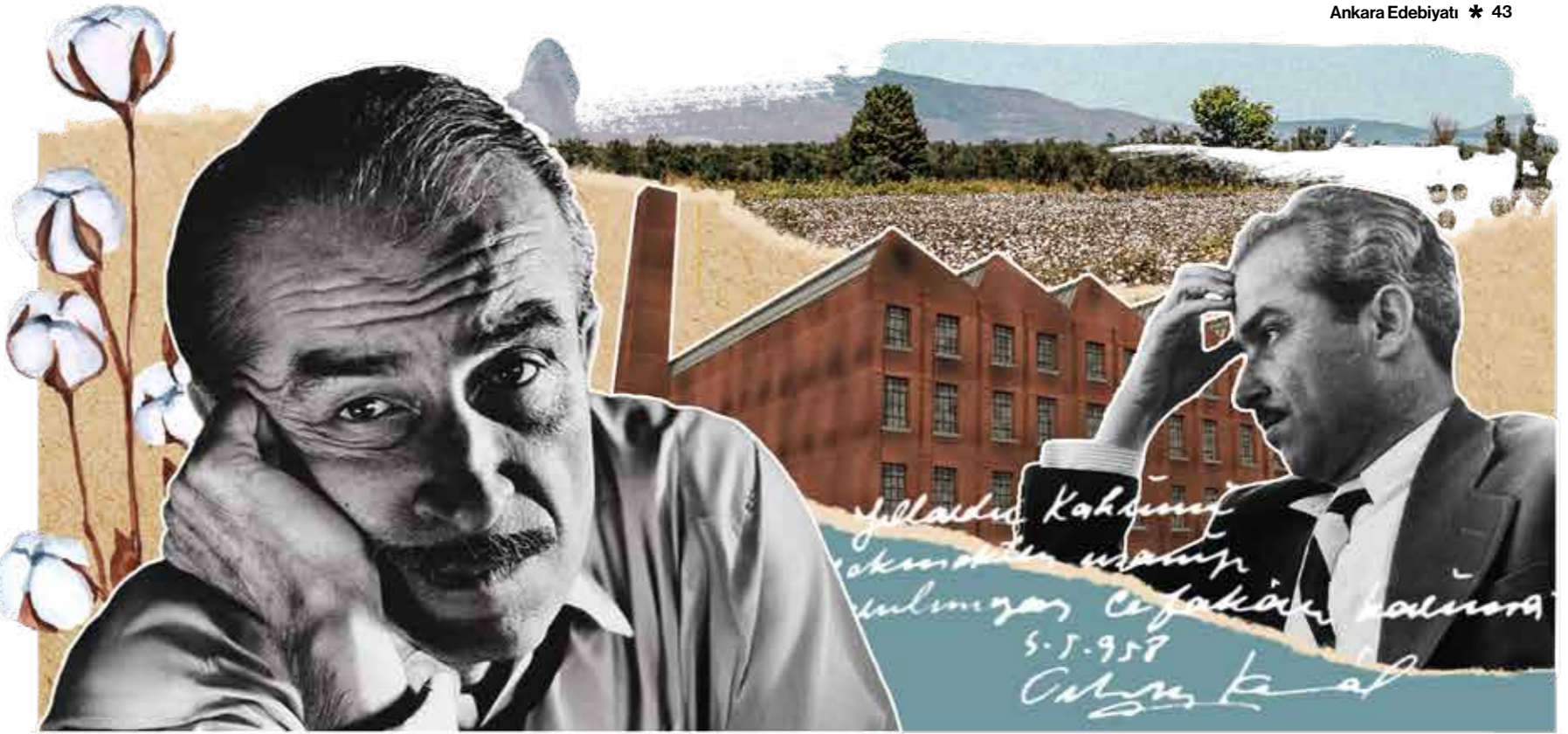
"Heye, benden gıcık alıyor, beni gördü mü anasının kırığını görmüş gibi oluyor amma, kulak asma." (HÇ. s.128)

"Kayfaltıya oturdular yeni, dedi. Paşazade diyorlar biri var, bu da yeni türedi. Avradı gâvır. Töbe Türkçe bilmiyor, gâvırca patırdatıyor tekmi!" (HÇ. s.207)

"Korkuyorum ben o heriften. Adama deli camız gibi bakıyor. Esrar çalgını pezevenk!" (BTÜ s.301)

Bereketli Topraklar Üzerinde'nin iki toprak işçisinden biri olan Kürt Zeynel'in türkü söylerken esrar dalgınlığına uygun sakinliği, zayıflığı ve (yazar hiç tanımlanmadığı halde) sesinin hırıltısı insanın kulağında adeta yankılanır:

"Kız saçlarem saçlarem
Yoor, yoor, yor ammen
Hoynar homiz başlerem

Yoor yoor yor ammen
Kız sizi aler kaçerem
Yoor yoor yor ammen
Kıyl olmaz kardeşlerem
Yoor yoor yor ammen"
(BTÜ. s.284)

Yerel dilin edebiyatta görünmesi edebiyatımızda geç dönemde ortaya çıktı, köy kalkınmasıyla ilgili bir siyasal programı savunan yazarlarca da önemsenmedi. Fakat bu tutum genel olarak başarıya ulaşmış sayılmaz. Orhan Kemal bunu sezmiş görünüyor, bu nedenle onun yapıtlarında yerel diliyle folklorik bir kıvam kazanmış tiplere rastlanmıyor. Orhan Kemal'in köylüce konuşan kişisi köylüdür, bilgisizdir ve asla bilgelik yapmaz.

Orhan Kemal'in Mekânlar

Orhan Kemal'in *ilk söyleyişte akla gelecek mekâm* tarlalarıdır. Onun gözünden Çukurova'ya bakmak, özellikle pamuk işçilerinin dünyasına girmek ve büyük çiftliklerdeki toplayıcıların arasında dolaşmak anlamına gelir.

"Köyün sınırında durdu. Arabadan atladı. Parlak çizmeleriyle ıslak toprakta dimdikti. Kuvvetli Çukurova güneşi ılık ılık yakıyor, karşı yamaçlardan mavi, tül mavis, incecik bir duman yükseliyordu." (s.150 HÇ)

Çukurova, BTÜ'de insanıyla ve doğasıyla soğukkanlılık içinde, gerçekçiliğin bütün döngüleriyle anlatılmıştır. İnsan sıcaklığı, beden rahatsızlığını, cinselliği, aşağılanmayı, ham hayali ve açlığı aynı düzlem üzerinde yaşamın bütün açıklığı içinde görür, algılar.

Orhan Kemal'in *üçüncü mekâm* fabrikalarıdır. Fabrika da tıpkı tarla gibi rastlantıların bir araya getirdiği değişik yörelerin insanlarını kucaklar. Oralarda çalışmanın bütün zorlukları ve yaratıcılığı görünür. Çalışma garip bir biçimde, açık açık vurgulanmadan bütün yoruculuğuyla yüceltilir. Yine de bu çalışmanın ezdiği yoksulların gözüyle görürüz her şeyi. Kadın-

lı erkekli çalışılan fabrikalarda cinsel yaşamın hareketliliği de çok dikkat çekicidir. Eski zamanlar hakkında duyduklarımız ve bildiklerimize tam olarak uyar bu; geçmiş zamanda cinsellikle ilgili tutumlar bugünün muhafazakâr coğrafyasından ayrı bir ülkede yaşadığımızı hissettirir.

Orhan Kemal'in *üçüncü mekâm*, evlerdir. Murtazada, Kaçak'ta, Arkadaş Islıkları'nda, Cemilede ve Hanımın Çiftliği'nde ev ayrıntıyla gösterilir. Buna aslında pek dikkat etmezdim ama Ferit Öngören'in "Orhan Kemal'in aileye özel bir vurgu yaptığı" uyarısı bana çok yerinde göründü, bu nedenle yazarın mekânlarına evi de ekledim.

Orhan Kemal'in dördüncü ve *sonuncu mekâm* ise sokaklardır. Orada her türden insan vardır. Orhan Kemal bu nedenle sokak ile kahvehaneyi, otellerle meyhaneyi birbirine çok yaklaştıran bir üslup edinir. *Sokakların Çocuğu, Cemile, Sokaklardan Bir Kız, Avare Yıllar, Müfettişler Müfettişi, Devlet Kusu* gibi romanlar so-

kağın ve şehrin altını çizer.

Orhan Kemal'in Zihin Coğrafyası

Orhan Kemal'in yazar sesi sine sinmiş, alttan alta hissedilen zihin akışından çıkaracağımız gibi, onun cinselliğe bakışı erildir. Kadınları zaman zaman şehveti kabaran bir erkek zihnin gözüyle anlatır. Erkekleri kadınların gözünden gördüğünde de erkek düşünce kodlarını yineler.

Orhan Kemal'in zihin coğrafyası kadın konusunda çağdaşlarınıninkine benzese de onlardan başka yönlerden ayrılır.

Örneğin -kendi deyişle- "sosyolojik ve tarihi bir düzleme saptığı için" Kemal Tahiri eleştiriyordu. İstanbul'dan Çizgi-ler'in önsözünde Ferit Öngören'in tanıklığıyla Kemal Tahir hakkında şöyle söylediği anlaşılıyor: "Yahu diyorum, bırak bu iktisatçı, sosyolog, felsefeci pozlarını. Herkes kendi işi ni yapsın. Sen roman yaz diyo-

rum. Fakat roman yaşanarak yazılır. Tek bir yaşantısı yok. İşte bu boşluğu gidermek için felsefeden sosyolojiden, tarihten yardım umuyor. Yaşamış efendim, olmaz" (Ferit Öngören, İstanbul'dan Çizgiler Önsöz s.xi)

Orhan Kemal'in hisminden Yaşar Kemal de kurtulamaz, ona göre Yaşar Kemal "masal dünyasına dalmış"tır. Oysa kendisi tarımda kapitalizmin gelişmesini gözlemekte, işçilerin ruhunu anlamakla uğraşmakta, onların bilinçsiz kitleler olarak oradan oraya savrulan yolculuklarını konu edinmektedir. Ferit Öngören "İşçilerin grevli dünyasına kadar ilerlediğini" savunduğu anda, hep yumuşak başlı bir insan olan Orhan Kemal'in sert, ateşli ve hırçın bir kişiye dönüştüğünü yazıyor. (İstanbul'dan Çizgiler Önsöz s.xix)

Bu da onun "yazı aksanını" neyle kurduğunu açıkça gösterir: Yoksullar ve onların dili, Orhan Kemal'in romanlarının sesini oluşturuyorlar.

Metin Turan

Direnç eker umut biçeriz

Modern dünya insanı giderek yalnızlaştırdı. Kentler büyüdü ama insanın evreni küçüldü. Kalabalıklar çoğaldı ama dayanışma azaldı. İnsan artık aynı apartmanda yaşadığı komşusunun acısını bilmez hale geldi. Her şey hızlandı fakat hayat derinliğini kaybetti. Oysa Anadolu'nun eski halk bilgeliğinde insan tek başına var olamazdı. Acı ortak yaşanır, yas paylaşılır. Düşün de ölüm de birlikte taşınır. Çünkü insanı insan yapan şey yalnızca kendi hayatı değil, başkasının hayatına değebilmesiydi.

İnsanlık, en karanlık dönemlerden bile yalnızca gücüyle değil, umudu koruyabilme becerisiyle çıktı. Savaşlar, yoksulluklar, yıkımlar ve unutulmuşlar arasında toplumları ayakta tutan şey; yeniden başlayabileceğine dair ortak inançtı. Direnç, salt bireyin değil, halkın hafızasında büyüyen görüklü dayanma biçimidir. Çünkü umut, bazen bir çocuğun gülüşünde, bazen omuz omuza verilen mücadelede, bazen de vazgeçmemeyi seçen insanların birbirine bıraktığı izlerde yaşar. İnsanlık ilerlediyse, bunu en zor zamanlarda bile karanlığa teslim olmayanların sayesinde başardı.

Bugün dünyanın en büyük yoksulluğu insan sıcaklığının eksilmesidir. Direnç deyledir; bir başına değil, kolektif olduğunda sonuç alıcıdır.

Anadolu insanı, tarih yapmak kadar tarihe de dayandığı için direnci yüksektir çünkü bu coğrafyanın tarihi; savaşların, devletlerin, zaferlerin tarihi olduğu kadar, yoksulluğun içinden geçerken insan kalabilmenin, karanlığın ortasında birbirine tutunabilmenin, yenilgilerden sonra yeniden ayağa kalkabilmenin tarihidir. Bu yüzden Anadolu'da umut hiçbir zaman rahat zamanların duygusu olmadı. Umut burada daima zor zamanların ekmeği oldu.

Bu topraklarda hayat kolay kurulmadı. Göçler geçti üzerinden. İstilalar geçti. Açlık geçti. Kıyımlar geçti. İnsan bazen toprağını kaybetti, bazen evini, bazen çocuğunu, bazen geleceğe dair inancını... Yunus Emre'nin: *"Ben ayımı yerde buldum, rahmet bana yerden yağar!"* demesi boşuna değildir; çünkü Anadolu halkı, tarihin en ağır dönemlerinde bile yaşamı yeniden kurmanın yollarını buldu. Bunu bazen bir türküyle, bazen dudak kenarlarına tebessüm bırakan Nasreddin Hoca'sıyla, bazen Köroğlu ve Dadaloğlusuyla.

İnsanlığın büyük trajedilerinden biri şudur: Acı, zamanla yalnızca bedeni değil, ruhu da yorar. Sürekli baskı altında yaşayan toplumlar önce geleceği kaybetmeye başlar. Çünkü insanı ayakta tutan yalnızca ekmeğidir, yarına dair inançtır. İşte Anadolu'nun tarihsel belleğinin yol aç-

cılığı bu karamsarlığa teslim olmamasında yatar.

Moğol yıkımlarından savaş yıllarına, işgal günlerinden darbelerin karanlığına kadar bu coğrafyada halk, her defasında yeniden tutunacak bir dal bulmuşsa kökeninde bu direnç tohumu yatmaktadır; çünkü burada kültür yalnızca estetik bir alan değil, aynı zamanda hayatta kalma bilgisidir. Türküler bu yüzden önemlidir. Değişler bu yüzden yaşar. Halk şiiri bu yüzden yalnızca güzel söz söyleminin ötesine geçip toplumsal belleğin kendisi olmaktadır.

Hasan Hüseyin'in şiirinde dolaşan büyük sızı da tam buradan gelir. Onun dizelerinde yalnızca bireysel bir acı yoktur; memleketin yorgunluğu, fabrika çıkışında tükenen işçinin sessizliği, açlık, tank gölgesi vardır. Bütün bunların ortasında hâlâ ötmekte olan bir kuş sesi vardır;

"şuramda bir kuş ötüyor.."

Belki de bütün mesele burada düğümleniyor.

Çünkü insanın içindeki kuş sustuğu zaman yalnızca bir birey değil, bir toplum çöker. Anadolu halkı yüzyıllardır o kuşu koruyarak yaşadı. Bazen bir ağıtta sakladı onu. Bazen bir ninnide. Bazen de bir halk ozanının kırık sesinde... Hasan Hüseyin'in "Haziranda ölmek zor" şiiri tam da bu yüzden hâlâ günceldir;

"çalışmışım on beş saat tükenmişim on beş saat"

dizeleri, yalnızca fiziksel bir yorgunluğu anlatmaz. Modern insanın ruhsal tükenişini anlatır. İnsan çalışır ama yaşadığını hissedemez olur. Yorulur ama, neden yorulduğunu bile unutmaya başlar. İşte çağımızın büyük kırılması burada başlıyor; fakat şiirin etkisi tam da bu karanlığın içinde ortaya çıkıyor; çünkü Hasan Hüseyin umudu kolay bir iyimserlik gibi kurmuyor. O, umudu acının tam ortasına yerleştiriyor.

"gece leylak ve tomurcuk kokuyor.."

Bir direniş alkışlamasıdır bu dize.

Çünkü dünya hâlâ güzeldir.

Baskının içinde bile güzeldir.

Ölümün kıyısında bile güzeldir.

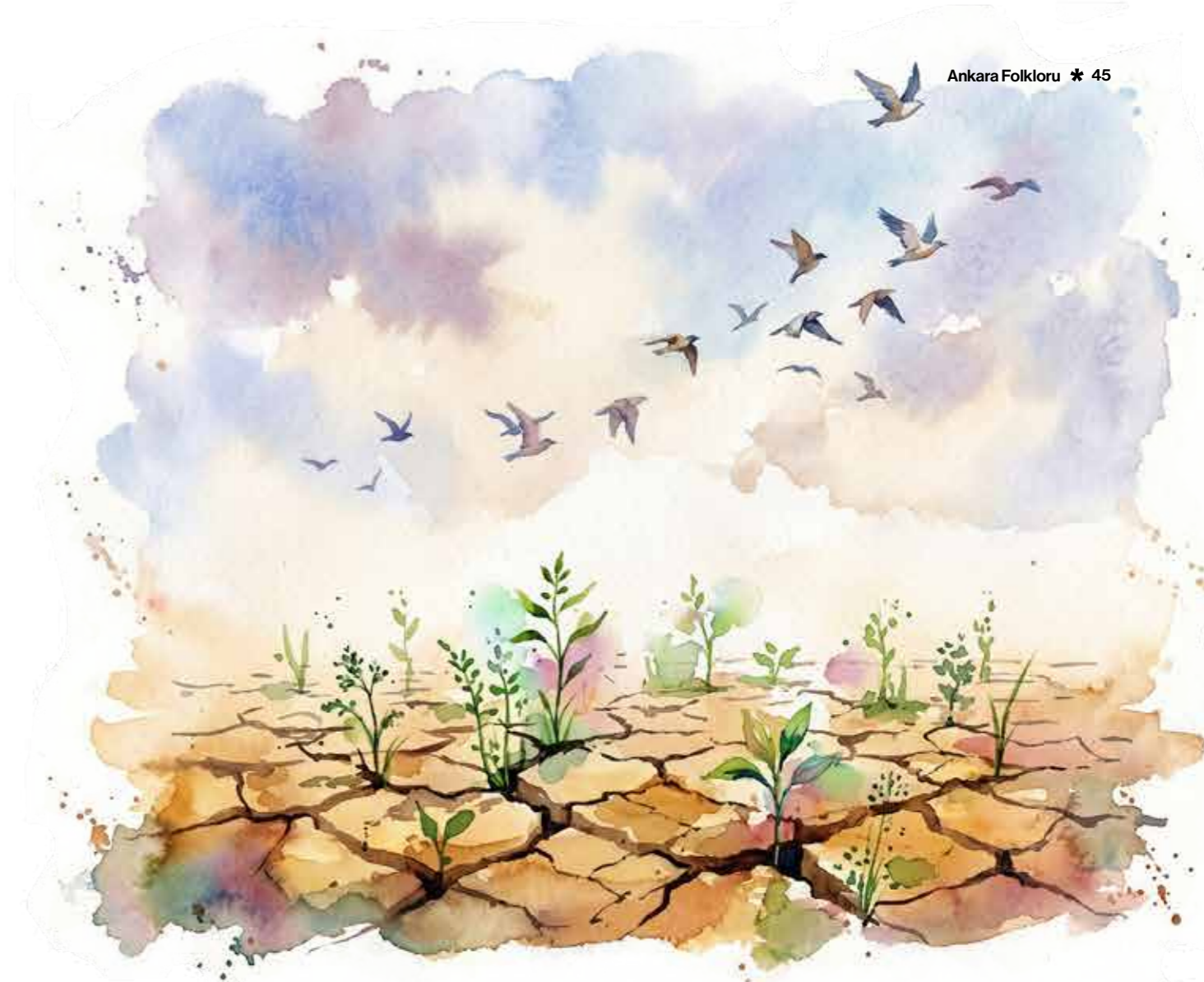
Tankların geçtiği sokaklarda bile bir tomurcuk açıyorsa, hayat bütünüyle yenilmiş değildir.

Anadolu halkının tarih boyunca taşıdığı büyük direnç biraz da budur zaten: Hayatın güzelliğini bütünüyle unutmamak.

Bir annenin çocuğunu bekleyişinde vardır bu direnç.

Bir işçinin sabahın köründe yeniden yola düşmesinde...

Bir öğrencinin karanlık zamanlarda bile kitap okumaya devam etmesinde...

Bir halk ozanının sürgünde türkü söylemesinde...

Ve belki en çok da insanların birbirine hâlâ "iyi misin?" diye sorabilmesinde...

Çünkü insanı ayakta tutan şey yalnızca siyasal sistemler kadar, birbirine degebilme duygusudur.

Bugün dünyanın her yanında büyük krizler yaşanıyor. Savaşlar büyüyor. Eşitsizlik derinleşiyor. İnsanlar geleceğe daha kaygıyla bakıyor. Genç kuşaklar yarına dair güven duygusunu kaybediyor; fakat tarihin bize öğrettiği bir şey varsa o da şudur: Halkların gerçek gücü rahat zamanlarda değil, zor za-

manlarda ortaya çıkar.

Anadolu'nun bütün tarihsel yürüyüşü bunun kanıtıdır.

Bu coğrafyada insanlar bazen yalnızca yaşayabilmek için değil, insan kalabilmek için direndi çünkü en büyük yenilgi ölmek değildir; insanın içindeki hayat duygusunun çürümesidir. İşte halk kültürünün, şiirin, türkünün, ortak hafızanın asıl anlamı burada ortaya çıkar. Bunlar yalnızca geçmişin kalıntıları değildir. Bir halkın kendisini yeniden kurma araçlarıdır.

Nâzım Hikmet'in **"güzel günler göreceğiz çocuklar"** derken taşıdığı duygu

da bu, Hasan Hüseyin'in **"haziranda ölmek zor"** diye haykırırken sakladığı şey de...

Çünkü büyük halk şairleri yalnızca şiir yazmazlar, halkın geleceğe dair cesaretini de taşırlar.

Bugün belki en çok gereksinim duyduğumuz şey budur: Yeniden ortak bir umut duygusu kurabilmek; çünkü umut bireysel değildir. İnsan tek başına umut edemez uzun süre. Umut toplumsal bir iklimdir. Dayanışmanın olduğu yerde büyür. Adalet duygusunun yaşadığı yerde kök salar. İnsanların birbirinin yüzüne bakabildiği yerde yeşerir.

Bu yüzden direnç yalnızca karşı koymak değildir. Direnç bazen yeniden sevebilmektir. Yeniden güvenebilmektir. Yeniden türküyü söyleyebilmektir.

Ve Anadolu halkı bunu yüzyıllardır yaptı.

Her yıkımdan sonra yeniden başladı.

Her karanlığın ardından yeniden yürüdü.

Her yenilgiden sonra yeniden ayağa kalktı.

Çünkü bu coğrafyanın belleğinde her daim yeşermeye hazır direnç saklıdır.

Biz bu topraklarda direnç eker, umut biçeriz.

Hilal Solmaz

Orhan Kemal

yaşasaydı yine görünmeyen insanların hikâyelerini yazardı

Türk edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Orhan Kemal, aradan geçen yarım asrı aşkın zamana rağmen okurlarıyla buluşmaya devam ediyor. İşçilerin, emekçilerin, yoksulların, göç edenlerin ve hayata tutunmaya çalışan sıradan insanların hikâyelerini anlatan yazar, bugün hâlâ güncelliğini koruyan eserleriyle yeni kuşaklara ulaşmayı sürdürüyor.

Orhan Kemal'in oğlu ve yıllardır yazarın arşivini, mirasını ve adını yaşatmak için çalışan Işık Öğütçü ile bir araya geldik. Çocukluğunun geçtiği Cibali'deki evden Cihangir'deki Orhan Kemal Müzesi'ne, yazarın insan sevgisinden bugün Türkiye'ye bakışına, genç kuşakların Orhan Kemal'de bulduğu karışıklıktan olası bir biyografi filmine kadar uzanan kapsamlı bir söyleşi gerçekleştirdik.

Işık Öğütçü, bu söyleşide yalnızca büyük bir edebiyatçıyı değil, aynı zamanda bütün zorluklara rağmen umudunu kaybetmeyen bir babayı anlatıyor. Orhan Kemal'in romanlarının arkasındaki insanı, yaşadığı dönemi ve bugün hâlâ yadsınmayan mayaya devam ettiğini konuşuyoruz.

Çocukluğunuzda baba olarak tanıdığınız Orhan Kemal ile bugün okurların tanıdığı Orhan Kemal arasında nasıl bir fark görüyorsunuz? Sizin hafızanızdaki Orhan Kemal nasıldı?

Benim hafızamdaki Orhan Kemal, öncelikle büyük bir yazar değil, babamdı. Evde daktilosunun başında çalışan, çocuklarıyla ilgilenen, bütün ekonomik sıkıntılara rağmen yüzündeki umudu kaybetmeyen bir insandı. Okurlar bugün onu romanlarıyla, öyküleriyle ve Türk

edebiyatındaki güçlü yeriyle tanıyor. Ben ise onun yazı masasının başındaki sabrına, insanlara duyduğu sevgiye ve hayat karşısındaki direncine tanıklık ettim.

Evimizde edebiyat gösterişli bir şey değildi; hayatın içindedeydi. Babam, sokakta karşılaştığı bir işçiyi, bir hamalı, bir çocuğu dikkatle dinlerdi. Çünkü yazdıklarının kaynağı yaşamın kendisiydi. İnsanlara yukarıdan bakmaz, onları anlamaya çalışırdı. Bugün eserlerinde gördüğümüz o sıcaklık ve insan sevgisi, aslında günlük hayatındaki tavrının bir yansımasıydı.

Okurların tanıdığı Orhan Kemal, Türk edebiyatının büyük

ustalarından biridir. Benim tanıdığım Orhan Kemal ise bütün zorluklara rağmen çocuklarına güven veren, çalışkanlığıyla örnek olan, insan sevgisini her şeyin üzerinde tutan bir babaydı. Aradan geçen yıllar içinde eserleri büyüdü, ün sınırları aştı; ancak benim hafızamda hâlâ mütevazı, güler yüzlü ve insanlara inancını hiç kaybetmeyen bir baba olarak yaşama-ya devam ediyor.

Orhan Kemal'in romanlarında işçiler, yoksullar, göç edenler ve toplumun görünmeyen insanları önemli bir yer tutuyor. Sizce bugün yaşasaydı Türkiye'ye hangi hikâyeler üzerinden bakardı?

Orhan Kemal yaşasaydı, yine toplumun en görünmeyen insanların hikâyelerini anlatırdı. Çünkü onun edebiyatının merkezinde hiçbir zaman iktidarlar, makamlar ya da ayrıcalıklı çevreler olmadı; emek veren, geçim mücadelesi yaşayan, hayata tutunmaya çalışan insanlar vardı.

Bugün büyük kentlerde yaşam savaşı veren emeklilere, işsiz gençlere, güvencesiz çalışanlara, taşradan kentlere göç eden ailelere, umut ile umutsuzluk arasında sıkışıp kalan insanlara bakardı. Teknoloji değişmiş, şehirler büyümüş olabilir; ama insanın ekmek, adalet ve onurlu yaşam arayışı hâlâ sürüyor. Orhan Kemal'in ilgisini çeken de tam olarak bu olurdu.

Ancak onun eserlerinde yalnızca yoksulluk yoktur. O, en zor koşullarda bile umudu, dayanışmayı ve insanın yeniden ayağa kalkma gücünü anlatır.

Babanızın eserleri yeni kuşaklar tarafından okunmaya devam ediyor. Sizce Orhan Kemal'i zamana dirençli kılan en önemli özellik nedir?

Bence Orhan Kemal'i zamana dirençli kılan en önemli özellik, insana olan sarsılmaz inancıdır. O, hiçbir zaman insanı yalnızca toplumsal koşulların bir kurbanı olarak görmedi. En zor yaşamların içinde bile umudu, sevgiyi, dayanışmayı ve yeniden başlama cesaretini aradı. Bu nedenle eserleri belirli bir dönemin tanıklığı olmanın ötesine geçerek evrensel bir insanlık hâline dönüştü.

Orhan Kemal'in kahramanları sıradan insanlardır; fabrikada

çalışan işçiler, küçük memurlar, mahalle sakinleri, çocuklar, anneler, babalar... Ancak onları öylesine sahici ve içten anlatır ki okur, aradan geçen onlarca yıla rağmen o insanların duygularında kendinden bir parça bulur. Çünkü zaman değişse de insanın ekmek kavgası, sevmeye ihtiyacı, adalet arayışı ve daha iyi bir yaşam özlemi değişmiyor.

Babamın dili de onun kalcılığında önemli bir etkidir. Gösterişten uzak, yalın ama son derece güçlü bir anlatımı vardı. Okuru yormadan, hayatın içinden konuşur gibi yazardı. Bu yüzden bugün genç bir okur da onun eserlerine kolayca yaklaşabiliyor ve anlattığı dünyayla bağ kurabiliyor.

Bugün gençlerin Orhan Kemal'den öğrenebileceği en önemli şey sizce nedir? Onun insan ve toplum anlayışı günümüz için ne söylüyor?

Bugün gençlerin Orhan Kemal'den öğrenebileceği en önemli şey, insana güvenmeyi ve hayata umutla bakmayı sürdürürebilme. Çünkü Orhan Kemal'in edebiyatı, bütün zor-

luklara rağmen ayakta kalabilen insanların edebiyatıdır. O, hayatın gerçeklerini saklamadan anlatır; yoksulluğu, eşitsizliği, haksızlığı gösterir. Ama hiçbir zaman umutsuzluğu yüceltmez. İnsanların dayanışarak, çalışarak ve birbirlerini anlayarak daha iyi bir yaşam kurabileceklerine inanır.

Onun insan ve toplum anlayışı bugün de son derece günceldir. Çünkü Orhan Kemal bize, bir toplumun gerçek gücünün sıradan insanların da olduğunu hatırlatır. İnsanları kökenlerine, sınıflarına ya da kimliklerine göre değil, insanlıklarıyla değerlendirmeyi öğretir. Eserlerinin temelinde empati vardır. Başkasının hayatını anlamaya çalışmak, onun yaşadığı sıkıntıları görmek ve insan onuruna saygı duymak... Günümüz dünyasının belki de en çok ihtiyaç duyduğu değerler bunlardır.

Orhan Kemal Müzesi'nde Genç Kuşaklar Orhan Kemal'i hangi yönleriyle keşfediyor?

Orhan Kemal Müzesi'nde genç kuşakların ilgisini çeken nokta

yalnızca büyük bir yazarın hayatı değil, aynı zamanda mücadeleye geçen bir yaşam öyküsüdür. Müzemizi ziyaret eden gençler, Orhan Kemal'in başarıya hazır imkânlarla ulaşmadığını görüyorlar. Geçim sıkıntıları yaşamış, cezaevi yılları geçirmiş, birçok zorlukla karşılaşmış ama yazmaktan ve üretmekten vazgeçmemiş bir insanla tanışıyorlar.

Sizin imkânlarınızla kurulan Orhan Kemal Müzesi yıllardır yalnızca bir müze değil, aynı zamanda edebiyat meraklılarının buluşma noktası olarak da işlev görüyor. Bugün müzenin en büyük ihtiyaçları ve karşı karşıya olduğu zorluklar neler?

Orhan Kemal Müzesi'ni 2000 yılında herhangi bir kurumun ya da kamu desteğinin gücüne yaslanmadan, aile arşivimizi ve kendi olanaklarımızı ortaya koyarak kurduk. Amacımız yalnızca bir yazarı anmak değil; Türk edebiyatının en önemli değerlerinden birinin mirasını gelecek kuşaklara aktaracak yaşayan bir kültür mekânı oluşturmaktır. Bugün geriye dö-

nüp baktığımda, müzenin bu görevi başarıyla sürdürdüğünü görmek benim için büyük bir mutluluk.

Ancak kültürel mirası korumak, onu kurmaktan çok daha uzun soluklu ve zorlu bir mücadele gerektiriyor. Müzemizin en önemli ihtiyaçlarının başında sürdürülebilir kurumsal destek geliyor. Çünkü müzeler yalnızca sergilenen objelerden ibaret değildir; arşivlerin korunması, belgelerin restorasyonu, iklimlendirme, bakım, dijitalleşme çalışmaları ve eğitim faaliyetleri sürekli kaynak gerektirir.

Bir diğer önemli konu ise kültürel mirasın yeni kuşaklara ulaştırılmasıdır. Günümüzde gençlerin ilgi alanları ve iletişim biçimleri değişiyor. Bu nedenle müzelerin de kendilerini yenileyerek dijital teknolojilerden daha fazla yararlanması gerekiyor.

Dünyada yazar evleri ve edebiyat müzeleri güçlü kültür kurumlarına dönüşüyor. Orhan Kemal Müzesi'nin geleceği için hayal ettiğiniz projeler var mı?

Elbette var. Orhan Kemal Müzesi'ni hiçbir zaman yalnızca geçmişini koruyan bir mekân olarak düşünmedim. Benim hayalim, yaşayan, üreten, araştıran ve uluslararası ölçekte etkileşim kuran bir edebiyat ve kültür merkezi oluşturabilmek. Çünkü Orhan Kemal'in mirasını yalnızca geçmişe ait değildir; bugünü ve geleceği de besleyebilecek güçlü bir birikimdir.

Öncelikle müzenin arşivinin bütünüyle dijital ortama aktarılmasını çok önemsiyorum. Bir diğer hayalim, genç yazarlar ve öğrenciler için düzenli edebiyat programlarının oluşturulmasıdır. Yazarlık atölyeleri, yaratıcı yazma çalışmaları, söyleşiler, sempozyumlar ve uluslararası edebiyat buluşmalarıyla müzenin yaşayan bir kültür merkezi hâline gelmesini arzu ediyorum. Orhan Kemal'in insanı merkeze alan edebiyat anlayışının yeni kuşaklarla buluşması, onun mirasını yaşatmanın en anlamlı yollarından biridir.

Bir Gayrimenkul Değil, Türk Edebiyatının Tanığı

Çocukluğunuzun ve Orhan Kemal'in yazarlık yıllarının izlerini taşıyan Fatih'teki evin satışa çıkarılması sizde nasıl duygular uyandırdı? Bu evin geleceğine ilişkin beklentiniz nedir? Evin akıbeti nedir?

Fatih Cibali'deki o ev benim için yalnızca eski bir bina değildir. Orası hem çocukluğumun geçtiği hem de babamın en verimli yazarlık dönemlerinden birine tanıklık eden çok özel bir mekândır. Ben o evde doğdum. Orhan Kemal de o evde yaklaşık on iki yıl yaşadı ve otuz beşe yakın eserini orada kaleme aldı. Bu nedenle o ev, aile tarihimizin olduğu kadar Türk edebiyat tarihinin de önemli tanıklarından biridir.

Evin satışa çıkarıldığını ilk duyduğumda doğrusu üzüldüm. Çünkü bazı yapılar yalnızca

taş, ahşap ve duvardan oluşmaz; bir dönemin hafızasını taşırlar. Orhan Kemal'in çalışma masasına oturduğu, romanlarının kahramanlarını yaşattığı, edebiyatımızın önemli eserlerinin doğduğu bir mekânın sıradan bir gayrimenkul gibi değerlendirilmesi ister istemez insanı düşündürüyor.

Benim beklentim başından beri aynı oldu. Bu evin korunması, yaşatılması ve kültürel bir işlev kazanması gerektiğine inanıyorum. Bir yazar evi, bir çocuk kütüphanesi, bir edebiyat atölyesi ya da mahalleyle bütünleşen bir kültür merkezi olabilir.

Fatih'teki evin satışa çıkarılması tartışılırken, Cihangir'deki Orhan Kemal Müzesi'nin korunması ve yaşatılması konusunda kamu kurumlarından ya da yerel yönetimlerden beklentileriniz neler?

Benim beklentim, kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin bu tür mekânlara yalnızca bir bina ya da müze olarak değil, ülkenin kültürel hafızasının parçaları olarak yaklaşmalarıdır. Çünkü edebiyat mirası, yalnızca geçmişe ait bir değer değil; geleceğe bırakılacak bir kültür yatırımdır. Bir ülkenin uygarlık düzeyi, yalnızca yeni yapılar inşa etmesiyle değil, kültürel belleğini ne ölçüde koruyabildiğiyle de ölçülür.

Özellikle bağımsız ve özel girişimlerle ayakta duran edebiyat müzelerinin sürdürülebilirliğinin desteklenmesi gerektiğine inanıyorum.

Orhan Kemal'in kitaplarını okuyan birçok kişi, onun insanlara umut veren bir yazar olduğunu söyler. Sizce onu çağdaşlarından ayıran en önemli özelliklerden biri bu muydu?

Evet, bence Orhan Kemal'i çağdaşlarından ayıran en önemli özelliklerden biri tam da budur: insanı yalnızca acılarıyla değil, umudu ve direnciyle birlikte

anlatması. O, toplumsal gerçekçiliği hiçbir zaman karamsarlığa dönüştürmedi. Hayatın sert yüzünü bütün açıklığıyla gösterirken, insanın içindeki yaşama tutunma gücünü de hep görürür kıldı.

Orhan Kemal, insanı yıkmak için değil, anlamak ve anlatmak için yazdı. Bu nedenle eserlerinde okuru karamsarlığa sürükleyen bir dil değil, hayatın içinden doğan bir gerçeklik hissi vardır.

Bence onu özel kılan bir diğer nokta da yargılamayan bakışıdır. Kahramanlarını suçlamaz, onları anlamaya çalışır. Çünkü onun için önemli olan "iyi" ya da "kötü" insan kategorileri değil, insanın içinde bulunduğu koşullar ve bu koşullar karşısında verdiği mücadeledir. Bu yaklaşım, okurda hem empati hem de insanı anlama isteği doğurur.

Kemal Tahir, Yaşar Kemal ve Aziz Nesin gibi güçlü isimlerle aynı dönemde yazmasına rağmen Orhan Kemal kendine özgü bir okur kitlesi oluşturdu. Sizce onun edebiyattaki ayrıcalıklı yeri nereden geliyor?

Orhan Kemal'in edebiyattaki ayrıcalıklı yerinin, aynı dönemde yazdığı çok güçlü kalemler arasında bile kendine özgü bir çizgi oluşturmasının temel nedeni, onun "insana en yakından bakan yazar" olmasıdır. O, büyük tarihsel anlatıların ya da ideolojik tartışmaların uzağında kalmadan, hayatın tam ortasında duran insanı yazdı. Sokaktaki işçiyi, fabrikadaki emekçiyi, gecekondu mahallelerindeki aileleri, küçük umutlarla yaşayan sıradan insanları edebiyatın merkezine taşıdı.

Kemal Tahir tarihsel derinliğiyle, Yaşar Kemal destansı anlatımıyla, Aziz Nesin ise mizah ve eleştiri gücüyle öne çıkar; Orhan Kemal daha doğrudan, daha yalın ve daha gündelik hayatın içinden konuştu. Onun dili süsten uzak, an-

laşılır ve samimiydi. Bu yalınlık, aslında büyük bir edebi ustalığın sonucuydu. Çünkü Orhan Kemal, karmaşık olanı basitleştirmeden, ama okuru yormadan anlatabilen bir yazardı.

Orhan Kemal'in hayatı; sürgünler, cezaevi yılları, zorlu geçim mücadelesi, edebiyat tutkusunu ve unutulmaz eserleriyle başlı başına sinematik bir hikâyeye beyazperdeye taşınmalı mı? Eğer böyle bir film çekilseydi, yönetmen koltuğunda ve başrolde kimi görmek isterdiniz?

Bence Orhan Kemal'in hayatı zaten başlı başına bir film anlatıdır. Sadece eserleri değil, yaşadığı dönem, karşılaştığı zorluklar, cezaevi yılları, yazma ısrarı ve bütün bunların içinde ayakta kalma mücadelesi, sinema diliyle çok güçlü bir şekilde anlatılabilecek bir hikâyeye sunuyor. Ama burada önemli olan, bu hayatın "dramatize edilmesi" değil, hakikate sadık kalınarak anlatılmasıdır. Çünkü Orhan Kemal'in hayatı, abartıya ihtiyaç duymayacak kadar gerçek ve güçlü bir yaşam öyküsüdür.

Eğer böyle bir film yapılacak olursa, benim için en önemli kriter Orhan Kemal'in ruhunun doğru yakalanması olurdu. Yani sadece biyografik bir anlatı değil, aynı zamanda onun insan bakışını, edebiyata yaklaşımını ve hayata tutunma biçimini de yansıtan bir film olması gerekir.

Başrol için de benzer bir durum geçerli. Orhan Kemal'i canlandıracak oyuncunun fiziksel benzerlikten önce onun iç dünyasını taşıyabilmesi gerekir. Yani yoksulluğu yaşamış, insanı gözlemlemiş, yazma tutkusunu ve mücadeleye ruhunu seyirciye aktarabilecek bir performans gerekir. Bu anlamda güçlü karakter oyuncularından doğru bir seçim yapılabilir; önemli olan yüz değil, o ruhun taşınabilmesidir.

Seda Şanlı

KÖZ

Benliğimin duvardan duvara vurulduğu günlerdeyim. Düşüm derdin derdine, girmişim çarenin peşinden celladın inine. Bekliyorum umarsızca, ıssız bir kasabanın tekinsiz bir istasyonunda. Belki bir kardelen gelir de elimden tutar diye ya da bir gökkuşağı eğilir, biter giderim üzerine de ağlamaz gözlerim, titremez ellerim "sen, sen" diye. Gelecek biliyorum o kardelen, görünecek gökyüzünde o kuşak rengârenk, bir umut doğacak içerime.

Nefesinin peşindeyim yine, nefessiz kalmış gibi. Önce eksikli-

ğinden öğrenmiştim seni. Adını koyamadığım boşluklarda büyümüştüm. Bir evin en sessiz köşesine siner gibi sinmiştim içime. Yokluğunda bile varlığını bildiğim bir şey olmuştun. Bazen bir sıcaklık olmuştun avuçlarımda, bazen gecenin tam ortasında insanın göğsüne oturan ince bir sızı. İnsan en çok hiç doymadığı şeyi arıyormuş hayatı boyunca. Yoksa da yoktu ama leylediği havada göreceğim diye kör olmanın da manası yoktu... Ben seni biraz kırık, biraz üşümüş, biraz da güç öğrenmiştim, "Sevgi."

Güçle öğrenilen şey bir çivi gibi çakılıyor bilincine insanın hayat boyunca. Peşinde koş ha koş özüm, bul ha bul gönüm... Bazen buldum bir çocuğun endişe dolu bakışında. Bazen bir dost omzunda. Bazen en ulaşılmaz aşkın kollarında ve ba-

zen de bir sarhoş ömrün anlattığı hikâyenin son paragrafında... Her tınısında her yankısında zamanın. Her sesini duyduğumda iliklerime kadar sen oldum Sevgi, sen oldum yaratılıştan beri...

İnsan bazen bütün ömrünü aynı hissini etrafında dönerek geçiriyor. Yokluğun gurbet, yokluğun bahar konan bir bulutta hasret. Yalnız sevgililerin kıyısına vurmuş ölü balıklar gibi sustum yıllarca. Susmak çözümlü değilmiş anladım içimdeki siyah haykırınca. Bak...Yine sana kaldım Sevgi, aydınlık selamım olunca.

Sevgi, hakkını almış ötekilerle gelmiyor sana. Gitmek için onlarca sebebi varken kalıyor yanında, çünkü "İyilik" var sevginin içinde. Su veriyor ilk diktiğin fidenin can toprağına, ba-

zen de sokuluyor dizlerinin dibine ve yaşıyor başını omzuna. Sessizce oturuyor başucunda bazen, nabzını sayıyor gecelerin. Bağırıyor kelimeleri, içindeki büyümeyen çocuğa fısıldıyor usulca.

Bazen de dinlenecek bir gölge gibi sevgi. Yorulmuyor yanında insan. Susunca darılmayan konuşunca eksilmeyen. İnsan en çok, yanında kendisi olmaktan korkmadığı kişilerin gözlerinde bırakıyor yüklerini. "Dostluk" da sevginin başka bir yüzü, sanki yazlık bir sinemanın hiç gitmediğini akşamlarını birlikte özler gibi...

İnsanın içindeki uğultu dinmiyor sevgili Sevgi. Kalabalıkların ortasında bile kendi sesine çarpıp duruyor ruhu. Sonra biri çıkıyor karşısına ne yaralarını soruyor ne de onları iyileştirmeye kalkıyor. Sadece oturuyor yanında, baharlardan bir bahar akşamında. Aynı geceye başka pencerelerden bakıp birbirini anlayan insanlar varmış, gördüm sonra. Aşk varmış, aşka tutulmuş, kırılmış ama dağılmamış. Yorulmuş ama gitmemiş salına salına. Bazen gecenin içinde bir bardak su uzatıyor bazen ateşini ölçüyor sessizce. Üşüme diye üstünü örtüyor. Aynı hikâyeni kırk kere dinliyor. Ve anladım... Aşk için "Emek" de senin yeryüzünde bıraktığın eski bir izmiş Sevgi.

Bazı cümleler o kadar fazla kullanılıyor ki, insan gençlik ateşi sanıyor, doğruluklarını unuttuyor. Oysaki o kadar yetişkin bir yer ki cümlelerin durak yeri:

"Sevgi neydi? Sevgi iyilikti. Dostluktu. Sevgi emektir."

Gençken kendisini yakının peşinden gidiyor Sevgi. Büyüyünce, küllerinin içindeki közü arıyor. İnsan gençken İlyasa üzülüyor. Büyüyünce Cemşit için ağlıyor.

Ve ilk kez ağlamak istemiyorum belki...

İdman Bayramı'ndan Gençlik ve Spor Bayramı'na...

Feza Kürkçüoğlu

19 Mayıs 1919... Samsun'da yakılan ateşle başlayan Kurtuluş Savaşı'nın 107. yılında 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın tarihinde kısa bir gezintiye çıkalım... İlk kez 29 Nisan 1916'da, Kadıköy İttihad Spor Kulübü sahasında Selim Sırrı Tarcan öncülüğünde "İdman Bayramı" adıyla düzenlenen etkinlikler, 1919 yılına kadar devam eder. İşgal yıllarından sonra 16 Mayıs 1924'de "Mektepliler Bayramı" adıyla yeniden kutlanmaya başlanan bayram, 1931'de bütün lise ve ortaokulların katıldığı tatil ve etkinlik günü olarak resmileştirilir.

1939 yılına dek "İdman Bayramı", "Mektepliler Bayramı", "Jimnastik Bayramı" gibi adlarla Mayıs ayında kutlanan bayram, Atatürk döneminde kabul edilen milli bayramların sonuncusu olarak, 20 Haziran 1938'de "Gençlik ve Spor Bayramı" adıyla resmi bayram ilan edilir. 1981'de de "Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı" adını alır...

Gelin, geçmiş törenlerden birine, 1936 yılına gidelim ve 19 Mayıs 1936 Salı günü Ankara'da yapılan törenleri 20 Mayıs tarihli Ulus gazetesinden aktaralım: "Dün, memleketin her tarafında, mektepliler, sporcular bayram yaptılar. Gençliğin içten gelen bu tezahürüne halk da katıldı. 19 Mayıs... Atatürk'ün Samsun'a, ayak bastığı bu mutlu günün yıldönümü, ulusumuz için hakiki bir bayram oldu.

Sabah dokuzdan itibaren oto-

büsler şehrin türlü semtlerinden yarış alanına gelenleri taşımağa başlamışlardı. Mektepliler saat 10 da alanda yerlerini almış bulunuyorlardı. Tribünler ve pistin kenarları halkla dolmuştu. Başbakanımız İsmet İnönü, bakanlarımız, bir çok saygınlık, generaler, kordiplomatik de jimnastik şenliğini görmeye gelenler arasında idiler. Saat 11 de geçit resmi başladı. Sırasıyla, Kız Lisesi, Kız Enstitüsü, Musiki Öğretmen Okulu, İkinci Orta Okul, Erkek Lisesi, Gazi Lisesi, Erkek Orta Okulu, Sanat Okulu, Yapı Usta Okulu talebeleri başta öğretmenleri olduğu halde, jimnastik kıyafetleriyle, bir geçit resmi yaptılar. Yüzleri tribünlere çevrilmiş olarak toplanarak İstiklal marşını söylediler.

800 kız ve 1200 erkek talebenin bir kumandaya uyararak yaptıkları bu güzel hareketler çok alkışlandı. Haftalardan beri devam eden yağmurlar dolayısıyla toplu olarak provalar yapmaya imkân bulamadıkları halde çocuklarımız idman şenliklerinde muvaffak olmuşlardı... Hareketler bittikten sonra, bütün mektepler yürüyüş geçerek Ulus Meydanı'na geldiler ve en büyüğümüz Atatürk'ün anıtı etrafına toplandılar. (...)

Büyük günün 17 inci yıldönümü dolayısıyla dün akşam Halkevinde büyük bir tören yapıldı. Ankara'nın ileri gelenleriyle gençlik ve halk töreninde bulunmuş; ve Halkevi'nin salonlarını doldurmuş, taşırılmıştı."

19 Mayıs 1938'de Ankara'da düzenlenen İdman Bayramı'na Mustafa Kemal Ata-

İDMAN ŞENLİĞİ, 19 MAYIS 1936, ANKARA STADYUMU. FOTOĞRAFLARLA TÜRKİYE, MATBUAT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ, 1937.

türk, son kez katılacaktır. Törende konuşan Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya, bu bayramın her yıl düzenli olarak kutlanacağını ve stadyuma "19 Mayıs Stad-

yumu" adının verildiğini açıklar...

Gençliğe armağan edilen Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı kutlu olsun!

ÇANKAYA EVİ SAYISINI 30'A ÇIKARIYORUZ

Üç yeni Çankaya Evi'ni daha ilçemize kazandırmak için proje çalışmalarını tamamladık. İçerisinde Emekli Lokali ve daha birçok işlevsel hizmeti barındıracak Çankaya Evlerimiz Yaşamkent, Ahlatlıbel ve Öveçler Mahallelerinde vatandaşlarımızla buluşacak.

YAKINDA

Yalın
Gündüz

Mühendis, Şair, Tiyatrocu

Çocuk olduğumu bana her akşam en çok, doya doya hissettiren kişi Adile Naşit'ti. Yatma saatimin yaklaştığının bariz habercisi olmasına rağmen, onun o güven veren şefkatli sesine bile isteye teslim olmaya can atardım. Ekranda *Uykudan Önce* başladığında evin içindeki telaş usul usul dimer, annemle babam beni içinde pastel renkli minderler, küçük oyuncaklar, raflara dizilmiş kitaplar olan bu masal dünyasına on beş dakikalığına emanet ederlerdi. Günün benim için en değer-

li anlarının başladığını bilen babam, televizyonun üstündeki tavşan kulağı anteni iki parmağıyla hafifçe çevirecek en ideal açıyı yakalamaya çalışır, annemse yemek sonrası demlenen çayın yanında mikserde hazırladığı muzlu sütümü mutfaktan salona getirmeyi asla unutmazdı.

Babamın antenle mücadelesi sırasında mutlaka yana kayacak olan dantel televizyon örtüsünün neden kaldırılıp başka bir yere konmadığını düşün-

mek de bu akşamların bir parçasıydı. Babaannemin kendi elleriyle ördüğü bu örtü, kuşkusuz televizyonumuzu üşümekten koruyordu. Babam, görevini yapmış bir komutan edasıyla antenle oynaya oynaya görüntüdeki karıncalanmayı azaltır ve Adile Naşit'in yüzünü yeniden netleştirirdi. Bunun üzerine yüzüme bir memnuniyet yayılır, yere serili ince halının üstüne çektiğim minderlere biraz daha sona kulurdum. Ekrandan gelen hafif cızırtı odanın loş ışı-

ğına karışır, Adile Naşit'in sıcak ve gülümseyen yüzü belirlediği anda, daha konuşmaya başlamadan içime tarifi zor bir huzur yerleşirdi.

Bugünden bakınca TRT'nin o yıllardaki sakın estetiği neredeyse başka bir medeniyet gibi geliyor. Bu, bilinçle kurgulanmış bir yavaşlık olmasa da gürültüsüz, herhangi bir konuda acele etmeyen bir dünyaya aitti. Tek ve alternatifsiz devlet kanalında yayımlanan *Uykudan Önce*, şehirlerde, kasaba-

larda ve köylerde her akşam aynı müzikle başlar, aynı gülümseme ekranda belirir, aynı "iyi akşamlar kuzucuklarımız" cümlesi milyonlarca çocuğun içine usulca dokunurdu. Adile Teyze bize "kuzucuklarımız" dediğinde, adeta ortak anneannemiz olarak her birimizin evine ayrı ayrı uğrayıp eliyle saçımızı okşuyordu. Günümüz çocuk programlarının aksine, kimse hoplamıyor, kimse çığlık atmıyor, görüntüler saniyede yüz kere değişmiyordu. Şanslı olduğumuz akşamlarda Adile Teyze yeni bir masala girişirdi. Dostluğu, paylaşmayı anlatırdı, iyiliği anlatırdı. Ağgözlü devler sonunda yalnız kalır, ekmeğini paylaşan çocuklar mutlaka ödüllendirilirdi. Hikâyelerin içinde kötülükler yaşansa bile o, ses tonuyla dünyanın bir şekle yeniden düzene gireceğini hissettirirdi. Bir ahlak dersi içeren her hikâyesi, içimde kurduğum büyülü dünyada asılı kalır, gelecek hayallerimin bir parçası haline gelirdi.

"Dün benim ismimi söyledi."
"Ohoo, benimkini iki kere söyledi."
"Benimkini babam da duydu."

İsmi okunan çocuklar görünmez bir madalya almışçasına gözleri parlayarak dolaşır. Ben sessiz kalır ve *Uykudan Önce*'nin konuşulduğu ortamdan uzaklaşırdım. Bir süre sonra bunun belki de bir tesadüf olmadığına, bilakis, ismimle gelen bir kader olduğuna inanmaya başladım. Dünyada Adile Teyze'nin onayından geçen herkes için ayrılmış küçük bir yer vardı, benimkisi ise boş bırakılmış gibiydi. Adınla çağrılmayınca büyüyebilir miydi insan, hatta kendi varlığından bile şüphe etmeli miydi?

Programın sonlarına doğru beklediğim en önemli kısım yaklaşır, isimler okunmaya başladığında kalbim hızlanırdı. "Ankara'dan Ayşe... İzmir'den Murat... Trabzon'dan Sevil..." Adile Teyze'nin yüzünde beliren bir tuhaf ciddiyetle söylediği her yeni isimde biraz daha dik oturdum. Bir sonraki isimle sıra muhakkak bana gelecekti. Memleketin bütün çocuklarını gerçekten tanıyor olmalıydı Adile Teyze. Benimkisini o güne kadar okumamasının sebebi belki de henüz tanışmamış olmamızdı. Program bittiğinde içime ince bir utanç çöker, herkesi tanıyan Adile Teyze'ye ne yapıp da görünür-

olabileceğimi düşünürdüm.

Bu şekilde bir yarım kalmışlık hissiyle yatağa gitsem de Adile Teyze'nin ismimi söyleyeceği o mucizevi anın belki de ertesi gün olduğuna düşünürdüm. Ah, ufacak da olsa bir işaret verseydi. Oysa sabah olup da birbirinin sözünü keserek heyecanla tartışan okul arkadaşlarımla bulduğumda ismimin henüz söylenmemiş olduğunu acı bir şekilde bir kez daha duyumsardım.

"Dün benim ismimi söyledi."
"Ohoo, benimkini iki kere söyledi."
"Benimkini babam da duydu."

İsmi okunan çocuklar görünmez bir madalya almışçasına gözleri parlayarak dolaşır. Ben sessiz kalır ve *Uykudan Önce*'nin konuşulduğu ortamdan uzaklaşırdım. Bir süre sonra bunun belki de bir tesadüf olmadığına, bilakis, ismimle gelen bir kader olduğuna inanmaya başladım. Dünyada Adile Teyze'nin onayından geçen herkes için ayrılmış küçük bir yer vardı, benimkisi ise boş bırakılmış gibiydi. Adınla çağrılmayınca büyüyebilir miydi insan, hatta kendi varlığından bile şüphe etmeli miydi?

Zaman içinde renkli televizyonlar çoğaldı, tek kanallı akşamlar sona erdi. Aynı süreçte çocuk programları hızlandı ve sesler yükseldi. Adile Teyze ise bir ara ekrana çıkmaz oldu. Evin içine ağır bir sessizlik çöktüğünü hissediyordum o sıralar. Birkaç gün sonra annem, vereceğim tepkiyi kestiremediğinden kısık bir sesle ve önemsiz bir ayrıntıymışçasına Adile Naşit'in vefat ettiğini söyledi. O akşam televizyonun karşısına yine oturdum

ve ismimin *Uykudan Önce*'de sonsuza kadar söylenmeyeceği gerçeğiyle dudaklarımı ısırarak yüzleştim.

Aradan yıllar geçti, Adile Teyze'nin telaffuz etmekten yıllarca imtina ettiği ismimin ağırlığını taşımak gittikçe zorlaştı. Lise ikiye geldiğimde kalbimi küt küt attıran bir kararlılıkla artık bu adı bir yere yazdırmak istiyordum. Ergenlikle beraber uzayan boyumun yanı sıra hayatta değerli bir şeyler yapma isteği içimde büyüdükçe büyümüştü. Bu mecraya bir hayal kutusu olan televizyon değildi artık, yaşamın kendisiydi. İnternetin olmadığı o yıllarda ansiklopediler bizim için ölümsüz lüğe atılan adım gibiydi. Salonumuzdaki vitrinde duran *Meydan Larousselar*, *Guinness Rekolar Kitabı* ve kırmızı kapaklı dev *100 Türk Büyüğü* cildi... Bir gece oturup o güne kadar içimde biriktirdiklerimi, ismimin ağırlığını üzerimden atarcasına beni bekleyen bir geleceğin en önemli dizelelerini kâğıda döktüm:

Mühendis, Şair, Tiyatrocu

Kimisi hayal eder mühendis oluşunu
Sağlam kazık arar kendine
Kimisi hayal eder şair oluşunu
Bu rütbeyi, hak görür kendine
Kimisi ise, aktör oluşunu hayal eder
To be or not to be deyişini
Elinde bir kelle ile...

Ben de hayal ederim hep
Fidanımın ağaç oluşunu
Yaz - kış meyve doluşunu
Hayal ederim
Gelmiş geçmiş
Verimli, yüz fidandan biri oluşunu
Koca Naim'in,
benim için yerinden oluşunu
Hayal ederim
Bilmemne ansiklopedisinde
İsmimin yanında okunuşunu
"Mühendis, Şair, Tiyatrocu"

"MÜHENDİS, ŞAİR, TİYATROCU"

Bu komik ve dokunaklı şiirde *100 Türk Büyüğü* ansiklopedisine girmeyi hayal ediyordum. Üstelik kontenjan yüzü kişiyi sınırlı olduğu için benim girebilmem için birinin çıkması gerekiyordu. Çocuk aklımla o kişinin de muhtemelen o sıralarda halterdeki yeni olimpiyat şampiyonumuz Naim Süleymanoğlu olacağını düşünmüştüm.

Şiir yazıldıktan bir süre sonra mühendislik okudum, bir şiir kitabım da çıktığına göre şair de olmuş sayılabilirim. Tiyatroyla ilgilenmeyi ise lisede çok istememe rağmen dersleri ihmal etmeme kaygısıyla bıraktım. Hedeflerin üçte ikisini tutturmak fena olmasa gerek. Tabii, şiir yazıldığı yıllarda *Meydan Larousse* gibi ansiklopedilerin yok olacağını bilmiyorduk, artık devir *Wikipedia* devri. Olur da torunlarımızın torunları bir gün bu hikâyeyi bulurlarsa, bu lise şiirim de ellerine geçsin isterim:

Müşterek ihtimalini mümkün kılmak: Esat Hâl'in Hafızası ve Gelecek Yolculuğu

Ankara, her bir sokağında ayrı bir hikâyenin, her köşesinde farklı bir dönemin izini taşıyan bir şehir. Bu nedenle var olan binaları, parkları, sokakları, caddeleri ve mekânları da bizlere çok şey anlatabiliyor. Cumhuriyet modernizminin planlı başkenti olma mirasını omuzlarında taşıyan bu şehir, bu güçlü mirasla birlikte kendini yenileme potansiyelini de her zaman bağrında saklar. Bugünlerde Çankaya'nın kalbinde, Esat'ın o kendine has dokusunda yenilenen bir alan; bize bu yenilenmenin sadece fiziksel olmadığını, aynı zamanda yönetimsel bir restorasyon olabileceğini de göstermek istiyor. Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş'ın "kenti fiziksel yapıların yanında, yaşayan bir kültürle ayağa kaldırma" vizyonuyla ortaya çıkan ve kendisinin değerli destekleriyle

le hayata geçen Esat Hâl, sadece bir binanın fiziksel dönüşümüne dair bir proje sunmuyor; Ankara'nın kentsel hafızasında "müşterek ihtimalini mümkün kılan" bir iradenin karşılığı olarak karşımıza çıkıyor.

Esat bölgesinin hikâyesini anlamak için biraz geriye, 1950'lerin ve 1960'ların Ankara'sına bakmak gerekir. O yıllarda

Esat, şehrin merkezini belirleyen, ancak bir yanıyla da sınırlı hattını oluşturan bir bölgeydi. Mahalle kültürünün en saf haliyle yaşandığı bu yıllarda, bugün Hâl'in bulunduğu alanda kurulan semt pazarları, hem alışverişin hem de komşuluk ve toplumsal paylaşımın da merkeziydi. Şehrin büyümesi ve nüfusun artmasıyla

birlikte 1980'li yıllara gelindiğinde, bu doğal paylaşım alanının yerine daha kalıcı ve organize bir yapı ihtiyacı doğdu. Dönemin şartları gereği otopark ve pazar yeri ihtiyacını karşılamak amacıyla inşa edilen Küçükcesat Semt Pazarı ve Çarşısı, uzun yıllar bölge halkına hizmet verdi. Ancak zamanın hızı ve kentsel dönüşümün getirdiği işlev değişiklikleri, bu görkemli yapıyı zamanla bir kenara itti. Bakımsızlık ve işlev kaybı, binayı atıl bir kentsel boşluğa dönüştürürken; Ankara'nın hafızasında da bir eksiklik yarattı.

İşte tam bu noktada; Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin başlattığı dönüşüm hamlesi, sıradan bir restorasyon projesinin çok ötesine geçiyor. Esat Hâl projesi, mülkiyeti kamuda kalan ancak yönetiminde kültürel ve yaratıcı endüstri ile bağ-

lantılı çalışmaları merkezine alan sivil toplumun ve yerel girişimcilerin söz sahibi olduğu bir "müşterekler" modeli sunuyor. "Müşterek" kavramının, burada bir yaşam pratiği olarak karşılık bulması hedefleniyor. Şehrin imkanlarını, mekânlarını ve geleceğini birlikte kurgulama arzusu; bu projenin temel motivasyonunu oluşturuyor. Klasik belediyecilik anlayışındaki "yöneten ve yönetilen" hiyerarşisi, burada yerini aynı masada oturan, yeri geldiğinde tartışan, birlikte fikirler üreten ve sonuç olarak ortak akulla karar veren bir yapıya bırakıyor. Bu durum, Türkiye'deki yerel yönetim pratikleri için sadece bir yenilik sunmuyor; aynı zamanda tüm kurumlar için oldukça öğretici bir süreç olarak karşımıza çıkıyor.

Esat Hâl'in kapısından içeri girdiğinizde, sadece yenilenmiş bir bina görmüyorsunuz. Burada aynı zamanda Ankara'nın kültürel yapısına katkı sağlayanlara sahip çıkan bir bilinci de hissediyorsunuz. Şehircilik alanında dünya çapında bir otorite olan Prof. Dr. Ruşen Keleş'in başlattığı nadide koleksiyona ev sahipliği yapan araştırma kütüphanesi, projenin akademik ve entelektüel derinliğini temsil

ediyor. Öte yandan, Ankara Kültür markası çatısı altında açılan sanat galerisi, çok farklı ve değerli sergileri mahalleliyle buluşturarak sanatın erişilebilirliğini "müşterek" bir zemine taşıyor. Yine Ankara Kültür çatısı altında hayat bulan sanat atölyesi sayesinde, üniversitelerin güzel sanatlar ile ilgili bölümlerine hazırlanan gençlere yönelik ücretsiz kurslar sağlanıyor. Hatta mahalleli gelen talep doğrultusunda yakın zaman önce bu akademik kurslar, farklı yaş grupları için de açılmaya başladı.

Esat Hâl'in en dikkat çekici yönlerinden biri de bu yapının içinde yaşayan ve "Ahâli" olarak adlandırılan proje paydaşları. Burada üretim yapan, burayla ilgili projeleri olan, taleplerini dile getiren herkes aslında bu çok sesli yapının asıl sahipleridir. Burada kurulan sistem, Ankara kökenli yeni markaların desteklediği bir kuluçka merkezi işlevi görürken, aynı zamanda dayanışma ruhunu da büyütüyor. Büyük çoğunluğu kadın girişimciler tarafından kurulan gastronomi markaları; yerel üretimin ve emeğin takdir edildiği bir dayanışma noktasına dönüştürüyor.

"Olmak İstedğin Hâl" mottosuy-

la yola çıkan bu proje, aslında her birimize bir soru soruyor: Nasıl bir şehirde yaşamak istiyoruz? Cevap; Esat Hâl'in o çok kültürlü, kapsayıcı ve demokratik yapısının sadece duvarlardan ibaret olmadığını, doğru bir yönetim modeliyle toplumsal dönüşümün öncüsü olabileceğini göstermek istiyor. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin bu projeye attığı adım; yetki ve sorumluluğun paylaşılması, sivil inisiyatiflerin mekânın ruhuna nüfuz ettiği bir geleceğin kapılarını aralıyor.

Esat Hâl; kentin belleğini korurken aynı zamanda modern Ankara'nın ihtiyaç duyduğu o "yeni nesil kamusal alan" ihtiyacına bir yanıt vermeyi, ihtimalleri görmeyi, birlikte konuşup tartışmayı, aynı masada buluşup diyalog kurabilmeyi ve en iyisi için

dönüşümü sürdürebilmeyi hedefliyor. Sonuç olarak Esat Hâl; fiziksel bir iyileştirmenin ötesinde; bir "bir araya gelme", buluşma hikâyesidir. 1960'ların pazar yerindeki o samimi duygularını, 21. yüzyılın imkânları ve fikirleri ile harmanlayarak bugüne taşıyor. Burası sadece alışveriş yapılan bir alan sunmak istemiyor. Esat Hâl; diyaloga, bir araya gelmeye ve ortak kararlarla değişime her zaman açık kapı bırakan bu yeni yapıyla öğrenilen, üretilen, paylaşılan ve hepsinden önemlisi "birlikte var olunan" bir merkez olmayı amaçlıyor. Ankara'nın kalbinde yükselen bu yeni "hâl", hepimize müşterek bir geleceği birlikte inşa etmenin mümkün olduğunu hatırlatıyor. Esat Hâl'in sunduğu bu umut dolu hikâye, tüm şehre yayılacak bir değişimin de ilk kıvılcığı olmaya aday görünüyor.

ANKARA, DÜŞLERİN GERÇEK OLDUĞU YERDİR!

Ali Cengizkan

DÜŞLER KENTİ ANKARA

Öyle değil midir? Ankara'nın bir "düşler kenti" olduğunu 1987'den beri haykırım, da herkes duyar mı, kimse duymaz mı? Kimisi duyar da duymazdan mı gelir? Bastığı toprağı ayağının altında kendi varlığı için anıt kaidesi ya da çöp zannedenler ayırt etmez, edemez zaten bunu.

Bir de portal alanı çizmişim Ankara Ankara Güzel Ankara şiir kitabının ön yazısı / sunusu sayılabilecek bu düzyazı şiire. Mezar taşlarının da bir araya getirildiği Caracalla Roma Hamamı'ndan -ki Ankara'da YIBA Çarşısı'nın hemen yanındadır, eski Başbakanlık'a 100 metre uzaklıkta- bir anma taşının üst kısmını resmetmişim:

"Ankara bir düşler kentidir. Kentin kendisi insanları düşler dünyasına taşıdığından değil. İnsan Ankara'da düş-

kurmadan yaşayamaz da ondan. Ya yönetimle ilgili bir düşününüz olmalı, ya mutlulukla ilgili; ya iyi insanlıkla ilgili bir düşününüz olmalı, ya da iyi sanatçılıkla ilgili. Düşlersiz yaşanamaz Ankara'da: Çünkü ufuklar sınırlıdır dağlarla, geniş bir ufuk düşümüz yoksa. Çünkü dereler sığdır ve 'denetim altındadır', göğsümüzde yüreğimiz bir çağlayana kaynak oluşturmuyorsa. Çünkü Kale terk edilmiş gözükür uzaktan, içimizde taht kuran / hüküm süren astığı astık / kestiği kestik ama sırasında kendini de kesen bir yönetim yoksa. Çünkü ilişkiler köhneleşmiş, 'memurin' ve hesaplıdır, yaptığımız her şeyi karşılıksız yapmıyorsanız. Onun için de Ankara bir düşler yatağıdır, onun çorak bir ülke, tozlu bir kent, kısır bir yaşam ve çeşniz bir toprak olduğu bir yana bırakılırsa.

İşte bu şiir, bu düşleri anlatır. Ve aşk delileri, mal delileri, göz delileri, yorgan yüz-

lüler, melekler, körler, sağır- lar, dilsizler, sıkmabaşlar, açık bacaklar, şaşılar, uygun adımlar, beyinseverler, topatanlar, ayran kanlılar, koltukçular, yarım pabuçlar, zenneler, kırık boyunlular, boksör köpekleri, telli bardaklar, yaylı sazlar, dost ölüleri ve diğer adına ve onlar için yazılmıştır."

Bu şiir bir olumsuzlama olarak görülmemelidir, sosyolojik bir tanımdır daha çok. Kuşaklar boyu süren bir genetik kodun, 20. Yüzyılın üçüncü çeyreğindeki ifadesidir. Ankara'nın bir 'rüya kenti' olmadığını vurgulamaktır. Ankara gibi bir kentte kendiliğindenliğe, keyfiliğe, keyfekeder ya da rastlantısal rüyalara yer yoktur. Ha, bir de düş derken: Düşünce olmadan düş kurulmaz. Önce düşünce, bir fikir, bir idea gelecek akla; sonra düşlemek, onun geleceğini kurmak gerek. Ve sınırlıkların, azlığın, yokluğun yaratılan düşlerle geniş ufukla-

ra, bolluğa ve çokluğa ulaşılması sözkonusudur. Düşün doğasında olan, onun sığısını oluşturan şeydir düşünce. İlkçağlardan beri Ankara'nın tarihteki varlığı bunu kanıtlar ve bize bunu söyler, itiraf ettirir.

Örneğin, yüz yıldır çekilmekte olan sıkıntılara, toplumsal birikimi değerlendirerek bir aydınlık insanın düşüncesini yeşerterek yanıt verir ve Cumhuriyet'i kurar, tebaasını eşit yurttaşlara dönüştürür.

Örneğin, köhneleşmiş ayak oyunlarına alet olacağını hissedip, herkesin karşı çıkmasına karşın, Anadolu'nun coğrafi merkezi olarak Ankara'yı saptar ve yeni başkentini buraya taşır.

Örneğin, teknik üniversite ve güzel sanatlar akademisi sıkıntılarını sonlandırmak için teşhisini kor ve bambaşka bir teknik üniversite kurar, adını ODTÜ yapar,

yoluna devam eder.

Örneğin merak edip araştırarak, düşünceyi düşe ve gerçeğe dönüştürerek, dünyada ilk kez doğalgazla çalışan toplu taşıma otobüslerini icat edip sefere koyar. Sürdürülebilirlik sözcüğü piyasaya sonradan girer.

Küçük ama yine etkileri açısından büyük bir örneğe daha yer verelim.

AOÇ, ANKARA'NIN KÖRFEZİDİR!

Bunu söylediğimizde ne anlaşılıyor acaba? Evet, "AOÇ Ankara'nın körfezidir." Yani İzmir için Körfez ne ise, İstanbul için Boğaziçi ne ise, Ankara için de AOÇ odur. Tek farkı, doğal değil, el yapımıdır; irade yansımasıdır! Bu tamlamayı da en az 15 yıldır kuruyorum. 1925 yılında bu düşün düşüncesini ortaya atan, o zamanki unvanıyla 'Gazi' Mustafa Kemal Paşa, kendi çocukluğunun tarımsal deneyimi ve Selanik çevresinde gördüğü çiftlik uygulamalarından al-

dığı feyz ve bilgi donanımıyla, ama en çok da kendi içindeki o iradi dürtü ve 20. yüzyıl bireyinin gereksindiği bilime inançla, Anadolu'nun tam ortasında bir deneme çiftliği kurmuştu. Düşünce, Ankara'nın en alçak kotlarındaki bataklık, kurutma, verimsiz araziye iddialı biçimde verimli tarım arazisi haline getirmek ve kurulmakta olan yeni başkent geleceğini kolektif başka çabalarla garanti altına almaktı. Kişisel çabalarla başlayan bu girişim, öncelikle büyüklüğü 2 bin hektar (20 bin dönüm) civarında olan Abdi Paşa Çiftliği'nin satın alınmasıyla başladı. Mevsimsel döngüye açık olarak kimi yıl taşkınlar yaşayan, kimi yıl ise kuraklıkla kırılan, parçalanmış ve başkent yaz aylarında toz bulutlarına boğulmasına yol açan bu alçak kotlardaki kısmen bataklık arazi, suyun drenajıyla tarım yapılmaya başladı. Kuru tarım, sulamalı tarım, sebze ve mey-

ve yetiştirimi, giderek koyun çiftliği ve arıcılık gibi alanlarda özelleşen çok yönlü hayvancılık, bu topraklarda gerçekleştirilen kent tarımı faaliyetlerini oluşturdu. Tarımda makineleşme, tarıma bağlı endüstrileşme (bira fabrikası, şarap fabrikası, süt ürünleri fabrikası, tarım aletleri yapımı) bu topraklarda devlet desteğiyle doğru biçimde, halk sağlığına uygun koşullarda üretimin aranmasıyla gerçekleşti. Kısa zamanda 53.000 dönüme çıkan çiftlik arazileri, yurdun tüm bölgelerindeki Zirai Donatım Kurumu ile Devlet Üretim Çiftlikleri başlığı altında yeni deneme alanları yayıldı ve bölgesel kalkınmayı eşitlikçi biçimde gerçekleştirme amaçladı. Bugün Atatürk Orman Çiftliği olarak andığımız, kimi işletmelerle ayakta olan kurumsal yapı, yaklaşık 33.000 dönüme hizmet vermektedir.

Ancak bu vizyonun Ankara'ya özel katkısı, bugün kentleşimin ortasında ka-

lan ve bir bölümü yeşil ve ormanlık alana dönüşmüş olan AOÇ arazisine bir başka nitelik kazandırdı: Hem hidrolojik yapısının özgünlüğü; hem topografik özellikleri nedeniyle kentin alt kodlarında inşaat dışı bir alanı simgeleyip koruyarak geniş bir temiz hava koridoru oluşturması ve her mevsim şehri rahatlattığı; hem de Kale'den başlayarak doğudan batıya uzanarak büyüyen başkent her bölgesinden çok kısa zamanda, hızlı biçimde ulaşılabilecek açıdan bir körfez gibidir, Ankara'nın körfezi olmayı vaat etmektedir. Gereksiz kentsel tarım üretimi, gerek hızlı ulaşılabilecek rekreasyon alanları, gerekse kentsel ile kırsalın birleştiği çeperlerin kendine özgü peyzaj doku ve yapısı nedeniyle Atatürk Orman Çiftliği gelecekte başkent Ankara'yı ayakta tutacak olan yeşil bir körfezdir!

Başta da söylediğimiz gibi; Ankara, düşüncenin düşlere, düşlerin gerçeğe dönüştüğü bir kenttir.

Hülya Çelik

Ankara'nın gençlik haritası

Ankara genç bir başkenttir. Şunun şurasında yaşı daha 103. Mevkidaşları Roma'yla, Berlin'le, Paris'le kıyaslırsanız daha çocuk sayılır hatta. Genççektir Ankara ve gençlerindir her zaman. Mülkiyeliler, ODTÜ'lüler... Bir zamanlar Ulus'ta Cumhuriyet'i kuran genç subayların arasında, sonra Mülkiye'nin amfilerinde, ardından ODTÜ'nün yurtlarında, Sakarya'nın meyhanelerinde, Kızılay'ın kitabevlerinde, 90'ların rock barlarında... Bugünse... Neyse, bugünü konuşmayı sona bırakalım. Cumhuriyet'in başkentinin hikâyesi biraz da gençlerinin hikâyesidir.

1920'leri, 30'ları, 40'ları düşünelim önce dilerseviz. O yıllarda bir gelecek projesi değil miydi "gençlik"? Nüfusu bir avuç, henüz inşaat halinde bir başkent. Üniversiteler yeni kuruluyor, Ankara Palas'ta, Ulus Meydanı'nda salınan Cumhuriyet kadroları büyük ölçüde genç. Ankara Üniversitesi hizmete girmek için gün saymaya başlamış. 1950'ye vardığımızda, Ankara gençliğinin hâlâ dipdiri yanan ateşi, Mülkiye çıkıyor sahneye. Ankara artık sade-

ce devletin değil, itirazın, isyanın, boyun eğmemenin ve hiç sönmeyecek bir gençlik ateşinin de başkenti. Yıl 1956 oluyor ve gençlik cesaretinin kalesi ODTÜ de sahnedeki yerini alıyor. Ankara gençliği, gençliğini yaşamının hevesinden çoktan vazgeçmiş, ülkeyi değiştirmenin ve dönüştürmenin hevesinde. 68 Kuşağı yalnızca ıslıklar çalıp romantik hayaller kurmuyor Mülkiye koridorlarında, gençliğin böyle bir lüksü yok o zamanlar. Vakit hayal kurmanın değil harekete geçmenin vakti onlar için. Çatışmalar, öğrenci olayları, kutuplaşmalar, yas ve kayıplar başlıyor... Bir zamanlar amfilerde başlayan tartışmalar sokaklara taşıyor; duvarlar sloganlarla, genç zihinler büyük ideallerle dolup taşıyor. Kızılay'dan Cebeci'ye, Bahçelievler'den ODTÜ kampüsüne kadar şehrin her köşesi bir fikrin, bir itirazın, bir umudun mekânına dönüşüyor. Fakat 12 Eylül'le birlikte, gençliğin sesinin en gür çıktığı yerler; amfiler, meydanlar, öğrenci evleri susuyor. Ama gençliğin hafızası kolay kolay tükenmez Ankarada. Tarih bu kez de kantinlerde, kitapçılarda, daktoloların başın-

da, fotokopi kuyruklarında yazılmaya başlıyor. Ankara gençliğinin kültür tarihi başlıyor.

Oksijeni kültürde, sanatta ve edebiyatta arayan bir gençlik

1980'lere geldiğimizde, siyasetin sert rüzgârlarından yorulmuş bir gençlik var artık Ankarada. Oksijeni kültürde, sanatta ve edebiyatta arıyor. Yüksel Caddesi'nde başlayan bir yürüyüş bir kitabevinde son buluyor; Sakaryada edilen bir sohbet yeni dostluklara dönüşüyor. Şehir, gençlerine her dönemde yaptığı gibi yine sığınacak köşeler açıyor. Çünkü Ankara'nın belki de en büyük marifeti bu: Ne kadar değişirse değişsin, gençlerin birbirini bulabileceği bir zemin yaratmak. Ve işte tam bu yıllarda, ileride Ankara'nın kültürel hafızasında özel bir yer tutacak başka bir gençlik sahnesinin temelleri atılıyor. 1990'lara geldiğimizde o sahnenin ışıkları yanıyor; Kızılay'ın ara sokaklarından gitar sesleri yükseliyor, rock barların kapıları açılıyor... Gençlik bu kez kendini müzikte, fanzinlerde ve gece yarısına kadar süren sohbetlerde ifade etmeye başlıyor. Erkin Koray şarkıla-

rı, Metin Altıok şiirleri dolduruyor sokakları artık.

Peki ya bugün? Doğrusu, Ankara'nın gençliğini anlamak için artık Sakarya'nın meyhanelerine, Konur'un kitabevlerine ya da rock barların loş ışıklarına bakmak yetmiyor, hoş zaten istesek de bakamıyoruz bir bir kapatıldıkları için. Bir Kızılay'daki Dost Kitabevi'miz duruyor yerinde, belki bir de Tunalı Hilmî'deki Kıtırımız, hiç değişmeden. Buralarda da zaten pek fazla genç bulunmuyor artık, herkes benim gibi kırkına yakın. Gençler elbette hâlâ bir araya geliyor ama başka mekânlarda, başka şekillerde. Bugünün Ankara gençliği kendisinden önceki kuşaklar kadar yüksek sesle konuşmuyor belki ama yine de hayalleri 100 yıl önce Cumhuriyet'i kuran genç subayların hayalleriyle aynı: Özgürce büyümek, kanatlanıp uçtuklarında paranın, siyasetin, kirli çıkarların dallarına takılıp düşmemek.

Başkent'in hikâyesi biraz da gençlerin hikâyesiyse, rahatlıkla şunu söyleyebiliriz sanırım: Ankara'nın gençlik haritası henüz tamamlanmış sayılmaz.

18 TEMMUZ 20:00
ÇANKAYA BELEDİYESİ
ATATÜRK SANAT MERKEZİ
KIRMIZI SALON

biletinial

Mustafa Kemal Mahallesi 2159. Cadde Çankaya/ANKARA

A.cevat Uğraş • Ahmet İnam • Ali Cengizkan • Ayça Örer • Ayça Yusufoglu Köroğlu • Ayşen Şahin • Burcu Geroğlu • Can Öktemir • Çiğdem Ülker • Elçin Sevgi
Suçin • Eren Aysan • Feza Kürkcüoğlu • Gürsel Korat • Güven Baykam • Hakan Kaynar • Hande Çiğdemoğlu • Haydar Ergülen • Hilal Solmaz • Hülya Çelik •
Hüseyin Can Güner • İbrahim Karaoğlu • İlkiz Kucur • Kenan Başaran • Metin Turan • Murat Meriç • Nebil Özgentürk • Orhan Tekelioğlu • Pelin Batu • Seda Şanlı
• Serdar Koç • Sevgi Özel • Sinan Meydan • Şükrü Erbaş • Uğur Biryol • Ulaş Geroğlu • Yalın Gündüz • Yankı Yazgan • Yaşar Seyman • Zafer Köse • Zülfü Livaneli

CUMHURİYETİN KALBI
ÇANKAYA

HÜSEYİN CAN
Güner
ÇANKAYA
BELEDİYE BAŞKANI

Çankaya
BELEDİYESİ

Vicdan
Sefkat
Tevfik
Bilgelik
Afra